

*А. П. Макаренко  
О. П. Зоря  
Т. О. Меліхова  
І. Я. Максименко*

# СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ: СУТНІСТЬ, ЗНАЧЕННЯ ТА ОБЛІКОВИЙ АСПЕКТ



Міністерство освіти і науки України  
Запорізька державна інженерна академія

А. П. Макаренко  
О. П. Зоря  
Т. О. Меліхова  
І. Я. Максименко

# СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ: СУТНІСТЬ, ЗНАЧЕННЯ ТА ОБЛІКОВИЙ АСПЕКТ

*Рекомендовано  
Запорізькою державною інженерною академією  
як навчальний посібник  
для студентів економічних спеціальностей  
вищих навчальних закладів*

Запоріжжя  
ЗДІА  
2017

УДК 364.3:657(075)

ББК 65.272я7

С 692

*А. П. Макаренко, доктор економічних наук, професор*

*О. П. Зоря, кандидат соціологічних наук, доцент*

*Т. О. Меліхова, кандидат економічних наук, доцент*

*І. Я. Максименко, кандидат економічних наук, доцент*

*Рекомендовано до друку:*

*рішенням вченої ради Запорізької державної інженерної академії*

*(протокол № 12 від 26.10.2017р.)*

**Рецензенти:**

**О. В. Покатаєва**, доктор економічних наук, професор, перший проректор Класичного приватного університету (м. Запоріжжя);

**Т. Г. Маренич**, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку та аудиту Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка;

**О. О. Томілін**, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів та кредиту Полтавської державної аграрної академії.

С 692 **Соціальне** страхування: сутність, значення та обліковий аспект: навчальний посібник. / Макаренко А. П., Зоря О. П., Меліхова Т. О., Максименко І. Я.; Запоріж. держ. інж. акад. – Запоріжжя: ЗДІА, 2017. – 200 с.

ISBN 978-617-685-039-7

Навчальний посібник «Соціальне страхування: сутність, значення та обліковий аспект» підготовлений відповідно до навчальної дисципліни «Соціальне страхування: обліковий аспект», яка входить до навчального плану для студентів спеціальності 071 «Оподаткування» денної та заочної форм навчання галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

У навчальному посібнику розкрито сутність, загальні принципи, функції соціального страхування як провідної організаційно-правової форми соціального забезпечення, тенденції становлення та розвитку системи соціального страхування. Розглянуті особливості організації та функціонування системи соціального забезпечення в Україні, засоби методи його регулювання. У посібнику також наведені навчально-методичні матеріали, необхідні для вивчення дисципліни: лекційні матеріали, приклади вирішення типових розрахункових та ситуаційних завдань з дисципліни, тестові завдання, глосарій, рекомендована та використана література

Навчальний посібник призначений для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів всіх форм навчання, викладачів, науковців, спеціалістів державних органів влади, які працюють у системі соціального захисту, та усіх, хто цікавиться проблематикою соціального страхування.

Рекомендовано вченою радою ЗДІА як навчальний посібник. Гриф ЗДІА № 10-12/17 від 26.10.2017р.

УДК 364.3:657(075)

ББК 65.272я7

ISBN 978-617-685-039-7

© Макаренко А. П., Зоря О. П.,  
Меліхова Т. О., Максименко І. Я., 2017

## ЗМІСТ

<b>ВСТУП</b> .....	6
<b>Тема 1. Сутність, принципи й роль соціального страхування</b>	8
1.1. Сутність і необхідність соціального страхування .....	8
1.2. Основні завдання і функції Фонду соціального страхування України .....	9
1.3. Суб'єкти та об'єкти соціального страхування .....	11
1.4. Принципи соціального страхування .....	16
1.5. Тестові завдання для самоконтролю .....	18
1.6. Контрольні запитання .....	23
<b>Тема 2. Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування</b> .....	24
2.1. Принципи збору та ведення обліку єдиного внеску, платники єдиного внеску, їх права та обов'язки .....	24
2.2. Облік платників єдиного внеску .....	27
2.3. Розмір та порядок обчислення і сплати єдиного внеску ....	31
2.4. Доходи, на які не нараховується ЄСВ .....	43
2.5. Сплата ЄСВ підприємцем на єдиному податку та на загальній системі оподаткування .....	46
2.6. Тестові завдання для самоконтролю .....	49
2.7. Практичні завдання .....	53
2.8. Вправи для самостійної роботи .....	56
2.9. Контрольні запитання .....	57
<b>Тема 3. Страхування тимчасової втрати працездатності</b> .....	58
3.1. Види матеріального забезпечення та соціальних послуг за страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності ...	58
3.2. Обчислення страхового стажу та умови надання допомоги по тимчасовій непрацездатності та тривалість її виплати .....	60
3.3. Призначення та виплата матеріального забезпечення, надання соціальних послуг за страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності .....	68
3.4. Визначення страхового стажу для розрахунку допомоги з тимчасової непрацездатності .....	70
3.5. Тестові завдання для самоконтролю .....	76
3.6. Практичні завдання .....	79

3.7. Вправи для самостійної роботи .....	83
3.8. Контрольні запитання .....	84
<b>Тема 4. Страхування у зв'язку з вагітністю та пологами .....</b>	<b>85</b>
4.1. Умови надання і тривалість виплати допомоги по вагітності та пологах .....	85
4.2. Документи, необхідні для призначення матеріального забезпечення за страхуванням у зв'язку з вагітністю та пологами .....	87
4.3. Фінансування страхувальників-роботодавців для надання матеріального забезпечення по вагітності та пологах .....	88
4.4. Розрахунок допомоги по вагітності та пологах .....	89
4.5. Тестові завдання для самоконтролю .....	93
4.6. Практичні завдання .....	96
4.7. Вправи для самостійної роботи .....	98
4.8. Контрольні запитання .....	99
<b>Тема 5. Страхування від нещасних випадків на виробництві професійного захворювання .....</b>	<b>100</b>
5.1. Суб'єкти й об'єкти страхування від нещасних випадків .....	100
5.2. Визначення ступеня втрати працездатності потерпілим та страхові виплати потерпілому під час його професійної реабілітації.....	102
5.3.Профілактика нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.....	105
5.4. Тестові завдання для самоконтролю .....	106
5.5. Контрольні запитання .....	109
<b>Тема 6. Страхування на випадок безробіття .....</b>	<b>110</b>
6.1. Принципи страхування на випадок безробіття .....	110
6.2. Порядок надання матеріальної допомоги по безробіттю .....	111
6.3. Види забезпечення та соціальні послуги .....	113
6.4. Матеріальне забезпечення на випадок безробіття .....	114
6.5. Тестові завдання для самоконтролю .....	122
6.6. Практичні завдання .....	126
6.7. Вправи для самостійної роботи .....	133
6.8. Контрольні запитання .....	134
<b>Тема 7. Пенсійне страхування .....</b>	<b>135</b>
7.1. Структура системи пенсійного забезпечення в Україні .....	135

7.2. Суб'єкти системи пенсійного забезпечення в Україні .....	136
7.3. Принципи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування .....	137
7.4. Види пенсійних виплат і соціальних послуг .....	139
7.5. Обчислення та сплата страхових внесків .....	142
7.6. Персоніфікований облік у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування .....	147
7.7. Обчислення, коефіцієнт страхового стажу та визначення розміру пенсії за віком визначення .....	153
7.8. Тестові завдання для самоконтролю .....	155
7.9. Практичні завдання .....	160
7.10. Вправи для самостійної роботи .....	164
7.11. Контрольні запитання .....	165
<b>Тема 8. Медичне страхування .....</b>	<b>166</b>
8.1. Поняття, мета та принципи загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування .....	166
8.2. Сутність, мета, головні завдання та суб'єкти і добровільного медичного страхування .....	168
8.3. Страховий поліс добровільного медичного страхування ...	171
8.4. Добровільне страхування працівників .....	172
8.5. Практичні завдання .....	175
8.6. Вправи для самостійної роботи .....	178
8.7. Контрольні запитання .....	180
<b>ГЛОСАРІЙ .....</b>	<b>181</b>
<b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ .....</b>	<b>194</b>

## ВСТУП

З початку зародження соціальне страхування пройшло довготривалий еволюційний шлях розвитку: від виникнення кас взаємодопомоги, створення добровільних страхових організацій до запровадження солідарної системи соціального страхування з розподілом фінансових зобов'язань між державою, фондами соціального страхування, роботодавцями та працівниками. Сьогодні соціальне страхування передбачає такі важливі види фінансової підтримки громадян, як: грошові ви плати, компенсація, витрати на лікування, реабілітацію, перепідготовку та перекваліфікацію, а також профілактику захворювань та нещасних випадків на виробництві. Таке страхування здійснюється одночасно з соціальною допомогою та соціальним забезпеченням як важливими формами соціального захисту громадян, однак відрізняється від них джерелами формування фінансових ресурсів, принципами їх організації, видами та формами соціальних виплат. Розміри соціальних виплат відображають зрілість суспільних відносин та реальне втілення у життя положень Конституції України щодо побудови соціальної держави.

Дисципліна «Соціальне страхування: обліковий аспект» відноситься до вибіркової спеціальної економічної дисципліни, які формують фаховий рівень підготовки висококваліфікованих спеціалістів. Зміст навчального посібника запропоновано в логічній послідовності, яка розкриває усі теми вибіркової навчальної дисципліни «Соціальне страхування: обліковий аспект».

**Метою викладання навчальної дисципліни «Соціальне страхування: обліковий аспект» є надання знань, необхідних для опанування механізму організації та фінансового забезпечення соціального страхування.**

**Основними завданнями вивчення дисципліни «Соціальне страхування: обліковий аспект» є вивчення сутності та ролі соціального страхування; управління діяльністю фондів соціального страхування; умов страхування на випадок втрати працездатності та безробіття, медичного та**

пенсійного страхування, страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань; набуття вмінь розрахунків матеріального забезпечення та фінансування соціальних послуг.

**У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен знати:**

- основи побудови системи загальнообов'язкового державного соціального страхування України та організацію систем соціального страхування окремих зарубіжних країн;

- законодавчу нормативну базу соціального страхування з різних видів соціального забезпечення в залежності від страхового випадку;

- формування системи соціальних гарантій населення: соціальні нормативи та джерела фінансування соціальних гарантій;

- форми й методи планування у державних цільових фондах (далі - ДЦФ) соціального страхування;

- етапи реформування системи соціального страхування; організацію функціонування органів управління ДЦФ страхового захисту.

**Вміти:**

- виконувати необхідні розрахунки з визначенням внесків у ДЦФ відповідно до встановлених соціальних нормативів; розраховувати пенсійні внески та рівень пенсійного забезпечення згідно із розміром середньої заробітної плати в Україні; знаходити резерви додаткових надходжень до ДЦФ;

- складати проекти кошторисів витрат фондів соціального страхування на випадок безробіття відповідно до соціальних програм забезпечення зайнятості населення; складати проекти кошторисів на медичне обслуговування за кошти фондів соціального страхування; використовувати набуті в процесі навчання теоретичні знання для вирішення проблем фінансового управління ДЦФ;

- аналізувати наукові та статистичні джерела, бухгалтерську та фінансову звітність; будувати прогностичні моделі розвитку соціального страхування.



## Тема 1. Сутність, принципи й роль соціального страхування

- 1.1. Сутність і необхідність соціального страхування
- 1.2. Основні завдання і функції Фонду соціального страхування України
- 1.3. Суб'єкти та об'єкти соціального страхування
- 1.4. Принципи соціального страхування
- 1.5. Тестові завдання для самоконтролю
- 1.6. Контрольні запитання

### 1.1. Сутність і необхідність соціального страхування

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування - система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає матеріальне забезпечення, страхові виплати та надання соціальних послуг застрахованим особам за рахунок коштів Фонду соціального страхування України. Законодавство про соціальне страхування складається із Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, Кодексу законів про працю України, Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 23.09.1999 р. № 1105-XIV (зі змінами і доповненнями, в редакції від 11.10.2017 р.).

Соціальне страхування – це важлива складова соціального захисту населення, центром якого є людина та її потреби. Якість задоволення потреб громадян впливає на соціально-економічний розвиток держави. Соціальне страхування створює умови для відтворення робочої сили та захисту громадян у разі настання певних страхових випадків: втрата працездатності, у тому числі у зв'язку із доглядом за дитиною, вагітність та пологи; втрата годувальника, безробіття; нещасний випадок на виробництві тощо.

Основними причинами, що визначають необхідність соціального страхування, є: наявність громадян, котрі не беруть участі у суспільно

корисній праці, а тому не можуть утримувати себе за рахунок заробітної плати (доходу від підприємницької діяльності); наявність громадян, котрі є дієздатними, але не мають можливості з різних причин її реалізувати.

Система соціального страхування включає в себе соціальні, економічні, фінансові та правові аспекти. Соціальні аспекти полягають у створенні універсальної системи захисту всіх верств населення від усіх чинників нестабільності. Наявність такої системи свідчить про ефективну соціальну політику держави, направлену на задоволення потреб громадян. З економічної точки зору соціальне страхування виступає важелем перерозподілу грошових коштів у суспільстві та пов'язане з розвитком економіки. Зміцнення економіки впливає на зростання доходів підприємств, організацій, а разом з тим, і збільшення розміру страхових внесків.

Соціальне страхування створює необхідні фінансові передумови для збереження працездатності економічно активної частини населення, а в певних випадках забезпечує виплату соціальної допомоги: у разі втрати працездатності внаслідок загального захворювання, нещасного випадку на виробництві чи професійного захворювання та впливає на підвищення ефективності діяльності підприємств.

Головна роль соціального страхування полягає у відновленні й збереженні працездатності громадян та гарантуванні їм матеріального забезпечення у разі настання страхового випадку. З правової точки зору соціальне страхування – це система юридичних норм, які регулюють соціальний захист громадян при настанні страхових випадків, передбачених законодавством.

## **1.2. Основні завдання і функції Фонду соціального страхування України**

Фонд соціального страхування України є органом, який здійснює керівництво та управління загальнообов'язковим державним соціальним

страхуванням від нещасного випадку, у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та медичним страхуванням, провадить акумуляцію страхових внесків, контроль за використанням коштів, забезпечує фінансування виплат за цими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування та здійснює інші функції згідно із затвердженим статутом. Фонд є некомерційною самоврядною організацією, що діє на підставі статуту, який затверджується його правлінням. Фонд, якщо інше не передбачено законами України, не може займатися іншою діяльністю, крім тієї, для якої його створено, та використовувати свої кошти на цілі, не пов'язані з цією діяльністю. Кошти Фонду не включаються до складу Державного бюджету України та використовуються тільки за цільовим призначенням. До коштів Фонду застосовується казначейська форма обслуговування в порядку, передбаченому для обслуговування Державного бюджету України. Бюджет Фонду затверджує Кабінет Міністрів України. Фонд є юридичною особою, має печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, символіку, яка затверджується його правлінням. Фонд набуває прав юридичної особи з дня державної реєстрації у порядку, визначеному Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань».

Основними завданнями Фонду та його робочих органів є: реалізація державної політики у сферах соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, медичного страхування; надання матеріального забезпечення, страхових виплат та соціальних послуг відповідно до Закону; профілактика нещасних випадків; здійснення перевірки обґрунтованості видачі та продовження листків непрацездатності застрахованим особам, у тому числі на підставі інформації з електронного реєстру листків непрацездатності; здійснення контролю за використанням роботодавцями та застрахованими особами коштів Фонду; аналіз та прогнозування надходження коштів від сплати

єдиного внеску.

Фонд та його робочі органи відповідно до покладених на них завдань: здійснюють управління та оперативне розпорядження фінансовими ресурсами Фонду в межах бюджету Фонду, затвердженого Кабінетом Міністрів України, управління майном; проводять розслідування страхових випадків та обґрунтованості виплати матеріального забезпечення, страхових виплат; здійснюють заходи з профілактики страхових випадків; забезпечують функціонування інформаційно-аналітичних систем; здійснюють обмін інформацією з центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у сферах трудових відносин, соціального захисту населення, реалізації державної податкової політики та з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, Пенсійним фондом України для виконання Фондом покладених на нього функцій і завдань, визначених законодавством України; здійснюють контроль за використанням коштів Фонду, веденням і достовірністю обліку та звітності щодо їх надходження та використання, застосовують в установленому законодавством порядку фінансові санкції та накладають адміністративні штрафи; беруть участь у проведенні наукових досліджень з питань соціального страхування населення, вивчають міжнародний досвід з метою запровадження інноваційних форм соціального страхування, виступають замовником наукових робіт, досліджень і методичного забезпечення; беруть участь у здійсненні міжнародного співробітництва для розв'язання проблем та обміну досвідом у сфері соціального страхування; здійснюють інші функції, передбачені статутом Фонду.

### **1.3. Суб'єкти соціального страхування**

Предметом соціального страхування є соціально-економічні відносини, сутнісні зв'язки та інтереси найманих працівників,

роботодавців, громадських організацій і держави з приводу захисту працюючих громадян та самозайнятого населення (членів їхніх сімей) від факторів, що знижують якість життя і їхній соціальний статус в суспільстві. Суб'єктами загальнообов'язкового державного соціального страхування є фізичні та юридичні особи, які знаходяться в правових відносинах відповідно до чинного законодавства про державне соціальне страхування: держава (в особі органів виконавчої влади), страховики, страхувальники та застраховані особи (в окремих випадках члени їх сім'ї та інші особи).

Застрахована особа – фізична особа, яка відповідно до чинного законодавства підлягає загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню і сплачує або за яку сплачують в установленому законом порядку страхові внески, або уклала договір про добровільну участь та сплачує внески на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. В окремих випадках це можуть бути члени сім'ї застрахованої особи. Так, наприклад, пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається непрацездатним членам сім'ї померлого годувальника, які були на його утриманні за наявності в годувальника на день смерті страхового стажу, який був би необхідний йому для призначення пенсії через інвалідність.

Відповідно до чинного законодавства загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню підлягають: особи, які працюють на умовах трудового договору (контракту): на підприємствах, в організаціях, установах незалежно від їх форм власності та господарювання; у фізичних осіб; особи, які забезпечують себе роботою самостійно (самозайняті особи, члени творчих спілок, творчі працівники), громадяни – суб'єкти підприємницької діяльності.

Перелік осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню, а також конкретних видів загальнообов'язкового державного соціального страхування, до яких належать особи, визначаються законами України з окремих видів загальнообов'язкового

державного соціального страхування.

Громадяни України, які працюють за межами території України та не застраховані в системі соціального страхування країни, в якій вони перебувають, мають право на забезпечення за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням в Україні за умови добровільної сплати страхових внесків, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Страховики – це юридичні особи, які надають страхові послуги (здійснюють справляння страхових внесків і надають страхові виплати).

Страхувальники – це юридичні особи (підприємства, установи, організації незалежно від їх форми власності, які сплачують страхові внески, а також фізичні особи, які сплачують страхові внески і мають право на отримання компенсації (відшкодування) з настанням страхового випадку. Страхувальниками є роботодавці і застраховані особи, а страховиками – відповідні страхові фонди (державні та недержавні). Страхові фонди беруть на себе зобов'язання зі збору страхових внесків і надання застрахованим особам матеріального забезпечення і соціальних послуг за настанням страхових випадків (виплата пенсій, допомоги з тимчасової непрацездатності, допомога та послуги у випадку втрати роботи тощо).

Страхові фонди є некомерційними самоврядними організаціями, діють на підставі статутів, що затверджуються у порядку, визначеному законами України з окремих видів загальнообов'язкового державного соціального страхування. Управління ними здійснюється на паритетній основі державою та представниками суб'єктів соціального страхування: роботодавцями та застрахованими особами.

Серед інституціональних структур, які здійснюють соціальне страхування, вирішальна роль належить державі.

Держава є головним суб'єктом, який виконує координуючі функції

діяльності всіх суб'єктів соціального страхування і розробку стратегічних цілей і завдань для досягнення соціальної справедливості, а також здійснює контроль та регулювання діяльності соціально спрямованих установ, організації закладів та підприємств незалежно від форм власності та підпорядкування.

Суб'єктами права соціального захисту виступають такі державні органи: Міністерство соціальної політики України; Державна служба з надзвичайних ситуацій; Пенсійний фонд України, Фонд України соціального захисту інвалідів; Державна служба зайнятості; інші фонди соціального страхування. Основною функцією кожного з цих органів є надання населенню в межах своєї компетенції різних видів соціального забезпечення. Головними з повноважень цих суб'єктів є їх обов'язки саме у сфері соціального захисту громадян.

Спеціально уповноваженим суб'єктом у сфері соціального захисту є Міністерство соціальної політики України. Його основними завданнями є: участь у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики у сфері зайнятості, соціального захисту населення, у тому числі ветеранів війни, праці, військової служби та громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, соціального страхування, оплати, нормування та стимулювання праці, умов праці, пенсійного забезпечення, соціального обслуговування населення, соціально-трудова відносин, трудової міграції; керівництво діяльністю державної служби зайнятості, вжиття заходів, пов'язаних з ефективним функціонуванням ринку праці, сприяння раціональній, продуктивній зайнятості, підвищенню якості і конкурентоспроможності робочої сили; розроблення та реалізація заходів для посилення мотивації до праці, вдосконалення її оплати, організації та нормування; забезпечення через систему підпорядкованих органів реалізації права громадян на соціальний захист шляхом своєчасного та адресного надання соціальної підтримки, в тому числі державної допомоги малозабезпеченим громадянам, у разі втрати роботи, працездатності,

досягнення пенсійного віку тощо; забезпечення розвитку соціально-трудова відносин та захисту прав працюючих громадян шляхом здійснення державного нагляду за додержанням роботодавцями вимог законодавства про працю; розроблення заходів, спрямованих на реалізацію політики грошових доходів населення; забезпечення здійснення Пенсійним фондом України заходів у сфері пенсійного забезпечення та соціального страхування громадян.

Важливу роль у розвитку соціального страхування та соціального забезпечення населення відіграють місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування. Тільки за умови цілеспрямованих послідовних зусиль центральних і місцевих органів влади та місцевого самоврядування можливо сформувати достатньо ефективну систему соціального захисту населення та вирішити проблеми соціальної сфери в державі.

Суб'єктами соціального страхування в Україні також є приватні підприємці. Їх роль в сучасних умовах, що характеризуються переважанням у суспільному виробництві частки підприємств приватної форми власності, продовжує дедалі активно зростати. Підприємці впливають на рівень соціального захисту найманих працівників через заробітну плату, умови та безпеку праці, соціальний пакет, беруть участь у формуванні страхових фондів, фінансово і матеріально підтримують малозабезпечені категорії населення.

Суб'єктами, що здійснюють регулювання у сфері соціального страхування і соціального забезпечення, виступають ті інститути держави та громадянського суспільства, які свідомо та цілеспрямовано здійснюють соціальний захист, керуючись законодавством, науково-теоретичними знаннями щодо соціальної сфери суспільного життя, науковими методами прогнозування, отримання та аналізу інформації, прийняття рішень, втілення їх у життя через організаційно - управлінську діяльність.

Суб'єктами, які сприяють в одержанні соціального забезпечення,



вважаються юридичні особи, які здійснюють правовстановлюючу діяльність. До них належать: органи медико-соціальної експертизи, комісії зі встановлення пенсій за особливі заслуги перед Україною, органи, які видають посвідчення, що підтверджують відповідний статус (посвідчення учасника бойових дій, посвідчення ветерана війни, посвідчення інваліда війни, посвідчення біженця, посвідчення учасника ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС і потерпілого внаслідок Чорнобильської катастрофи).

Головним завданням діяльності цих суб'єктів у сфері соціального захисту є прийняття індивідуальних актів застосування норм права, які мають правовстановлюючий або правопідтверджуючий характер. Отже, ці суб'єкти тільки ухвалюють рішення про встановлення права на соціальне забезпечення (у вигляді пенсії), а виконання його, тобто надання відповідного виду соціального забезпечення, покладається на інші органи влади.

#### **1.4. Принципи соціального страхування**

Відповідно до вимог статті 3 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» соціальне страхування здійснюється за наступними принципами: законодавчого визначення умов і порядку здійснення соціального страхування; обов'язковості страхування осіб відповідно до видів соціального страхування та можливості добровільності страхування у випадках, передбачених законом; державних гарантій реалізації застрахованими особами своїх прав; обов'язковості фінансування Фондом витрат, пов'язаних із наданням матеріального забезпечення, страхових виплат та соціальних послуг, в обсягах, передбачених Законом; формування та використання страхових коштів на засадах солідарності та субсидування; диференціації розміру виплати допомоги залежно від страхового стажу; диференціювання страхового тарифу з урахуванням умов і стану безпеки

праці, виробничого травматизму та професійної захворюваності на кожному підприємстві; економічної заінтересованості суб'єктів страхування в поліпшенні умов і безпеки праці; цільового використання коштів соціального страхування; відповідальності роботодавців та Фонду за реалізацію права застрахованої особи на матеріальне забезпечення та соціальні послуги.

Реалізація зазначених принципів залежить як від суспільного устрою держави, так і від рівня розвитку громадянського суспільства. Соціальне страхування виступає як продукт громадянського суспільства (визначальна роль соціальних суб'єктів у фінансуванні і самоврядуванні) одночасно як ефективний механізм його побудови: демократичний характер організації, масовий масштаб залучення у нього практично всього зайнятого населення і прозорість фінансових потоків. Тому соціальне страхування – це могутній механізм досягнення соціальної згоди, а ступінь його розвитку є безпомилковим барометром рівня соціального захисту працівників. Ця унікальність соціального страхування пояснюється тим, що інститут соціального страхування побудований на основі законів і норм, які визначають і регулюють розвиток суспільства. Національні системи соціального страхування сформувалися з урахуванням специфіки економічного, соціального і культурного розвитку країн. Проте, незважаючи на відмінності в шляхах розвитку і особливостях організації, якості і обсязі соціальних послуг, а також у методах фінансування, всі системи соціального захисту функціонують на основі вищезазначених принципів, які забезпечують права працівників на соціальний захист.

Отже, принципи соціального страхування в більшості були вироблені в процесі розвитку суспільства і набули нового змісту в ході розробки основ соціальної держави. Вони не є постійними і в подальшому будуть змінюватися та удосконалюватися, проте залишатиметься їх гуманістичний фундамент.

## 1.5. Тестові завдання для самоконтролю



### 1. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування – це:

- а) система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає матеріальне забезпечення, страхові виплати та надання соціальних послуг застрахованим особам за рахунок коштів Фонду соціального страхування України;
- б) страховий ризик та страховий випадок, із настанням яких у застрахованих осіб (членів їх сімей, інших осіб) виникає право на матеріальне забезпечення та соціальні послуги відповідно до Закону «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» залежно від видів соціального страхування;
- в) нещасний випадок на виробництві або професійне захворювання (у тому числі встановлене чи виявлене в період, коли потерпілий не перебував у трудових відносинах з підприємством, на якому він захворів), що спричинили застрахованому професійно зумовлену фізичну чи психічну травму; нещасний випадок або професійне захворювання, яке
- г) сталося внаслідок порушення застрахованим нормативних актів про охорону праці;
- д) подія, з настанням якої виникає право застрахованої особи, членів її сім'ї або іншої особи на отримання відповідно до Закону «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» матеріального забезпечення або соціальних послуг;
- е) всі відповіді вірні;
- ж) інша відповідь.

### 2. Мінімальний страховий внесок – це:

- а) система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає матеріальне забезпечення, страхові виплати та надання соціальних послуг застрахованим особам за рахунок коштів Фонду соціального страхування України;
- б) сума коштів, що визначається розрахунково як добуток мінімального розміру заробітної плати і розміру єдиного

- внеску на соціальне страхування, встановлених законом на місяць, за який нараховується заробітна плата (дохід);
- в) кошти відрахувань на окремі види загальнообов'язкового державного соціального страхування, сплачені згідно із законодавством, що діяло до набрання чинності Законом України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», кошти, що надходять від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;
  - г) акумульовані страхові внески, суми від фінансових санкцій та інші надходження відповідно до законодавства для здійснення матеріального забезпечення, страхових виплат та надання соціальних послуг згідно із Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»;
  - д) інша відповідь.

### **3. Страхові внески – це:**

- а) сума коштів, що визначається розрахунково як добуток мінімального розміру заробітної плати і розміру єдиного внеску на соціальне страхування, встановлених законом на місяць, за який нараховується заробітна плата (дохід);
- б) кошти відрахувань на окремі види загальнообов'язкового державного соціального страхування, сплачені згідно із законодавством, що діяло до набрання чинності Законом України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», кошти, що надходять від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;
- в) акумульовані страхові внески, суми від фінансових санкцій та інші надходження відповідно до законодавства для здійснення матеріального забезпечення, страхових виплат та надання соціальних послуг згідно із Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»;
- г) всі відповіді вірні;
- д) інша відповідь.

#### **4. Об'єкт соціального страхування – це:**

- а) страховий ризик та страховий випадок, із настанням яких у застрахованих осіб (членів їх сімей, інших осіб) виникає право на матеріальне забезпечення та соціальні послуги відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»;
- б) залежно від видів соціального страхування;
- в) нещасний випадок на виробництві або професійне захворювання (у тому числі встановлене чи виявлене в період, коли потерпілий не перебував у трудових відносинах з підприємством, на якому він захворів), що спричинили застрахованому професійно зумовлену фізичну чи психічну травму; нещасний випадок або професійне захворювання, яке сталося внаслідок порушення застрахованим нормативних актів про охорону праці;
- г) подія, з настанням якої виникає право застрахованої особи, членів її сім'ї або іншої особи на отримання відповідно до Закону «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» матеріального забезпечення або соціальних послуг;
- д) всі відповіді вірні;
- е) інша відповідь.

#### **5. Страховий стаж – це:**

- а) період (строк), протягом якого особа підлягає соціальному страхуванню відповідно до видів соціального страхування;
- б) обставини, внаслідок яких може статися нещасний випадок або професійне захворювання;
- в) система накопичення, зберігання та використання інформації про видані, продовжені та обліковані листки непрацездатності;
- г) відповіді а,б вірні;
- д) відповіді а,б,в вірні;
- е) інша відповідь.

#### **6. Суб'єкти соціального страхування – це:**

- а) застрахована особа, члени її сім'ї або інша особа у випадках, передбачених Законом про «Загальнообов'язкове державне соціальне страхування»;

- б) нещасний випадок на виробництві або професійне захворювання (у тому числі встановлене чи виявлене в період, коли потерпілий не перебував у трудових відносинах з підприємством, на якому він захворів), що спричинили застрахованому професійно зумовлену фізичну чи психічну травму; нещасний випадок або професійне захворювання, яке сталося внаслідок порушення застрахованим нормативних актів про охорону праці;
- в) подія, з настанням якої виникає право застрахованої особи, членів її сім'ї або іншої особи на отримання відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»;
- г) матеріального забезпечення або соціальних послуг;
- д) всі відповіді вірні;
- е) інша відповідь.

#### **7. Страхові кошти – це:**

- а) сума коштів, що визначається розрахунково як добуток мінімального розміру заробітної плати і розміру єдиного внеску на соціальне страхування, встановлених законом на місяць, за який нараховується заробітна плата (дохід);
- б) кошти відрахувань на окремі види загальнообов'язкового державного соціального страхування, сплачені згідно із законодавством, що діяло до набрання чинності Законом України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», кошти, що надходять від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;
- в) акумульовані страхові внески, суми від фінансових санкцій та інші надходження відповідно до законодавства для здійснення матеріального забезпечення, страхових виплат та надання соціальних послуг згідно із Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»;
- г) всі відповіді вірні;
- д) інша відповідь.

## **8. Види соціального страхування:**

- а) у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності;
- б) від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності (далі - страхування від нещасного випадку);
- в) медичне;
- г) відповіді а,б вірні;
- д) відповіді а,б,в вірні;
- е) інша відповідь.

## **9. Страховий випадок за соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності – це:**

- а) подія, з настанням якої виникає право застрахованої особи, членів її сім'ї або іншої особи на отримання матеріального забезпечення або соціальних послуг;
- б) нещасний випадок на виробництві або професійне захворювання (у тому числі встановлене чи виявлене в період, коли потерпілий не перебував у трудових відносинах з підприємством, на якому він захворів), що спричинили застрахованому професійно зумовлену фізичну чи психічну травму; нещасний випадок або професійне захворювання, яке сталося внаслідок порушення застрахованим нормативних актів про охорону праці;
- в) обставина, внаслідок якої застрахована особа або члени її сім'ї можуть тимчасово втратити засоби існування та потребувати матеріального забезпечення або надання соціальних послуг згідно із Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»;
- г) обставини, внаслідок яких може статися нещасний випадок або професійне захворювання;
- д) всі відповіді вірні;
- е) інша відповідь.

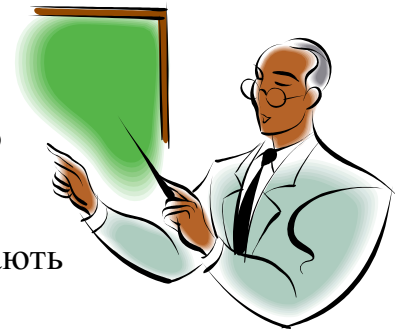
## **10. Кошти Фонду соціального страхування України використовуються на:**

- а) виплату матеріального забезпечення, страхових виплат та надання соціальних послуг, фінансування заходів з

профілактики страхових випадків, передбачених згідно із Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»;

- б) фінансування витрат на утримання та забезпечення діяльності Фонду, його робочих органів, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери його управління, розвиток та функціонування інформаційно-аналітичних систем Фонду;
- в) формування резерву коштів Фонду;
- г) відповіді а,б вірні;
- д) відповіді а,б,в вірні;
- е) інша відповідь.

### 1.6. Контрольні запитання



1. В чому полягає сутність соціального страхування?

2. Назвіть основні причини, що визначають необхідність соціального страхування?

3. Які аспекти включає в себе система соціального страхування?

4. Які основні завдання Фонду соціального страхування України?

5. Які функції Фонду соціального страхування України

6. Що є предметом соціального страхування?

7. Хто є суб'єктами загальнообов'язкового державного соціального страхування?

8. Які державні органи виступають суб'єктами права соціального захисту?

9. За якими принципами здійснюється соціальне страхування?

10. Назвіть форми та види соціального страхування?



## Тема 2. Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування

- 2.1. Принципи збору та ведення обліку єдиного внеску, платники єдиного внеску, їх права та обов'язки
- 2.2. Облік платників єдиного внеску
- 2.3. Розмір та порядок обчислення і сплати єдиного внеску
- 2.4. Доходи, на які не нараховується ЄСВ
- 2.5. Сплата ЄСВ підприємцем на єдиному податку та на загальній системі оподаткування
- 2.6. Тестові завдання для самоконтролю
- 2.7. Практичні завдання
- 2.8. Вправи для самостійної роботи
- 2.9. Контрольні запитання

### **2.1. Принципи збору та ведення обліку єдиного внеску, платники єдиного внеску, їх права та обов'язки**

Правові та організаційні засади забезпечення збору та обліку єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, умови та порядок його нарахування і сплати визначає Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» № 2464-VI від 08.07.2010 р. (зі змінами і доповненнями, в редакції від 11.10.2017 р.).

Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування - консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб на отримання страхових виплат (послуг) за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Збір та ведення обліку єдиного внеску здійснюються за принципами:

законодавчого визначення умов і порядку його сплати; обов'язковості сплати; законодавчого визначення розміру єдиного внеску; прозорості та публічності діяльності органу, що здійснює збір та веде облік єдиного внеску; захисту прав та законних інтересів застрахованих осіб; державного нагляду за збором та веденням обліку єдиного внеску; відповідальності платників єдиного внеску та органу, що здійснює збір та веде облік єдиного внеску, за порушення норм Закону, а також за невиконання або неналежне виконання покладених на них обов'язків.

Платниками єдиного внеску є: роботодавці: підприємства, установи та організації, інші юридичні особи, утворені відповідно до законодавства України, незалежно від форми власності, виду діяльності та господарювання, які використовують працю фізичних осіб на умовах трудового договору (контракту) або на інших умовах, передбачених законодавством, чи за цивільно-правовими договорами (крім цивільно-правового договору, укладеного з фізичною особою - підприємцем, якщо виконувані роботи (надавані послуги) відповідають видам діяльності відповідно до відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців), у тому числі філії, представництва, відділення та інші відокремлені підрозділи зазначених підприємств, установ і організацій, інших юридичних осіб, які мають окремий баланс і самостійно ведуть розрахунки із застрахованими особами; фізичні особи - підприємці, зокрема ті, які використовують працю інших осіб на умовах трудового договору (контракту) або на інших умовах, передбачених законодавством про працю, чи за цивільно-правовим договором (крім цивільно-правового договору, укладеного з фізичною особою - підприємцем, якщо виконувані роботи (надавані послуги) відповідають видам діяльності відповідно до відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців); фізичні особи, які забезпечують себе роботою самостійно, та фізичні особи, які використовують працю інших осіб на умовах трудового договору (контракту); дипломатичні представництва і консульські установи

України, філії, представництва, інші відокремлені підрозділи підприємств, установ та організацій (у тому числі міжнародні), утворені відповідно до законодавства України, які мають окремий баланс і самостійно здійснюють розрахунки із застрахованими особами; дипломатичні представництва і консульські установи іноземних держав, філії, представництва та інші відокремлені підрозділи іноземних підприємств, установ та організацій (у тому числі міжнародні), розташовані на території України; підприємства, установи, організації, фізичні особи, які використовують найману працю, військові частини та органи, які виплачують грошове забезпечення, допомогу по тимчасовій непрацездатності, допомогу у зв'язку з вагітністю та пологами, допомогу, надбавку або компенсацію відповідно до законодавства для таких осіб: військовослужбовців (крім військовослужбовців строкової військової служби), поліцейських, осіб рядового і начальницького складу, у тому числі тих, які проходять військову службу під час особливого періоду, визначеного законами України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» та «Про військовий обов'язок і військову службу»; патронатних вихователів, батьків-вихователів дитячих будинків сімейного типу, прийомних батьків, якщо вони отримують грошове забезпечення відповідно до законодавства; осіб, які отримують допомогу по тимчасовій непрацездатності, перебувають у відпустці у зв'язку з вагітністю та пологами і отримують допомогу у зв'язку з вагітністю та пологами; осіб, які проходять строкову військову службу у Збройних Силах України, інших утворених відповідно до закону військових формуваннях, Службі безпеки України та службу в органах і підрозділах цивільного захисту; осіб, які доглядають за дитиною до досягнення нею трирічного віку та відповідно до закону отримують допомогу по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку та/або при народженні дитини, усиновленні дитини; одного з непрацюючих працездатних батьків, усиновителів, опікунів, піклувальників, які фактично здійснюють догляд за дитиною-інвалідом, а також непрацюючих працездатних осіб, які здійснюють догляд за інвалідом I групи або за

особою похилого віку, яка за висновком медичного закладу потребує постійного стороннього догляду або досягла 80-річного віку, якщо такі непрацюючі працездатні особи отримують допомогу, надбавку або компенсацію відповідно до законодавства; інвестор (оператор) за угодою про розподіл продукції (у тому числі постійне представництво інвестора-нерезидента), що використовує працю фізичних осіб, найнятих на роботу в Україні на умовах трудового договору (контракту) або на інших умовах, передбачених законодавством, чи за цивільно-правовими договорами (крім цивільно-правового договору, укладеного з фізичною особою - підприємцем в Україні, якщо виконувані роботи (надавані послуги) відповідають видам діяльності, зазначеним у витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців); фізичні особи - підприємці, в тому числі ті, які обрали спрощену систему оподаткування; особи, які провадять незалежну професійну діяльність, а саме наукову, літературну, артистичну, художню, освітню або викладацьку, а також медичну, юридичну практику, в тому числі адвокатську, нотаріальну діяльність, або особи, які провадять релігійну (місіонерську) діяльність, іншу подібну діяльність та отримують дохід від цієї діяльності; особи, які беруть добровільну участь у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування.

## **2.2. Облік платників єдиного внеску**

Облік осіб, ведеться в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, за погодженням з Пенсійним фондом та фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування, а щодо застрахованих осіб, які є учасниками накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування - з національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, центральним органом виконавчої влади, що забезпечує

формування державної політики у сферах трудових відносин, соціального захисту населення, та Пенсійним фондом.

Платник єдиного внеску має право: безоплатно отримувати від Державної фіскальної служби та Пенсійного фонду в межах їх компетенції інформацію, необхідну для виконання обов'язків, покладених на платника згідно з Законом, а також для підтвердження надходження до Пенсійного фонду сплачених платником сум єдиного внеску; звертатися до органу доходів і зборів з письмовою заявою про зміну умов сплати єдиного внеску у разі зміни його статусу як платника (або отримання права на зміну розміру єдиного внеску, зокрема у зв'язку із зміною виду економічної діяльності); безоплатно отримувати від Державної фіскальної служби та Пенсійного фонду у межах їх компетенції консультації та роз'яснення щодо прав та обов'язків платника єдиного внеску, порядку сплати єдиного внеску; оскаржувати в установленому законом порядку рішення Державної фіскальної служби та Пенсійного фонду та дії, бездіяльність його посадових осіб; захищати свої права та законні інтереси, а також права та законні інтереси застрахованих осіб, на користь яких він сплачує єдиний внесок, у тому числі в суді.

Платник єдиного внеску зобов'язаний: своєчасно та в повному обсязі нараховувати, обчислювати і сплачувати єдиний внесок; вести облік виплат (доходу) застрахованої особи та нарахування єдиного внеску за кожним календарним місяцем і календарним роком, зберігати такі відомості в порядку, передбаченому законодавством; допускати посадових осіб Державної фіскальної служби до проведення перевірки правильності нарахування, обчислення та сплати єдиного внеску, а до проведення перевірки щодо достовірності відомостей про осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню, та для призначення пенсій - посадових осіб органів Пенсійного фонду за наявності направлення та/або наказу про перевірку та посвідчення осіб, надавати їм передбачені законодавством документи та пояснення з питань, що виникають у процесі перевірки; подавати звітність та сплачувати до

Державної фіскальної служби за основним місцем обліку платника єдиного внеску у строки, порядку та за формою, встановленими центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, за погодженням з Пенсійним фондом та фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування. У разі надсилання звітності поштою вона вважається поданою в день отримання відділенням поштового зв'язку від платника єдиного внеску поштового відправлення із звітністю; надавати безоплатно застрахованій особі та на вимогу членів сім'ї померлої застрахованої особи відомості про заробітну плату (дохід), суму сплаченого єдиного внеску та інші відомості про застраховану особу, що подаються до Державної фіскальної служби; пред'являти на вимогу застрахованої особи, на користь якої він сплачує єдиний внесок, повідомлення про взяття на облік як платника єдиного внеску та надавати інформацію про сплату єдиного внеску, в тому числі у письмовій формі; перевіряти під час прийняття на роботу наявність у фізичної особи посвідчення застрахованої особи; повідомляти у складі звітності про прийняття на роботу фізичної особи, відомості про яку відсутні в Державному реєстрі або яка не пред'явила на вимогу платника єдиного внеску посвідчення застрахованої особи, та подавати необхідні відомості і документи для взяття на облік зазначеної особи; отримувати в територіальному органі Пенсійного фонду посвідчення застрахованої особи в порядку, встановленому Пенсійним фондом, та видавати їх застрахованим особам; повідомляти у складі звітності про зміну відомостей, що вносяться до Державного реєстру, про застраховану особу, на користь якої він сплачує єдиний внесок, у десятиденний строк після надходження таких відомостей; стати на облік в Державну фіскальну службу як платник єдиного внеску; виконувати інші вимоги.

У разі державної реєстрації припинення підприємницької діяльності фізичної особи - підприємця така фізична особа користується правами, виконує обов'язки та несе відповідальність, що передбачені для платника

єдиного внеску, в частині діяльності, яка здійснювалася нею як фізичною особою - підприємцем.

Єдиний внесок нараховується: для платників, на суму нарахованої кожній застрахованій особі заробітної плати за видами виплат, які включають основну та додаткову заробітну плату, інші заохочувальні та компенсаційні виплати, у тому числі в натуральній формі, що визначаються відповідно до Закону України «Про оплату праці», та суму винагороди фізичним особам за виконання робіт (надання послуг) за цивільно-правовими договорами. Для інших платників, - на суму грошового забезпечення кожної застрахованої особи, оплати перших п'яти днів тимчасової непрацездатності, що здійснюється за рахунок коштів роботодавця, та допомоги по тимчасовій непрацездатності, допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами; допомоги, надбавки або компенсації відповідно до законодавства.

Нарахування та сплата єдиного внеску за платників, здійснюється за рахунок коштів державного бюджету в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, але не менше мінімального страхового внеску за кожну особу.

Для платників, крім фізичних осіб - підприємців, які обрали спрощену систему оподаткування та особи, які провадять незалежну професійну діяльність, а саме наукову, літературну, артистичну, художню, освітню або викладацьку, а також медичну, юридичну практику, в тому числі адвокатську, нотаріальну діяльність, або особи, які провадять релігійну (місіонерську) діяльність, іншу подібну діяльність та отримують дохід від цієї діяльності; - на суму доходу (прибутку), отриманого від їх діяльності, що підлягає обкладенню податком на доходи фізичних осіб. При цьому сума єдиного внеску не може бути меншою за розмір мінімального страхового внеску на місяць.

У разі якщо таким платником не отримано дохід (прибуток) у звітному році або окремому місяці звітного року, такий платник зобов'язаний визначити базу нарахування, але не більше максимальної

величини бази нарахування єдиного внеску. При цьому сума єдиного внеску не може бути меншою за розмір мінімального страхового внеску; для платників, які обрали спрощену систему оподаткування, - на суми, що визначаються такими платниками самостійно для себе, але не більше максимальної величини бази нарахування єдиного внеску. При цьому сума єдиного внеску не може бути меншою за розмір мінімального страхового внеску.

Для платників, віднесених до першої групи платників єдиного податку, фізичних осіб - підприємців, які не використовують працю найманих осіб, здійснюють виключно роздрібний продаж товарів з торговельних місць на ринках та/або провадять господарську діяльність з надання побутових послуг населенню і обсяг доходу яких протягом календарного року не перевищує 300000 гривень, ця сума не може бути меншою за 0,5 мінімального страхового внеску із зарахуванням відповідних періодів здійснення підприємницької діяльності до страхового стажу, який обчислюється, пропорційно до сплаченого єдиного внеску.

Для осіб, які працюють у сільському господарстві, зайняті на сезонних роботах, виконують роботи (надають послуги) за цивільно-правовими договорами, творчих працівників (архітекторів, художників, артистів, музикантів, композиторів, критиків, мистецтвознавців, письменників, кінематографістів), та інших осіб, які отримують заробітну плату (дохід) за виконану роботу (надані послуги), строк виконання яких перевищує календарний місяць, єдиний внесок нараховується на суму, що визначається шляхом ділення заробітної плати (доходу), виплаченої за результатами роботи, на кількість місяців, за які вона нарахована.

### **2.3. Розмір та порядок обчислення і сплати єдиного внеску**

Розмір єдиного внеску для кожної категорії платників, та пропорції його розподілу за видами загальнообов'язкового державного соціального страхування встановлюються з урахуванням того, що вони повинні



забезпечувати застрахованим особам страхові виплати і соціальні послуги, передбачені законодавством про загальнообов'язкове державне соціальне страхування; фінансування заходів, спрямованих на профілактику страхових випадків; створення резерву коштів для забезпечення страхових виплат та надання соціальних послуг застрахованим особам; покриття адміністративних витрат із забезпечення функціонування системи загальнообов'язкового державного соціального страхування. Єдиний внесок не входить до системи оподаткування.

Єдиний внесок обчислюється виключно у національній валюті, у тому числі з виплат (доходу), що здійснюються в натуральній формі. Обчислення єдиного внеску із сум, виражених в іноземній валюті, здійснюється шляхом перерахування зазначених сум у національну валюту України за офіційним курсом національної валюти до іноземної валюти, установленим Національним банком України на день обчислення єдиного внеску. Обчислення єдиного внеску здійснюється на підставі бухгалтерських та інших документів, відповідно до яких провадиться нарахування (обчислення) або які підтверджують нарахування (обчислення) виплат (доходу), на які нараховується єдиний внесок. Обчислення єдиного внеску Державною фіскальною службою, здійснюється на підставі актів перевірки правильності нарахування та сплати єдиного внеску, звітності, що подається платниками до Державної фіскальної служби, бухгалтерських та інших документів, що підтверджують суми виплат (доходу), на суми яких (якого) нараховується єдиний внесок. Обчислення єдиного внеску за минулі періоди, здійснюється виходячи з розміру єдиного внеску, що діяв на день нарахування (обчислення, визначення) заробітної плати (доходу), на яку нараховується єдиний внесок. Сплата єдиного внеску здійснюється у національній валюті шляхом внесення відповідних сум єдиного внеску на рахунки Державної фіскальної служби, відкриті в центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів для його зарахування, крім єдиного

внеску, який сплачується в іноземній валюті розташованими за межами України підприємствами, установами, організаціями (у тому числі міжнародними) за працюючих у них громадян України та громадянами України, які працюють або постійно проживають за межами України, відповідно до договорів про добровільну участь у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування. Сплата єдиного внеску згідно з договорами про добровільну участь особами, в іноземній валюті здійснюється на поточний рахунок Державної фіскальної служби, відкритий в уповноваженому банку України. Кошти єдиного внеску, що надійшли в іноземній валюті, після її продажу за курсом продажу безготівкової іноземної валюти за гривні та утримання уповноваженим банком комісійної винагороди за здійснення операції з продажу іноземної валюти зараховуються на відповідні рахунки органів доходів і зборів, відкриті в центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів. Облік єдиного внеску, сплаченого в іноземній валюті, та внесення відомостей до Державного реєстру здійснюються у гривнях Державній фіскальній службі за місцем реєстрації (останнім місцем проживання) громадянина в Україні на підставі копій платіжних документів, що підтверджують сплату єдиного внеску. Для зарахування єдиного внеску в центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, та його територіальних органах відкриваються в установленому порядку небюджетні рахунки відповідному Державної фіскальної служби. Зазначені рахунки відкриваються виключно для обслуговування коштів єдиного внеску. Обслуговування коштів єдиного внеску здійснюється згідно з положенням про рух коштів, що затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, та центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної бюджетної політики, за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що реалізує

державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, Пенсійним фондом та фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування. Розрахункове обслуговування Державної фіскальної служби здійснюється відповідно до умов договорів між центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, і власниками рахунків. Єдиний внесок сплачується шляхом перерахування платником безготівкових коштів з його банківського рахунку. Платники, які не мають банківського рахунку, сплачують внесок шляхом готівкових розрахунків через банки чи відділення зв'язку. Платники єдиного внеску, крім платників, фізичних осіб - підприємців, в тому числі ті, які обрали спрощену систему оподаткування; осіб, які провадять незалежну професійну діяльність, а саме наукову, літературну, артистичну, художню, освітню або викладацьку, а також медичну, юридичну практику, в тому числі адвокатську, нотаріальну діяльність, або особи, які провадять релігійну (місіонерську) діяльність, іншу подібну діяльність та отримують дохід від цієї діяльності, зобов'язані сплачувати єдиний внесок, нарахований за календарний місяць, не пізніше 20 числа наступного місяця, крім гірничих підприємств, які зобов'язані сплачувати єдиний внесок, нарахований за календарний місяць, не пізніше 28 числа наступного місяця. При цьому роботодавці, під час кожної виплати заробітної плати (доходу, грошового забезпечення), на суми якої (якого) нараховується єдиний внесок, одночасно з видачею зазначених сум зобов'язані сплачувати нарахований на ці виплати єдиний внесок у розмірі, встановленому для таких платників (авансові платежі). Винятком є випадки, якщо внесок, нарахований на ці виплати, вже сплачений у строки, або за результатами звірення платника з Державною фіскальною службою за платником визнана переплата єдиного внеску, сума якої перевищує суму внеску, що підлягає сплаті, або дорівнює їй. Кошти перераховуються одночасно з отриманням (перерахуванням) коштів на оплату праці (виплату доходу, грошового забезпечення), у тому числі в безготівковій чи

натуральній формі. При цьому фактичним отриманням (перерахуванням) коштів на оплату праці (виплату доходу, грошового забезпечення) вважається отримання відповідних сум готівкою, зарахування на рахунок одержувача, перерахування за дорученням одержувача на будь-які цілі, отримання товарів (послуг) або будь-яких інших матеріальних цінностей у рахунок зазначених виплат, фактичне здійснення з таких виплат відрахувань згідно із законодавством або виконавчими документами чи будь-яких інших відрахувань.

Платники єдиного внеску, зобов'язані сплачувати єдиний внесок, нарахований за календарний рік, до 10 лютого наступного року, крім фізичних осіб - підприємців, які обрали спрощену систему оподаткування, які сплачують єдиний внесок, нарахований за календарний квартал, до 20 числа місяця, що настає за кварталом, за який сплачується єдиний внесок. Платники єдиного внеску, особи, які провадять незалежну професійну діяльність, а саме наукову, літературну, артистичну, художню, освітню або викладацьку, а також медичну, юридичну практику, в тому числі адвокатську, нотаріальну діяльність, або особи, які провадять релігійну (місіонерську) діяльність, іншу подібну діяльність та отримують дохід від цієї діяльності, зобов'язані сплачувати єдиний внесок, нарахований за календарний рік, до 1 травня наступного року. Періодом, за який платники єдиного внеску подають звітність до Державної фіскальної служби (звітним періодом), є календарний місяць, крім платників, фізичні особи - підприємці, в тому числі ті, які обрали спрощену систему оподаткування; особи, які провадять незалежну професійну діяльність, а саме наукову, літературну, артистичну, художню, освітню або викладацьку, а також медичну, юридичну практику, в тому числі адвокатську, нотаріальну діяльність, або особи, які провадять релігійну (місіонерську) діяльність, іншу подібну діяльність та отримують дохід від цієї діяльності, для яких звітним періодом є календарний рік. У разі державної реєстрації припинення підприємницької діяльності фізичної особи - підприємця її останнім звітним періодом є період з дня закінчення попереднього звітного

періоду до дня державної реєстрації припинення підприємницької діяльності такої фізичної особи.

Днем сплати єдиного внеску вважається: у разі перерахування сум єдиного внеску з рахунку платника на відповідні рахунки Державної фіскальної служби - день списання банком або центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, суми платежу з рахунку платника незалежно від часу її зарахування на рахунок Державної фіскальної служби; у разі сплати єдиного внеску готівкою - день прийняття до виконання банком або іншою установою - членом платіжної системи документа на переказ готівки разом із сумою коштів у готівковій формі; у разі сплати єдиного внеску в іноземній валюті - день надходження коштів на відповідні рахунки Державної фіскальної служби, відкриті в центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів.

У разі несвоєчасної або не в повному обсязі сплати єдиного внеску до платника застосовуються фінансові санкції, а посадові особи, винні в порушенні законодавства про збір та ведення обліку єдиного внеску, несуть дисциплінарну, адміністративну, цивільно-правову або кримінальну відповідальність згідно із законом.

Єдиний внесок підлягає сплаті незалежно від фінансового стану платника. За наявності у платника єдиного внеску одночасно із зобов'язаннями із сплати єдиного внеску зобов'язань із сплати податків, інших обов'язкових платежів, або зобов'язань перед іншими кредиторами зобов'язання із сплати єдиного внеску виконуються в першу чергу і мають пріоритет перед усіма іншими зобов'язаннями, крім зобов'язань з виплати заробітної плати (доходу). Суми помилково сплаченого єдиного внеску зараховуються в рахунок майбутніх платежів єдиного внеску або повертаються платникам у порядку і строки, визначені центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, за погодженням з центральним

органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної бюджетної політики, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, Пенсійним фондом та фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування. Єдиний внесок, підлягає сплаті із сум виплат за період з дня виникнення у платника відповідного зобов'язання до дня включення Державної фіскальної служби даних про такого платника до реєстру страхувальників Державного реєстру, сплачується (стягується) на загальних підставах за зазначений період.

База нарахування ЄСВ для роботодавців — це місячний показник, до якого включається загальний місячний дохід, на види якого має нараховуватися ЄСВ. При цьому ЄСВ нараховують у межах максимальної величини бази нарахування ЄСВ, що дорівнює 25 розмірам прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом, на яку нараховується ЄСВ.

Максимальна величина бази нарахування ЄСВ у 2017 році наведена в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 - Максимальна величина бази нарахування ЄСВ у 2017 році

Строки	Сума
01.12.2016 — 30.04.2017	40000 грн.
01.05.2017 — 30.11.2017	42100 грн.
01.12.2017 — 31.12.2017	44050 грн.

Проте на сьогодні не встановлено черговості нарахування ЄСВ за видами виплат працівнику, якщо в одному місяці їх нараховано кілька (наприклад, зарплата і лікарняні). Тому роботодавець самостійно вирішує, на яку саме виплату в межах зазначеної загальної максимальної величини нараховувати ЄСВ.

Також для роботодавців статтею 8 Закону про ЄСВ встановлено наступні правила:

– у разі якщо база нарахування ЄСВ не перевищує розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на місяць, за який отримано дохід, сума ЄСВ розраховується як добуток розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на місяць, за який отримано дохід (прибуток), та ставки єдиного внеску;

– при нарахуванні заробітної плати (доходів) фізособам із джерел не за основним місцем роботи ставка єдиного внеску, встановлена законом, застосовується до визначеної бази нарахування незалежно від її розміру.

Таким чином, для роботодавців Законом про ЄСВ визначено не тільки максимальну, а й мінімальну суму ЄСВ, яку вони мають сплатити за кожного працівника.

База нарахування та ставки ЄСВ (станом на 01.01.2017 р.) наведено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 - База нарахування та ставки ЄСВ (станом на 01.01.2017 р.)

Категорія платника ЄСВ згідно з ч. 1 ст. 4 Закону про ЄСВ	База нарахування ЄСВ згідно зі ст. 7 Закону про ЄСВ	Ставка ЄСВ згідно зі ст. 8 Закону про ЄСВ
1	2	3
<p>Роботодавці: 1) Підприємства (установи, організації), інші юрособи, утворені відповідно до законодавства, незалежно від форми власності, виду діяльності і господарювання, які використовують працю фізосіб на умовах трудового договору (контракту) або інших умовах, передбачених законодавством, чи за цивільно-правовими договорами (крім цивільно-правового договору, укладеного з фізособою - підприємцем, якщо виконувані роботи (послуги) відповідають видам діяльності, зазначеним у свідоцтві про держреєстрацію її як підприємця), у т. ч. філії, представництва, відділення та інші відокремлені підрозділи зазначених підприємств (установ, організацій) інших юросіб, що мають окремий баланс і самостійно ведуть розрахунки із застрахованими особами;</p>	<p>Сума нарахованої застрахованій особі зарплати за видами виплат, які включають основну і додаткову зарплату, інші заохочувальні та компенсаційні виплати, у т. ч. в натуральній формі, що визначаються відповідно до Закону про оплату праці, та сума винагороди фізособам за виконання робіт (послуг) за цивільно-правовими договорами</p>	<p>22% (п. 5 ст. 8)</p>

1	2	3
<p>2) фізособи - підприємці, зокрема ті, що використовують працю інших осіб на умовах трудового договору (контракту) або на інших умовах, передбачених законодавством про працю, чи за цивільно-правовим договором (крім цивільно-правового договору, укладеного з фізособою-підприємцем, якщо виконувані роботи (надавані послуги) відповідають видам діяльності, відповідно до відомостей з ЄДР);</p> <p>3) фізособи, які забезпечують себе роботою самостійно, та фізособи, що використовують працю інших осіб на умовах трудового договору (контракту);</p> <p>4) дипломатичні представництва і консульські установи України, філії, представництва, інші відокремлені підрозділи підприємств, установ та організацій (у тому числі міжнародні), утворені відповідно до законодавства, які мають окремий баланс і самостійно здійснюють розрахунки із застрахованими особами;</p> <p>5) дипломатичні представництва і консульські установи іноземних держав, філії, представництва та інші відокремлені підрозділи іноземних підприємств, установ та організацій (у т. ч. міжнародні), розташовані в Україні;</p> <p>б) інвестор (оператор) за угодою про розподіл продукції (у т. ч. постійне представництво інвесторанерезидента), що використовує працю фізосіб, найнятих на роботу в Україні на умовах трудового договору (контракту) або на інших умовах, передбачених законодавством, чи за цивільно-правовими договорами.</p>	<p>Сума нарахованої застрахованій особі зарплати за видами виплат, які включають основну і додаткову зарплату, інші заохочувальні та компенсаційні виплати, у т. ч. в натуральній формі, що визначаються відповідно до Закону про оплату праці, та сума винагороди фізособам за виконання робіт (послуг) за цивільно-правовими договорами</p>	<p>22% (п. 5 ст. 8)</p>



## Продовження таблиці 2.2

1	2	3
<p>Роботодавці: Підприємства, установи, організації, фізособи, які використовують найману працю, військові частини і органи, що виплачують грошове забезпечення, допомогу з тимчасової непрацездатності, допомогу у зв'язку з вагітністю і пологами, допомогу, надбавку або компенсацію відповідно до законодавства для таких осіб: 1) військовослужбовців (крім строковиків), осіб рядового і начальницького складу;</p>	Сума грошового забезпечення	
<p>2) батьків-вихователів дитячих будинків сімейного типу, прийомних батьків, якщо вони отримують грошове забезпечення відповідно до законодавства;</p>	Сума грошового забезпечення	
<p>3) осіб, які отримують допомогу з тимчасової непрацездатності, перебувають у відпустці у зв'язку з вагітністю та пологами і отримують у зв'язку з цим допомогу;</p>	Сума оплати перших 5 днів тимчасової непрацездатності, що здійснюється за рахунок коштів роботодавця, та допомоги з тимчасової непрацездатності, допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами, допомоги, надбавки або компенсації відповідно до законодавства	22% (п. 5 ст. 8)
<p>4) осіб, які проходять строкову військову службу у Збройних силах України, інших утворених відповідно до закону військових формуваннях, СБУ, органах МВСУ та службу в органах і підрозділах цивільного захисту;</p>	Сума грошового забезпечення	
<p>5) осіб, які доглядають за дитиною до досягнення нею 3-річного віку та відповідно до закону отримують допомогу по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку та/або при народженні дитини;</p>	Сума допомоги	

## Продовження таблиці 2.2

1	2	3
б) одного з непрацюючих працевдатних батьків, усиновителів, опікунів, піклувальників, які фактично здійснюють догляд за дитиною-інвалідом, а також непрацюючих працевдатних осіб, які здійснюють догляд за інвалідом I гр. або за престарілим, який за висновком медзакладу потребує постійного догляду або досяг 80-річного віку, якщо такі непрацюючі працевдатні особи отримують допомогу, надбавку або компенсацію відповідно до законодавства;	Сума допомоги або компенсації	
фізособи-підприємці (крім тих, що обрали спрощену систему оподаткування);***	Сума доходу (прибутку), отриманого від їх діяльності, що підлягає оподаткуванню ПДФО**	
особи, які провадять незалежну професійну діяльність, а саме наукову, літературну, артистичну, художню, освітню або викладацьку, а також медичну, юридичну практику, в т. ч. адвокатську, нотаріальну діяльність, або особи, які провадять релігійну (місіонерську) діяльність, іншу подібну діяльність та отримують дохід від цієї діяльності;		
фізособи-підприємці, які обрали спрощену систему оподаткування;***	Суми, що визначаються такими платниками самостійно для себе, але не більше максимальної величини бази нарахування єдиного внеску, встановленої цим Законом. При цьому сума єдиного внеску не може бути меншою за розмір мінімального страхового внеску (п. 3 ч. 1 ст. 7)****	22% (п. 5 ст. 8)
особи, що беруть добровільну участь у системі загальнообов'язкового державного соцстрахування	Суми, що розраховуються платниками самостійно	

## Продовження таблиці 2.2

1	2	3
Підприємства, установи і організації, де є працівники-інваліди	Сума нарахованої зарплати	8,41% (п. 13 ст. 8)
Підприємства і організації всеукраїнських громадських організацій інвалідів, зокрема товариств УТОГ та УТОС, в яких кількість інвалідів становить не менше ніж 50% загальної чисельності працюючих, і за умови, що фонд оплати праці таких інвалідів становить не менше ніж 25% суми витрат на оплату праці	працюючих інвалідів за видами виплат, які включають основну та додаткову зарплату, інші заохочувальні, компенсаційні виплати, у т. ч. в натуральній формі, відповідно до Закону про оплату праці, і суми оплати перших 5 днів тимчасової непрацездатності, що здійснюється за рахунок роботодавця, та допомоги з тимчасової непрацездатності для працюючих інвалідів	5,3% (п. 14 ст. 8)
Підприємства і організації громадських організацій інвалідів, кількість інвалідів в яких не менш 50% від загальної чисельності працюючих, і за умови, що фонд оплати праці таких інвалідів становить не менше ніж 25% суми витрат на оплату праці		5,5% (п. 14 ст. 8)
<p>* Нарахування та сплата ЄСВ за платників, зазначених в абзаці 7 п. 1 ч. 1 ст. 4 Закону про ЄСВ, здійснюється за рахунок коштів держбюджету в порядку, встановленому КМУ, але не менше мінімального страхового внеску за кожен особу.</p> <p>** Якщо таким платником не отримано дохід (прибуток) у звітному році або окремому місяці звітного року, він має право самостійно визначити базу нарахування, але не більше максимальної величини бази нарахування ЄСВ, встановленої Законом про ЄСВ. При цьому сума внеску не може бути меншою за розмір мінімального страхового внеску за місяць.</p> <p>*** Особи, зазначені у п. 4 ч. 1 ст. 4 Закону про ЄСВ, звільняються від сплати за себе єдиного внеску, якщо вони є пенсіонерами за віком або інвалідами та отримують відповідно до закону пенсію або соціальну допомогу.</p> <p>**** Для платників, віднесених до першої групи платників єдиного податку, визначених у пп. 1 п. 291.4 ПКУ, ця сума не може бути меншою за 0,5 мінімального страхового внеску із зарахуванням відповідних періодів здійснення підприємницької діяльності до страхового стажу, який обчислюється відповідно до ст. 24 Закону №1058, пропорційно до сплаченого єдиного внеску. Але для нарахування ЄСВ на дохід працівника-інваліда залишиться ставка у розмірі 8,41%, також залишають без змін ставки для підприємств та організацій всеукраїнських громадських організацій інвалідів (5,3 та 5,5%).</p>		

## 2.4. Доходи, на які не нараховується ЄСВ

Як зазначено у ч. 7 ст. 7 Закону про ЄСВ, перелік видів виплат, на які не нараховується єдиний внесок, затверджується КМУ (Перелік №1170).

До Переліку №1170 входять майже всі виплати із розділу 3 Інструкції №5 (як такі, що не входять до фонду оплати праці), на які ЄСВ не нараховується. Відмінності такі:

1. На відміну від Інструкції №5, де всі грошові та негрошові виплати були перелічені в одному розділу 3 як такі, що не входять до фонду оплати праці, у Переліку №1170 Кабмін розподілив ці виплати за двома розділами:

### **Розділ 1 — виплати, які надаються у грошовій формі.**

У цьому розділі майже всі звичні виплати:

1) різні види соціальної допомоги та виплати, встановлені колективним договором (працівникам, які перебувають у відпустці для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, на народження дитини, сім'ям із неповнолітніми дітьми тощо);

2) одноразова допомога працівникам, які виходять на пенсію згідно із законодавством та колективними договорами;

3) вихідна допомога у разі припинення трудового договору;

4) відшкодування, нараховані працівникам за час затримки розрахунку при звільненні;

5) витрати на відрядження, а саме: добові (у повному обсязі), вартість проїзду, витрати на наймання житлового приміщення;

6) компенсація моральної шкоди працівникам, що виплачується за рішенням суду;

7) компенсації працівникам за використання для потреб виробництва власного інструменту та особистого транспорту;

8) позики, видані працівникам для поліпшення житлових умов, на індивідуальне будівництво, заведення домашнього господарства;

9) матеріальна допомога одноразового характеру, що надається окремим працівникам у зв'язку із сімейними обставинами, на оплату лікування, оздоровлення дітей, поховання тощо.

## **Розділ 2 — виплати, які надаються у натуральній або грошовій формі.**

Як і в попередньому випадку, залишилися переважно такі виплати:

1) платіж згідно з договорами добровільного медичного та пенсійного страхування працівників і членів їхніх сімей;

2) відшкодування працівникам витрат на придбання ними спецодягу та інших засобів індивідуального захисту в разі невидачі їх роботодавцем або вартості виданого згідно з діючими нормами спецодягу, спецвзуття та інших засобів індивідуального захисту, мийних та знешкоджувальних засобів, молока та лікувально-профілактичного харчування;

3) вартість придбаних роботодавцем проїзних квитків, що персонально не розподіляються між працівниками, а видаються їм у разі потреби для виконання виробничих завдань (у зв'язку зі специфікою роботи);

4) витрати на перевезення працівників до місця роботи як власним, так і орендованим транспортом (крім оплати праці водіїв);

5) вартість подарунків до свят і квитків на видовищні заходи для дітей працівників;

6) витрати на платне навчання працівників і членів їхніх сімей, не пов'язане з виробничою необхідністю, згідно з договором між підприємством та навчальним закладом;

7) вартість житла, переданого у власність працівникам;

8) витрати на оплату послуг з лікування працівників, які були надані установами охорони здоров'я, тощо.

### **2. Додано нові види виплат, на які ЄСВ не нараховується:**

— виплати, які надаються у грошовій формі. Це допомога, що виплачується молодим спеціалістам під час відпустки після закінчення навчального закладу.

– виплати, які надаються у натуральній або грошовій формі. Це:

1) вартість вугілля та вугільних брикетів, безоплатно наданих працівникам в обсягах та за переліком професій, затвердженим постановою КМУ від 14.04.2004 р. № 462;

2) або виплата грошової компенсації вартості такого вугілля та вугільних брикетів.

**3. Не включили до переліку виплат, без нарахування ЄСВ, такі виплати:**

1) стипендії, що призначаються згідно з чинним законодавством видатним діячам науки, освіти та культури, фізичної культури та спорту, інформаційної галузі, олімпійським і параолімпійським чемпіонам, видатним спортсменам і тренерам з олімпійських видів спорту, талановитим і перспективним спортсменам, молодим ученим, та інші державні стипендії (п. 3.25 Інструкції № 5);

2) суми матеріальної та благодійної допомоги, виплачені особам, які не перебувають у трудових відносинах з підприємством (п. 3.32 Інструкції № 5);

3) суми матеріальної допомоги як у грошовій, так і в натуральній формі незалежно від її розміру, що надається на підставі рішень Уряду України у зв'язку зі стихійним та екологічним лихом, аваріями та катастрофами місцевими органами державної виконавчої влади, профспілками, благодійними фондами та іноземними державами (п. 3.33 Інструкції № 5);

4) грошове забезпечення військовослужбовців ЗСУ, Державної прикордонної служби України, СБУ, Управління державної охорони України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ, кримінально-виконавчої системи, податкової міліції України, державної пожежної охорони Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи (п. 3.34 Інструкції № 5).

Зокрема, згідно з цим Переліком, ЄСВ не нараховується на суми:

1) позик, виданих працівникам для поліпшення житлових умов (п. 13 Переліку);

2) матеріальної допомоги одноразового характеру, що надається окремим працівникам на оздоровлення дітей, поховання, на оплату лікування і у зв'язку із сімейними обставинами (п. 14 Переліку №1170).

## **2.5. Сплата ЄСВ підприємцем на єдиному податку та на загальній системі оподаткування**

Закон про ЄСВ зобов'язав підприємців сплачувати єдиний соціальний внесок за себе на загальних підставах. І в 2017 році ці підстави було ще більш уніфіковано. Однак усе ж таки порядок сплати ЄСВ ФОП на єдиному податку відрізняється.

Враховуючи розмір ЄСВ (22%) та норми Закону про Держбюджет-2017, максимальна величина бази нарахування ЄСВ для фізичних осіб — підприємців за себе на 2017 рік становитиме:

з 1 січня 2017 року — 40000 грн. ( $1600 \times 25$ );

з 1 травня 2017 року — 42100 грн. ( $1684 \times 25$ );

з 1 грудня 2017 року — 44050 грн. ( $1762 \times 25$ ).

Якщо сума доходу (прибутку) на місяць перевищує цю суму, то єдиний внесок сплачується лише з максимальної величини бази нарахування єдиного внеску, яка встановлена законодавством, тобто максимальна сума єдиного внеску, яку необхідно сплатити фізичній особі — підприємцю, за 2017 рік становитиме:

з 1 січня 2017 року — 8800 грн. ( $40000 \times 22\%$ );

з 1 травня 2017 року — 9262 грн. ( $42100 \times 22\%$ );

з 1 грудня 2017 року — 9691 грн. ( $44050 \times 22\%$ ).

Оскільки для фізичних осіб — підприємців, у тому числі тих, які обрали спрощену систему оподаткування, крім фізичних осіб — підприємців, віднесених до першої групи платників єдиного податку, сума єдиного внеску не може бути меншою за розмір мінімального страхового

внеску за місяць, у якому отримано дохід (прибуток), то мінімальна сума єдиного внеску для таких осіб за 2017 рік становитиме:

з 1 січня — 704 грн. ( $3200 \times 22\%$ ).

Водночас, з 01.01.2017 р. фізичні особи — підприємці, які обрали спрощену систему оподаткування та віднесені до першої групи платників єдиного податку, мають право сплачувати єдиний внесок у сумі не менше за 0,5 мінімального страхового внеску із зарахуванням відповідних періодів здійснення підприємницької діяльності до страхового стажу.

Тобто для фізичних осіб — підприємців, віднесених до першої групи платників єдиного податку, які скористалися зазначеною нормою, мінімальна сума єдиного внеску у 2017 році становитиме:

з 1 січня 2017 року — 352 грн. ( $3200 \times 0,5 \times 22\%$ ).

З 1 січня 2017 року фізичні особи — підприємці, які обрали спрощену систему оподаткування, звільняються від сплати за себе ЄСВ, якщо вони є пенсіонерами за віком або інвалідами та отримують відповідно до закону пенсію або соціальну допомогу (ч. 4 ст. 4 Закону про ЄСВ).

Платниками ЄСВ є фізичні особи — підприємці та особи, які забезпечують себе роботою самостійно — займаються незалежною професійною діяльністю (науковою, літературною, артистичною, художньою, освітньою або викладацькою, а також медичною, юридичною практикою, в тому числі адвокатською, нотаріальною діяльністю, або особи, які провадять релігійну (місіонерську) діяльність, іншу подібну діяльність та отримують дохід безпосередньо від цієї діяльності, за умови що такі особи не є найманими працівниками чи підприємцями).

### **Сплата ЄСВ за підприємця**

Для підприємців на загальній системі оподаткування з 01.01.2017 р. працюють такі правила сплати ЄСВ:

– на відміну від ФОП на єдиному податку, для них базою нарахування ЄСВ є сума доходу (прибутку), отриманого від їх діяльності, що підлягає обкладенню ПДФО (про це читайте у п'ятому розділі цієї



книги). При цьому сума єдиного внеску не може бути меншою за розмір мінімального страхового внеску на місяць;

– у разі якщо таким платником не отримано дохід (прибуток) у звітному році або окремому місяці звітного року, такий платник зобов'язаний визначити базу нарахування, але не більше максимальної величини бази нарахування єдиного внеску, встановленої цим Законом. При цьому сума єдиного внеску не може бути меншою за розмір мінімального страхового внеску.

Отже, підприємець на загальній системі оподаткування має за кожен календарний місяць 2017 року сплачувати не менш ніж 704 грн. ЄСВ, а в разі якщо чистий дохід за такий місяць становитиме більшу суму, — у розмірі 22% від такого чистого доходу (але в межах максимальної величини бази нарахування ЄСВ, зазначеної вище).

#### **Сплата ЄСВ самозайнятими особами**

Базою нарахування єдиного внеску для осіб, які провадять незалежну професійну діяльність, є сума доходу (прибутку), отриманого від їх діяльності, що підлягає обкладенню податком на доходи фізичних осіб. При цьому сума єдиного внеску не може бути меншою за розмір мінімального страхового внеску на місяць (п. 2 частини першої ст. 7 Закону про ЄСВ).

Ставка ЄСВ для них також становить 22%.

Тобто у разі якщо платник єдиного внеску — особа, яка провадить незалежну професійну діяльність, не отримав доходу (прибутку) у звітному році або окремому місяці звітного року, такий платник зобов'язаний визначити базу нарахування, але не більше від максимальної величини бази нарахування єдиного внеску, встановленої Законом про ЄСВ. При цьому сума ЄСВ у 2017 році не може бути меншою за розмір 704 грн.

І насамкінець. За найманих працівників як ФОП, так і особи, які здійснюють незалежну професійну діяльність, сплачують ЄСВ окремо і на загальних підставах!

Терміни сплати ЄСВ для фізосіб-підприємців, у тому числі тих, які обрали спрощену систему оподаткування, та осіб, які провадять незалежну професійну діяльність, у 2017 році залишаються такими:

- для підприємців, які працюють на спрощеній системі оподаткування, — до 20 числа місяця, що настає за кварталом, за який сплачується єдиний внесок;
- для підприємців - «загальносистемників» — до 10 лютого 2017 року (граничний термін 9 лютого, за підсумками 2016 року);
- для осіб, які провадять незалежну професійну діяльність, — до 1 травня 2017 року (за підсумками 2016 року).

## **2.6. Тестові завдання для самоконтролю**

### **1. Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування – це:**

- а) консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб на отримання страхових виплат (послуг) за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування;
- б) сума коштів, що визначається розрахунково як добуток мінімального розміру заробітної плати і розміру єдиного внеску на соціальне страхування, встановлених законом на місяць, за який нараховується заробітна плата (дохід);
- в) кошти відрахувань на окремі види загальнообов'язкового державного соціального страхування, сплачені згідно із законодавством, що діяло до набрання чинності Законом України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», кошти, що надходять від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;



- г) акумульовані страхові внески, суми від фінансових санкцій та інші надходження відповідно до законодавства для здійснення матеріального забезпечення, страхових виплат та надання соціальних послуг згідно з Законом України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування»;
- д) всі відповіді вірні;
- е) інша відповідь.

**2. Максимальна величина бази нарахування єдиного внеску – це:**

- а) сума єдиного внеску, що визначається розрахунково як добуток мінімального розміру заробітної плати на розмір внеску, встановлений законом на місяць, за який нараховується заробітна плата (дохід), та підлягає сплаті щомісяця;
- б) максимальна сума доходу застрахованої особи на місяць, що дорівнює двадцяти п'яти розмірам прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом, на яку нараховується єдиний внесок;
- в) сума єдиного внеску, своєчасно не нарахована та/або не сплачена у строки, обчислена органом ФСУ у випадках, передбачених Законом України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування»;
- г) відповіді а,б вірні;
- д) відповіді а,б,в вірні;
- е) інша відповідь.

**3. Мінімальний страховий внесок – це:**

- а) сума єдиного внеску, що визначається розрахунково як добуток мінімального розміру заробітної плати на розмір внеску, встановлений законом на місяць, за який нараховується заробітна плата (дохід), та підлягає сплаті щомісяця;
- б) максимальна сума доходу застрахованої особи на місяць, що дорівнює двадцяти п'яти розмірам прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом, на яку нараховується єдиний внесок;
- в) сума єдиного внеску, своєчасно не нарахована та/або не

сплачена у строки, обчислена ФСУ у випадках, передбачених Законом України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування»;

- г) відповіді а,б вірні;
- д) відповіді а,б,в вірні;
- е) інша відповідь.

#### **4. Страхові кошти – це:**

- а) сума коштів, що визначається розрахунково як добуток мінімального розміру заробітної плати і розміру єдиного внеску на соціальне страхування, встановлених законом на місяць, за який нараховується заробітна плата (дохід);
- б) кошти відрахувань на окремі види загальнообов'язкового державного соціального страхування, сплачені згідно із законодавством, що діяло до набрання чинності Законом України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», кошти, що надходять від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;
- в) акумульовані страхові внески, суми від фінансових санкцій та інші надходження відповідно до законодавства для здійснення матеріального забезпечення, страхових виплат та надання соціальних послуг згідно з Законом України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування»;
- г) кошти, які формуються за рахунок сплати єдиного внеску та надходжень від фінансових санкцій (штрафів та пені);
- д) всі відповіді вірні;
- е) інша відповідь.

#### **5. Бази нарахування єдиного внеску для платників складає:**

- а) 10%;
- б) 15%;
- в) 20%;
- г) 22%;
- д) 25%;
- е) інша відповідь.

**6. Якщо база нарахування єдиного внеску не перевищує розмір мінімальної заробітної плати, встановленої законом на місяць, за який отримано дохід, сума єдиного внеску розраховується як:**

- а) добуток розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на місяць, за який отримано дохід (прибуток), та ставки єдиного внеску;
- б) визначена бази нарахування незалежно від її розміру;
- в) залежно від отриманого доходу;
- г) відповіді а,б вірні;
- д) інша відповідь.

**7. При нарахуванні заробітної плати (доходів) фізичним особам з джерел не за основним місцем роботи ставка єдиного внеску розраховується:**

- а) із визначеної бази нарахування незалежно від її розміру;
- б) добуток розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на місяць, за який отримано дохід (прибуток), та ставки єдиного внеску;
- в) визначена бази нарахування незалежно від її розміру;
- г) залежно від отриманого доходу;
- д) відповіді а,б вірні;
- е) інша відповідь.

**8. Платники єдиного внеску зобов'язані сплачувати єдиний внесок, нарахований за календарний місяць, не пізніше....**

- а) 10 числа наступного місяця;
- б) 15 числа наступного місяця;
- в) 20 числа наступного місяця;
- г) 25 числа наступного місяця;
- д) 30 числа наступного місяця;
- е) інша відповідь.

**9. Страхувальники - це:**

- а) роботодавці та інші особи, які відповідно до цього Закону зобов'язані сплачувати єдиний внесок;

- б) фізичні особи, які сплачують/за яких сплачуються страхові внески до накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування;
- в) застраховані особи;
- г) відповіді а,б вірні;
- д) відповіді а,б,в вірні;
- е) інша відповідь.

## 10. Учасники накопичувальної системи пенсійного страхування

– це

- а) роботодавці та інші особи, які відповідно до цього Закону зобов'язані сплачувати єдиний внесок;
- б) фізичні особи, які сплачують/за яких сплачуються страхові внески до накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування;
- в) застраховані особи;
- г) відповіді а,б вірні;
- д) відповіді а,б,в вірні;
- е) інша відповідь.

### 2.7. Практичні завдання

#### Завдання 2.1.

Працівникові ТОВ «А» за червень 2017

року нараховано лікарняні у розмірі 500 грн. та зарплату в сумі 3200 грн.

Необхідно нарахувати ЄСВ.

#### Рішення

Загальний дохід більший від мінімальної заробітної плати, тож нарахований ЄСВ дорівнюватиме:  $(3200 + 500) \times 22\% = 814,00$  грн.

#### Завдання 2.2.

Працівникові ТОВ «А» за червень 2017 року нараховано лікарняні у розмірі 500 грн. та зарплату в сумі 2200 грн.

Необхідно нарахувати ЄСВ.



***Рішення:***

Загальний дохід менший від мінімальної заробітної плати, тож нарахований ЄСВ дорівнюватиме:  $(2200 + 500) \times 22\% + (3200 - 2200 - 500) = 704,00$  грн.

**Завдання 2.3.**

Працівникові ТОВ «А», який є сумісником нараховано: за червень 2017 р. - відпускні у розмірі 500 грн. та зарплату в сумі 2200 грн.; за липень 2017 р. - відпускні у розмірі 700 грн. та зарплату в сумі 2100 грн.

Необхідно нарахувати ЄСВ

***Рішення:***

У червні 2017 р. визначається загальний місячний дохід працівника за червень 2017 р.:  $2200 + 500 = 2700$  грн. Загальний дохід менший від мінімальної заробітної плати, але, оскільки працівник є сумісником і це не основне місце його роботи, нарахований ЄСВ дорівнюватиме:  $2700 \times 22\% = 594,00$  грн.

Одночасно нараховується ЄСВ на відпускні за липень 2017 р. виходячи з їх фактичного розміру:  $700 \times 22\% = 154,00$  грн.

У липні 2017 р. визначається загальний місячний дохід працівника за липень 2017 р.:  $2100 + 700 = 2800$  грн. Він менший від мінімальної заробітної плати, але оскільки його нараховано не за основним місцем роботи, то нарахований у липні ЄСВ дорівнюватиме:  $2100 \times 22\% = 462,00$  грн.

**Завдання 2.4.**

Працівниці за червень 2017 року нараховано зарплату в сумі 3200 грн. та допомогу у зв'язку з вагітністю та пологами у розмірі 13860 грн. за червень — жовтень 2017. У жовтні працівниця не вийшла на роботу, а оформила відпустку по догляду за дитиною до 3-х років.

Необхідно нарахувати ЄСВ

### ***Рішення:***

Для нарахування ЄСВ за червень — жовтень 2017 р. слід поділити суму декретних на місяці, за які цю допомогу нараховано (пропорційно до календарних днів). Наприклад, поділ дав такі дані (умовно):

у червні — 660 грн.;

у липні і в серпні — по 3410 грн.;

у вересні — 3300 грн.;

у жовтні — 3080 грн.

Одразу зауважимо, що, враховуючи правила нарахування цієї допомоги, може вийти, що її сума, нарахована за кожний місяць, буде не меншою за розмір мінімальної зарплати (про цю вимогу ми докладно розповімо у розділі шостому цієї книги). У такому разі донараховувати ЄСВ не доведеться. Але якщо Фонд соціального страхування, який фінансує виплату цієї допомоги, вимагатиме нарахування декретних саме в такому розмірі, доведеться нараховувати ЄСВ за правилами, встановленими ч. 5 ст. 8 Закону про ЄСВ.

А саме: у червні 2017 р. роботодавець нарахує ЄСВ у таких розмірах:

за червень 2017 р. —  $(660 + 3200) \times 22\% = 849,20$  грн.;

за липень і серпень 2017 р. —  $3410 \times 22\% = 750,20$  грн. (за кожен місяць);

за вересень 2017 р. —  $3300 \times 22\% = 726,00$  грн.;

за жовтень 2017 р. — 704 грн. ( $(3080 \times 22\%) + (3200 - 3080) \times 22\%$ )).

Утім, оскільки йдеться про виплату за майбутній період і про те, що працівниця не матиме нарахованих доходів у жовтні 2017 р., роботодавець ще не знає, то він має право у червні 2017 р. нарахувати ЄСВ лише з фактично нарахованої за жовтень допомоги ( $3080 \times 22\% = 677,60$  грн.). А донарахування до мінімального розміру ЄСВ ( $(3200 - 3080) \times 22\% = 26,40$  грн.) зробити вже у жовтні, коли буде остаточно визначено загальний місячний дохід працівниці за цей місяць.



### **Завдання 2.5.**

У липні 2017 року підприємство підписало акт приймання-передачі наданих фізособою послуг за період з 20.05.2017 р. до 19.07.2017 р. Загальна сума винагороди за актом — 3000 грн.

Необхідно нарахувати ЄСВ.

#### ***Рішення:***

Загальний місячний дохід фізособи за травень, червень та липень становитиме:  $3000 \div 3 = 1000$  грн.

І оскільки йдеться про винагороду за договором цивільно-правового характеру, базою для нарахування ЄСВ буде фактично нарахована сума винагороди (в межах максимальної величини бази нарахування ЄСВ).

Отже, підприємство нарахує у липні 2017 року ЄСВ за цією винагородою:

за травень 2017 р. — 220 грн.;

за червень 2017 р. — 220 грн.;

за липень 2017 р. — 220 грн.

## **2.8. Вправи для самостійної роботи**

### **Вправа 2.1.**

На підприємстві працівнику встановлено посадовий оклад з 01.01.2017 р. - 1600 грн.

Жодних інших виплат не передбачено. Відпрацьовано всі робочі дні січня.

За січень 2017 р. підприємство має нарахувати зарплату на рівні 3200 грн. (на підставі окладу у розмірі 1600 грн. та доплати у вигляді різниці між сумою мінімальної зарплати та встановленого окладу 1600 грн. (3200 грн. – 1600 грн.).

Необхідно нарахувати ЄСВ.



### **Вправа 2.2.**

На підприємстві працівнику встановлено посадовий оклад з 01.01.2017 року - 3200 грн., жодних інших виплат не встановлено. Відпрацьовано тільки 5 робочих днів січня. В січні працівник перебував у відпустці. Розмір відпускних за час відпустки 1000 грн. Зарплату за відпрацьований час січня нараховано у розмірі 800 грн.

Необхідно нарахувати ЄСВ.

### **Вправа 2.3.**

На підприємстві працівнику встановлено посадовий оклад з 01.01.2017 року - 3200 грн., жодних інших виплат не встановлено. Відпрацьовано всі робочі дні січня. Отже, за січень підприємство нарахувало працівнику зарплату у сумі 3200 грн.

Необхідно нарахувати ЄСВ.

## **2.9. Контрольні запитання**

1. Які правові та організаційні засади забезпечують збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування?
2. Охарактеризуйте принципи збору та ведення обліку єдиного внеску.
3. Хто є платниками єдиного внеску?
4. Які права має платник єдиного внеску?
5. Які обов'язки у платника єдиного внеску?
6. Як проводиться нарахування єдиного внеску?
7. Який розмір та порядок обчислення і сплати єдиного внеску?
8. Які фінансові санкції застосовуються до платника у разі несвоєчасної або не в повному обсязі сплати єдиного внеску?
9. Як зобов'язані сплачувати єдиний внесок, нарахований за календарний рік, платники єдиного внеску?
10. За який період платники єдиного внеску подають звітність до Державної фіскальної служби?



## Тема 3. Страхування тимчасової втрати працездатності

- 3.1. Види матеріального забезпечення та соціальних послуг за страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності
- 3.2. Обчислення страхового стажу та умови надання допомоги по тимчасовій непрацездатності та тривалість її виплати
- 3.3. Призначення та виплата матеріального забезпечення, надання соціальних послуг за страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності
- 3.4. Визначення страхового стажу для розрахунку допомоги з тимчасової непрацездатності
- 3.5. Тестові завдання для самоконтролю
- 3.6. Практичні завдання
- 3.7. Вправи для самостійної роботи
- 3.8. Контрольні запитання

### **3.1. Види матеріального забезпечення та соціальних послуг за страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності**

Порядок страхування тимчасової втрати працездатності регулюється Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування», затвердженим постановою ВР України від 23.09.1999 р. № 1105-XIV (зі змінами і доповненнями, в редакції від 11.10.2017 р.).

Страхуванню у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності підлягають особи, які працюють на умовах трудового договору (контракту), цивільно-правового договору, на інших підставах, передбачених законом, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності та господарювання, у тому числі в іноземних дипломатичних та консульських установах, інших представництвах нерезидентів або у фізичних осіб, а також обрані на виборні посади в органах державної влади, органах місцевого самоврядування та в інших органах, фізичні особи - підприємці, особи, які

провадять незалежну професійну діяльність, члени фермерського господарства, якщо вони не належать до осіб, які підлягають страхуванню у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності на інших підставах. Право на матеріальне забезпечення та соціальні послуги за страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності мають застраховані особи - громадяни України, іноземці, особи без громадянства та члени їх сімей, які проживають в Україні, якщо інше не передбачено міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України. Це право виникає з настанням страхового випадку в період роботи (включаючи час випробування та день звільнення), зайняття підприємницькою та іншою діяльністю, якщо інше не передбачено законом. Громадяни України, які працюють за межами території України і не застраховані в системі соціального страхування країни, в якій вони перебувають, мають право на матеріальне забезпечення та соціальні послуги за умови сплати страхових внесків до Фонду згідно із законом, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Члени особистого селянського господарства, якщо вони не належать до осіб, які підлягають страхуванню, мають право на матеріальне забезпечення та соціальні послуги, за умови сплати страхових внесків до Фонду.

Застраховані особи, які протягом дванадцяти місяців перед настанням страхового випадку за даними Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування мають страховий стаж менше шести місяців, мають право на матеріальне забезпечення в таких розмірах: допомога по тимчасовій непрацездатності - виходячи з нарахованої заробітної плати (доходу), з якої сплачуються страхові внески, але не більше за розмір допомоги, обчислений із мінімальної заробітної плати, встановленої на час настання страхового випадку.

За страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності

надаються такі види матеріального забезпечення та соціальних послуг: допомога по тимчасовій непрацездатності (включаючи догляд за хворою дитиною); допомога по вагітності та пологах; допомога на поховання (крім поховання пенсіонерів, безробітних та осіб, які померли від нещасного випадку на виробництві); оплата лікування в реабілітаційних відділеннях санаторно-курортного закладу після перенесених захворювань і травм.

### **3.2. Обчислення страхового стажу та умови надання допомоги по тимчасовій непрацездатності та тривалість її виплати**

Страховий стаж - період (строк), протягом якого особа підлягала страхуванню у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та за який щомісяця сплачено нею та роботодавцем або нею страхові внески в сумі не меншій, ніж мінімальний страховий внесок. Період відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, отримання виплат за окремими видами соціального страхування, крім пенсій усіх видів (за винятком пенсії по інвалідності), включається до страхового стажу як період, за який сплачено страхові внески виходячи з розміру мінімального страхового внеску. Страховий стаж обчислюється за даними персоніфікованого обліку відомостей про застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Страховий стаж обчислюється в місяцях. Якщо сума сплачених за відповідний місяць страхових внесків менша, ніж мінімальний страховий внесок, цей період зараховується до страхового стажу за формулою:

$$\mathbf{ТП = Св \div В,} \quad (3.1)$$

де **ТП** - тривалість періоду, що зараховується до страхового стажу та визначається у місяцях;

**Св** - сума єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, сплаченого за відповідний місяць;

**В** - мінімальний розмір страхового внеску за відповідний місяць.

До страхового стажу прирівнюється трудовий стаж, набутий працівником за час роботи на умовах трудового договору (контракту) до набрання чинності Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням», а також періоди, починаючи з 1 січня 2016 року, протягом яких особа не підлягала страхуванню за цим Законом, але нею або роботодавцем за неї сплачено єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування відповідно до Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування».

Допомога по тимчасовій непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві та професійним захворюванням, виплачується Фондом застрахованим особам починаючи з шостого дня непрацездатності за весь період до відновлення працездатності або до встановлення медико-соціальною експертною комісією (далі - МСЕК) інвалідності (встановлення іншої групи, підтвердження раніше встановленої групи інвалідності) незалежно від звільнення, припинення підприємницької або іншої діяльності застрахованої особи в період втрати працездатності, у порядку та розмірах, встановлених законодавством. Оплата перших п'яти днів тимчасової непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві, здійснюється за рахунок коштів роботодавця у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Допомога по тимчасовій непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві, виплачується Фондом застрахованим інвалідам, які працюють на підприємствах та в організаціях товариств УТОГ і УТОС, починаючи з першого дня непрацездатності за весь період до відновлення працездатності незалежно від звільнення, припинення підприємницької або іншої діяльності застрахованої особи в період втрати працездатності у порядку та розмірах, встановлених законодавством. Застрахованим особам, які працюють на

сезонних і тимчасових роботах, допомога по тимчасовій непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві, надається не більш як за 75 календарних днів протягом календарного року. У разі настання тимчасової непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві, під час перебування у щорічній (основній чи додатковій) відпустці допомога надається у порядку та розмірах, установлених Законом. Допомога по тимчасовій непрацездатності по догляду за хворою дитиною віком до 14 років виплачується застрахованій особі з першого дня за період, протягом якого дитина за висновком лікаря потребує догляду, але не більш як за 14 календарних днів. Допомога по тимчасовій непрацездатності по догляду за хворою дитиною віком до 14 років, якщо вона потребує стаціонарного лікування, виплачується застрахованій особі з першого дня за весь час її перебування в стаціонарі разом з хворою дитиною. Застрахованим особам, які працюють на сезонних і тимчасових роботах, у разі здійснення догляду за хворою дитиною віком до 14 років допомога по тимчасовій непрацездатності призначається і виплачується в порядку та розмірах, передбачених абзацом четвертим частини другої цієї статті та статтею 24 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування».

Допомога по тимчасовій непрацездатності по догляду за хворим членом сім'ї (крім догляду за хворою дитиною віком до 14 років) надається застрахованій особі з першого дня, але не більш як за три календарні дні, а у виняткових випадках, з урахуванням тяжкості хвороби члена сім'ї та побутових обставин, - не більш як за сім календарних днів. Допомога по тимчасовій непрацездатності в разі захворювання матері або іншої особи, яка фактично здійснює догляд за дитиною віком до трьох років або дитиною-інвалідом віком до 18 років, надається застрахованій особі, яка здійснює догляд за дитиною, з першого дня за весь період захворювання в порядку та розмірах, встановлених Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування». Допомога по

тимчасовій непрацездатності по догляду за хворою дитиною віком до 14 років, по догляду за хворим членом сім'ї та в разі захворювання матері або іншої особи, яка фактично здійснює догляд за дитиною віком до трьох років або дитиною-інвалідом віком до 18 років, не надається, якщо застрахована особа перебувала у цей час у щорічній (основній чи додатковій) відпустці, додатковій відпустці у зв'язку з навчанням або творчій відпустці. Якщо тимчасова непрацездатність застрахованої особи викликана карантинном, накладеним органами санітарно-епідеміологічної служби, надається допомога по тимчасовій непрацездатності з першого дня за весь час відсутності на роботі з цієї причини. У разі тимчасового переведення застрахованої особи відповідно до медичного висновку на легшу, нижчеоплачувану роботу цій особі надається допомога по тимчасовій непрацездатності з першого дня за час такої роботи, але не більш як за два місяці. Ця допомога обчислюється за загальними правилами, але надається в розмірі, який разом із заробітком за тимчасово виконувану роботу не може перевищувати суми повного заробітку до часу переведення. Допомога по тимчасовій непрацездатності в разі здійснення протезування за медичними показаннями в стаціонарі протезно-ортопедичного підприємства надається застрахованій особі з першого дня за весь період перебування в цьому підприємстві з урахуванням часу на проїзд до протезно-ортопедичного підприємства і назад. Допомога по тимчасовій непрацездатності в разі здійснення санаторно-курортного лікування надається застрахованій особі, якщо тривалість щорічної (основної та додаткової) відпустки недостатня для лікування та проїзду до санаторно-курортного закладу і назад. Застрахованій особі, яка направляється на лікування в реабілітаційне відділення санаторно-курортного закладу після перенесених захворювань і травм безпосередньо із стаціонару лікувального закладу, допомога по тимчасовій непрацездатності надається за весь час перебування у санаторно-курортному закладі (з урахуванням часу на проїзд до санаторно-курортного закладу і у зворотному напрямку) у розмірах, встановлених



Законом. Допомога по тимчасовій непрацездатності застрахованій особі, яка виховує дитину-інваліда віком до 18 років, надається за весь період санаторно-курортного лікування дитини-інваліда (з урахуванням часу на проїзд до санаторно-курортного закладу і у зворотному напрямку) за наявності медичного висновку про необхідність стороннього догляду за нею. У разі настання тимчасової непрацездатності застрахованої особи у період вирішення спору про незаконність її звільнення з роботи допомога по тимчасовій непрацездатності надається за умови поновлення застрахованої особи на роботі з дня винесення такого рішення відповідним органом.

Допомога по тимчасовій непрацездатності не надається: у разі одержання застрахованою особою травм або її захворювання при вчиненні нею злочину; у разі навмисного заподіяння шкоди своєму здоров'ю з метою ухилення від роботи чи інших обов'язків або симуляції хвороби; за час перебування під арештом і за час проведення судово-медичної експертизи; за час примусового лікування, призначеного за постановою суду; у разі тимчасової непрацездатності у зв'язку із захворюванням або травмою, що сталися внаслідок алкогольного, наркотичного, токсичного сп'яніння або дій, пов'язаних з таким сп'янінням; за період перебування застрахованої особи у відпустці без збереження заробітної плати, творчій відпустці, додатковій відпустці у зв'язку з навчанням.

Застраховані особи, які в період отримання допомоги по тимчасовій непрацездатності порушують режим, встановлений для них лікарем, або не з'являються без поважних причин у призначений строк на медичний огляд, у тому числі на лікарсько-консультативну комісію чи медико-соціальну експертну комісію, втрачають право на цю допомогу з дня допущення порушення на строк, що встановлюється рішенням органу, який призначає допомогу по тимчасовій непрацездатності.

Розрахунок оплати перших п'яти днів тимчасової непрацездатності і допомоги по тимчасовій непрацездатності здійснюємо відповідно до Постанови КМУ від 26.09.2001 № 1266 «Порядок обчислення середньої

заробітної плати (доходу, грошового забезпечення) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням.

Суму лікарняних знаходимо за формулою:

$$B = DV \times K, \quad (3.2)$$

де **DV** — денна виплата, розрахована залежно від страхового стажу працівника;

**K** — кількість календарних днів, що припадають на період непрацездатності.

У свою чергу, денну виплату знаходимо наступним чином:

$$DV = ZP_{сер} \times C \div 100, \quad (3.3)$$

де **ZP<sub>сер</sub>** — розмір середньоденної заробітної плати;

**C** — відсоток оплати листка непрацездатності, що встановлюється залежно від страхового стажу.

Допомога по тимчасовій непрацездатності виплачується застрахованим особам залежно від страхового стажу в таких розмірах:

1) 50 відсотків середньої заробітної плати (доходу) - застрахованим особам, які мають страховий стаж до трьох років;

2) 60 відсотків середньої заробітної плати (доходу) - застрахованим особам, які мають страховий стаж від трьох до п'яти років;

3) 70 відсотків середньої заробітної плати (доходу) - застрахованим особам, які мають страховий стаж від п'яти до восьми років;

4) 100 відсотків середньої заробітної плати (доходу) - застрахованим особам, які мають страховий стаж понад вісім років;

5) 100 відсотків середньої заробітної плати (доходу) - застрахованим особам, віднесеним до 1-3 категорій осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; одному з батьків або особі, що їх замінює та доглядає хвору дитину віком до 14 років, яка потерпіла від Чорнобильської катастрофи; ветеранам війни та особам, на яких поширюється чинність Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»; особам, віднесеним до жертв нацистських переслідувань відповідно до Закону України «Про жертви нацистських переслідувань»;

донорам, які мають право на пільгу, передбачену статтею 10 Закону України «Про донорство крові та її компонентів».

Сума допомоги по тимчасовій непрацездатності (включаючи догляд за хворою дитиною або хворим членом сім'ї) в розрахунку на місяць не повинна перевищувати розміру максимальної величини бази нарахування єдиного внеску, з якої сплачувалися страхові внески до Фонду.

Сума лікарняних з розрахунку на місяць не повинна перевищувати розміру максимальної величини бази ЄСВ, з якої сплачувався ЄСВ.

Крім того, середньоденна заробітна плата не може перевищувати максимальну величину бази нарахування ЄСВ з розрахунку на один календарний день.

Загальні обмеження для застрахованих осіб, страховий стаж яких протягом останніх 12 місяців перед настанням страхового випадку становить 6 місяців і більше. Озвучимо ці обмеження.

**Крок 1.** Розраховуємо середньоденну зарплату виходячи з фактично нарахованої зарплати в розрахунковому періоді.

**Крок 2.** Визначаємо середньоденну зарплату виходячи з розміру максимальної величини бази нарахування ЄСВ, що діяв в останньому місяці розрахункового періоду (далі — обмежуючий показник). Для цього максимальну базу ділимо на середньомісячну кількість календарних днів (30,44).

**Крок 3.** Проводимо порівняльний розрахунок. Якщо сума фактичної середньоденної зарплати не перевищує обмежуючий показник, то у цьому випадку в розрахунку денної виплати використовується сума фактичної середньоденної зарплати. Якщо сума фактичної середньоденної зарплати порушує обмежуючий показник, тоді для розрахунку денної виплати використовуємо суму порушеного показника (тобто середньоденну зарплату, розраховану виходячи з розміру максимальної величини бази нарахування ЄСВ, що діяв в останньому місяці розрахункового періоду).

**Крок 4.** Розраховуємо денну виплату, обчислюємо суму лікарняних. Якщо працівник хворів частину місяця, жодних порівняльних розрахунків більше не проводимо.

Але якщо працівник був непрацездатний один (або більше) календарний місяць, суму лікарняних, нарахованих за такий повний місяць хвороби, порівнюємо з максимальною величиною бази нарахування ЄСВ, що діяла в останньому місяці розрахункового періоду.

Якщо сума лікарняних за повний місяць непрацездатності перевищить максимальну величину, необхідно скоротити її до рівня максимальної величини.

За неповні календарні місяці хвороби лікарняні нараховуємо та виплачуємо у фактичному розмірі.

Граничний розмір лікарняних наведено у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1. - Граничний розмір лікарняних у 2017р.

Вид обмеження	Початок тимчасової	Розмір з розрахунку на місяць, грн.	
		Мінімальний для основних працівників	Максимальний для всіх працівників
Спеціальне <sup>(1)</sup>	Січень — грудень 2017 року	-	3200,00
Загальне <sup>(1)</sup>	Січень — травень 2017 року	-	40000,00 <sup>(2)</sup>
	Червень — грудень 2017 року	-	42100,00 <sup>(3)</sup>

1) Спеціальні обмеження передбачено для застрахованих осіб, страховий стаж яких протягом останніх 12 місяців становить менше 6 місяців. Для решти застрахованих осіб — загальні обмеження.

(2) Крім того, середньоденна заробітна плата не може перевищувати 1314,06 грн. (40000,00 грн. ÷ 30,44).

(3) Також необхідно враховувати, що середньоденна зарплата не може перевищувати 1383,05 грн. (42100,00 грн. ÷ 30,44).

Спеціальні обмеження передбачено для застрахованих осіб, страховий стаж яких протягом останніх 12 місяців становить менше 6 місяців. У таких осіб сума лікарняних з розрахунку на місяць не може бути вище за розмір мінімальної зарплати, встановленої законом у місяці настання страхового випадку

**Крок 1.** Розраховуємо середньоденну зарплату виходячи з фактично нарахованої зарплати в розрахунковому періоді.

**Крок 2.** Визначаємо середньоденну зарплату виходячи з розміру мінімальної заробітної плати, що діяв у місяці настання страхового випадку. Суму такої мінімальної зарплати поділимо на середньомісячну кількість календарних днів (30,44).

**Крок 3.** Проводимо порівняльні розрахунки. Якщо сума фактичної середньоденної зарплати не перевищує мінімальну середньоденну зарплату, то у цьому випадку в розрахунку денної виплати використовується сума фактичної середньоденної зарплати. Якщо сума фактичної середньоденної зарплати порушує обмежувачий показник, тоді для розрахунку денної виплати використовуємо мінімальну середньоденну зарплату.

**Крок 4.** Розраховуємо денну виплату, обчислюємо суму лікарняних. Якщо працівник хворів частину місяця, розраховуємо йому лікарняні у звичайному порядку.

А ось якщо працівник був непрацездатний один (або більше) календарний місяць, суму лікарняних, нарахованих за такий повний місяць хвороби, порівнюємо з розміром мінімальної зарплати, що діяв у місяці настання страхового випадку.

Якщо сума лікарняних виявиться вищою, скорочуємо її до рівня мінімальної зарплати, що діяла в місяці настання страхового випадку.

### **3.3. Призначення та виплата матеріального забезпечення, надання соціальних послуг за страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності**

Матеріальне забезпечення та соціальні послуги за страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності застрахованим особам, які працюють на умовах трудового договору (контракту), призначаються та надаються за основним місцем роботи (крім допомоги по тимчасовій

непрацездатності (включаючи догляд за хворою дитиною), допомоги по вагітності та пологах, які надаються за основним місцем роботи та за сумісництвом у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України). У разі ліквідації (реорганізації) підприємства, установи, організації матеріальне забезпечення за страховими випадками, які настали до їх ліквідації (реорганізації), виплачується застрахованим особам їх правонаступником, а в разі відсутності правонаступника - робочим органом Фонду за місцем здійснення обліку ліквідованого підприємства, установи, організації як страхувальника. Застрахованим особам, стосовно яких страхувальником не виконано обов'язків щодо нарахування та виплати матеріального забезпечення за страховими випадками у зв'язку з відсутністю можливості встановлення місцезнаходження цього страхувальника, що підтверджується даними Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування та актами перевірки центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, призначення та виплата матеріального забезпечення здійснюються робочим органом Фонду за місцем реєстрації їх місця проживання чи перебування у порядку, встановленому правлінням Фонду. Добровільно застрахованим особам призначення та виплата матеріального забезпечення, а також надання соціальних послуг за страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності здійснюються робочим органом Фонду за місцем здійснення їх обліку як страхувальників. Рішення про призначення матеріального забезпечення та надання соціальних послуг приймається комісією (уповноваженим) із соціального страхування, що створюється (обирається) на підприємстві, в установі, організації, до складу якої входять представники адміністрації підприємства, установи, організації та застрахованих осіб (виборних органів первинної профспілкової організації (профспілкового представника) або інших органів, які представляють інтереси застрахованих осіб). Комісія (уповноважений) із соціального

страхування здійснює контроль за правильним нарахуванням і своєчасною виплатою матеріального забезпечення, приймає рішення про відмову в його призначенні, про припинення виплати матеріального забезпечення (повністю або частково), розглядає підставу і правильність видачі листків непрацездатності та інших документів, які є підставою для надання матеріального забезпечення та соціальних послуг. Комісія (уповноважений) із соціального страхування виконує свої функції відповідно до положення про комісію (уповноваженого) із страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, яке затверджується правлінням Фонду.

### **3.4. Визначення страхового стажу для розрахунку допомоги з тимчасової непрацездатності**

Наразі страховий стаж ми з вами обчислюємо за даними персоніфікованого обліку відомостей про застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування (далі — Держреєстр), а за періоди до його запровадження — у порядку та на умовах, передбачених законодавством, що діяло раніше (ч. 2 ст. 21 Закону № 1105).

Формує і веде Реєстр Пенсійний фонд України ( ст. 121 і 20 Закону № 2464). Він же надає працівникам на їх вимогу інформацію з Держреєстру (зокрема, дані про страховий стаж застрахованої особи) на паперових носіях у вигляді форм № ОК-5 або № ОК-7, затверджених постановою правління Пенсійного фонду України від 18.06.2014 р. № 10-1.

Страховий стаж за період з 28.02.2001 р. по 30.12.2010 р. визначається в порядку та на умовах, передбачених ст. 7 Закону № 2240 у редакції, що діяла до 01.01.2011 р. До 28.02.2001 р. орієнтир при обчисленні страхового стажу — Правила № 1658.

Причому Правила № 1658 тоді оперували терміном «трудоий стаж». Поняття «страховий стаж» з'явилося тільки з 28.02.2001 р. — зі введенням у дію Закону № 2240.

Отже, трудовий стаж, набутий працівником до набрання чинності Законом № 2240, прирівнюється до страхового стажу.

З 01.01.2015 р. законодавець запустив процес злиття «лікарняного» Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності і Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві. У зв'язку з цим на зміну Закону № 2240 прийшов оновлений Закон № 1105. Проте такі пертурбації не вплинули на порядок обчислення страхового стажу.

Зараз, як і раніше, щоб порахувати страховий стаж працівника для нарахування йому лікарняних, орієнтуємося на дві контрольні дати — 28.02.2001 р. і 01.01.2011 р. (рисунок 3.1 ).

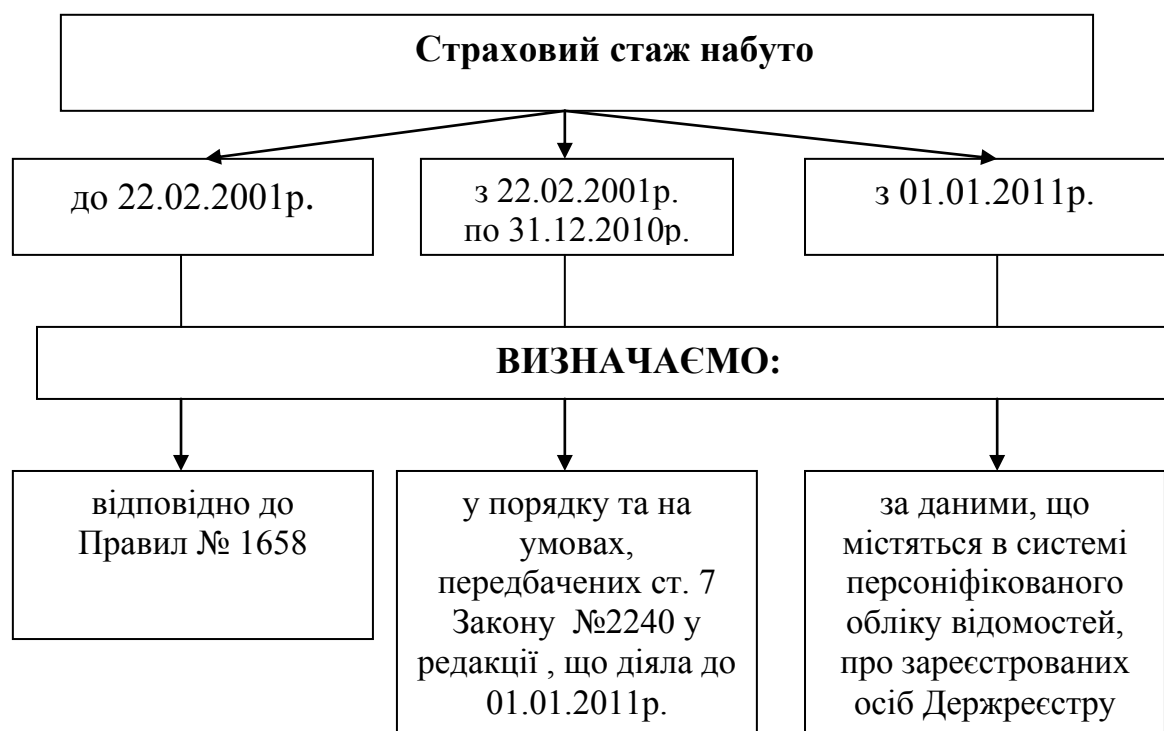


Рисунок 3.1 – Порядок обчислення страхового стажу

Інформація про правила обчислення страхового стажу до 01.01.2011 р. наведена в таблиці 3.2.



Таблиця 3.2 - Правила обчислення страхового стажу до 01.01.2011 р.

Період за який обчислюється страховий стаж	Період що враховується при розрахунку страхового стажу
1	2
до 28.02.2001 р.	роботи на умовах трудового договору (контракту) у роботодавця незалежно від обраної форми власності, виду діяльності та галузевої приналежності або іншої роботи, протягом якої працівник підлягав обов'язковому соціальному страхуванню*
	служби у Збройних Силах, Національній гвардії, Прикордонних військах, СБУ, внутрішніх військах МВС, військах цивільної оборони та інших військових формуваннях, утворених відповідно до законів України, а також в органах внутрішніх справ
	перебування громадян на альтернативній (невійськовій) службі
	перебування на службі в митних органах
	перепідготовки і навчання новим професіям, участі в оплачуваних громадських роботах і період отримання допомоги (у тому числі матеріальної) по безробіттю відповідно до Закону України «Про зайнятість населення» від 01.03.91 р. № 803-ХІІ
	догляду за дитиною, яка постраждала в результаті Чорнобильської катастрофи, до досягнення нею 12-річного віку (одному з батьків)
	відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами, частково оплачуваної відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку і відпустки без збереження заробітної плати для догляду за дитиною, тривалість якої визначається медичним висновком, але не більше ніж до досягнення дитиною шестирічного віку
Із 28.02.2001 р. до 31.12.2010 р.	виплати допомоги по вагітності та пологах, допомоги по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку жінкам з числа військовослужбовців, звільнених зі Збройних Сил, Національної гвардії, Прикордонних військ, СБУ, внутрішніх військ МВС, військ цивільної оборони та інших військових формувань, а також з органів внутрішніх справ у зв'язку з вагітністю та пологами, за умови, що вони стали до роботи або навчання після досягнення дитиною трирічного віку, період, протягом якого батьки-вихователі були зайняті в дитячому будинку сімейного типу вихованням дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, навчання на

## Продовження таблиці 3.2

1	2
	<p>курсах і в школах з підготовки кадрів, підвищення кваліфікації та перекваліфікації, якщо направленню на курси або до школи безпосередньо передувала робота або служба у складі Збройних Сил, Національної гвардії, Прикордонних військ, СБУ, внутрішніх військ МВС, військ цивільної оборони та інших військових формувань, створених відповідно до законів України, а також в органах внутрішніх справ</p> <p>роботи або виробничої практики на робочих місцях та посадах, які оплачуються, у період навчання у вищому навчальному закладі</p> <p>навчання у професійно-технічному навчальному закладі</p> <p>перебування під вартою, строк відбуття покарання, а також час, протягом якого громадянин не працював у зв'язку з незаконним відстороненням від роботи (посади)</p>
	<p>* При цьому робота на водному транспорті протягом повного навігаційного періоду, а також робота на сезонних роботах і підприємствах сезонних галузей відповідно до Списку сезонних робіт і сезонних галузей, затвердженого постановою КМУ від 28.03.97 р. № 278, зараховується за рік роботи.</p>
з 28.02.2001 р. до 01.01.2011 р.	<p>роботи на умовах трудового договору, за який сплачувалися страхові внески до Фонду</p> <p>тимчасової втрати працездатності</p> <p>відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами</p> <p>відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку*</p> <p>отримання виплат за окремими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування (за винятком пенсій усіх видів)</p>
	<p>періоди перебування застрахованої особи у відпустці для догляду за дитиною від 3-х до 6-ти років і у відпустці без збереження заробітної плати (ст. 25, 26 Закону про відпустки) до страхового стажу не включаються (див. лист ФТВП від 02.10.2007 р. № 04-06/Х-179з-283).</p>

Сьогодні порядок визначення страхового стажу регламентує ст. 21 Закону № 1105. Вона розшифровує поняття «страховий стаж» так: це період (строк), протягом якого особа підлягала страхуванню у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та за який щомісячно сплачено нею та роботодавцем або нею страхові внески в сумі не меншій, ніж мінімальний страховий внесок.

Тобто, за загальним правилом, головна умова, що впливає на включення того чи іншого часу до страхового стажу, із 01.01.2011р.— це факт сплати страхових внесків.

Виняток із цього правила згідно з абзацом другим ч. 1 ст. 21 Закону № 1105 становлять періоди:

— відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею 3-х років;  
— отримання виплат за окремими видами соціального страхування, крім пенсій усіх видів (за винятком пенсії по інвалідності).

Такі періоди включаємо до страхового стажу як періоди, за які страхові внески сплачено виходячи з розміру мінімального страхового внеску.

Таким чином, незалежно від факту сплати страхових внесків та їх розміру до страхового стажу автоматично потрапляють періоди:

- 1) відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею 3-х років;
- 2) отримання допомоги по вагітності та пологах; по тимчасовій непрацездатності; по безробіттю; унаслідок нещасного випадку на виробництві;
- 3) отримання пенсії по інвалідності.

Мінімальним страховий внесок дорівнює добутку мінімального розміру заробітної плати (далі — МЗП) і розміру ЄСВ, установлених законом на місяць, за який нараховується заробітна плата (дохід) (п. 4 ч. 1 ст. 1 Закону № 1105).

У випадку, коли сума сплаченого за відповідний місяць ЄСВ менше, ніж мінімальний страховий внесок, тоді цей період зараховують до страхового стажу за формулою (ч. 3 ст. 21 Закону № 1105):

$$\mathbf{ТП = Св \div В,} \quad (3.4)$$

де **ТП** — тривалість періоду, що зараховується до страхового стажу і визначається в місяцях;

**Св** — сума ЄСВ, сплаченого за відповідний місяць;

**В** — мінімальний розмір страхового внеску за відповідний місяць.

Легко зорієнтуватися в питаннях включення того чи іншого місяця до страхового стажу допоможе рисунок 3.2.

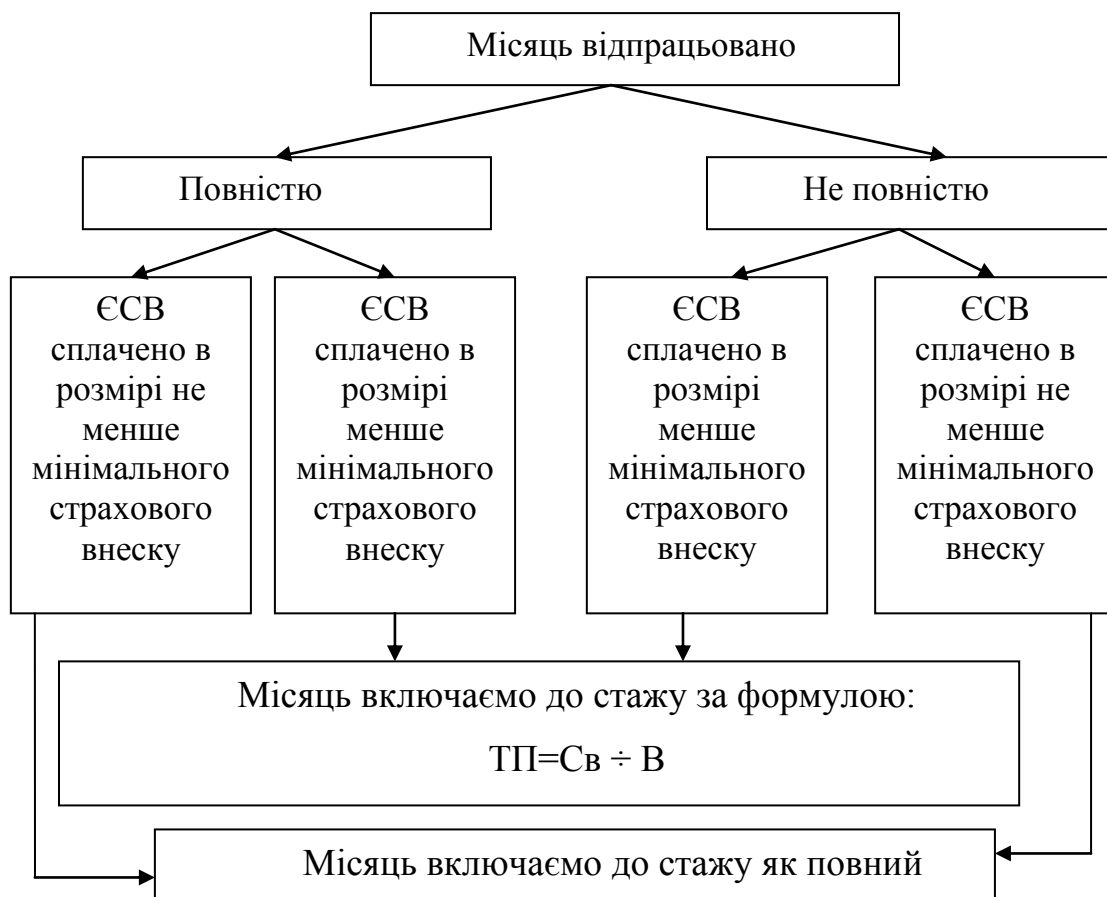


Рисунок 3.2 – Порядок включення місяця до страхового стажу

Отже, підрахувати страховий стаж за період до 01.01.2011 р. вам допоможе трудова книжка працівника.

– з 01.01.2011 р. страховий стаж обчислюють за даними, що містяться в системі персоніфікованого обліку відомостей про застрахованих осіб Держреєстру.

– у загальному випадку до страхового стажу місяць можна зарахувати як повний, якщо працівник весь цей місяць підлягав соцстрахуванню і розмір сплаченого за нього ЄСВ не менше розміру мінімального страхового внеску.

### 3.5. Тестові завдання для самоконтролю



**1. За страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності надаються такі види матеріального забезпечення та соціальних послуг:**

- а) допомога по тимчасовій непрацездатності (включаючи догляд за хворою дитиною);
- б) допомога по вагітності та пологах;
- в) допомога на поховання (крім поховання пенсіонерів, безробітних та осіб, які померли від нещасного випадку на виробництві);
- г) оплата лікування в реабілітаційних відділеннях санаторно-курортного закладу після перенесених захворювань і травм;
- д) всі відповіді вірні;
- е) інша відповідь.

**2. Страховий стаж обчислюється в ....**

- а) днях;
- б) місяцях;
- в) роках;
- г) інша відповідь.

**3. Чи включається до страхового стажу період відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку**

- а) так;
- б) ні;
- в) за певних обставин включається;
- г) інша відповідь.

**4. Допомога по тимчасовій непрацездатності надається застрахованій особі у формі матеріального забезпечення, яке повністю або частково компенсує втрату заробітної плати (доходу), у разі настання в неї одного з таких страхових випадків:**

- а) тимчасової непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві; необхідності догляду за хворою дитиною; необхідності догляду за хворим членом сім'ї;
- б) догляду за дитиною віком до трьох років або дитиною-інвалідом віком до 18 років у разі хвороби матері або іншої особи, яка доглядає за цією дитиною;
- в) протезування з поміщенням у стаціонар протезно-ортопедичного підприємства;
- г) тимчасового переведення застрахованої особи відповідно до медичного висновку на легшу, нижчеоплачувану роботу;
- д) протезування з поміщенням у стаціонар протезно-ортопедичного підприємства;
- е) всі відповіді вірні.

**5. Допомога по тимчасовій непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві та професійним захворюванням, виплачується Фондом застрахованим особам починаючи з ..... дня непрацездатності за весь період до відновлення працездатності**

- а) першого;
- б) п'ятого;
- в) шостого;
- г) сьомого;
- д) десятого;
- е) інша відповідь.

**6. Допомога по тимчасовій непрацездатності по догляду за хворою дитиною віком до 14 років виплачується застрахованій особі з першого дня за період, протягом якого дитина за висновком лікаря потребує догляду, але не більш як за .... календарних днів.**

- а) 5
- б) 7
- в) 10
- г) 14

- д) 20
- е) інша відповідь

**7. Допомога по тимчасовій непрацездатності не надається:**

- а) у разі одержання застрахованою особою травм або її захворювання при вчиненні нею злочину;
- б) у разі навмисного заподіяння шкоди своєму здоров'ю з метою ухилення від роботи чи інших обов'язків або симуляції хвороби;
- в) за час перебування під арештом і за час проведення судово-медичної експертизи;
- г) за час примусового лікування, призначеного за постановою суду;
- д) у разі тимчасової непрацездатності у зв'язку із захворюванням або травмою, що сталися внаслідок алкогольного, наркотичного, токсичного сп'яніння або дій, пов'язаних з таким сп'янінням;
- е) всі відповіді вірні.

**8. Чи мають право на матеріальне забезпечення та соціальні послуги особи, які забезпечують себе роботою самостійно, за умови сплати страхових внесків до Фонду згідно із законом.**

- а) так, мають;
- б) ні не мають;
- в) за певних обставин мають;
- г) мають в залежності від розміру страхових внесків;
- д) інша відповідь.

**9. Чи включається до страхового стажу трудовий стаж, набутий працівником за час роботи на умовах трудового договору (контракту) до набрання чинності Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням».**

- а) так, включається;
- б) ні, не включається;
- в) включається за певних обставин мають;

- г) включається в залежності від розміру страхових внесків;
- д) інша відповідь.

**10. Допомога по тимчасовій непрацездатності виплачується застрахованим особам залежно від страхового стажу в таких розмірах:**

- а) 50 відсотків середньої заробітної плати (доходу) - застрахованим особам, які мають страховий стаж до трьох років;
- б) 60 відсотків середньої заробітної плати (доходу) - застрахованим особам, які мають страховий стаж від трьох до п'яти років;
- в) 70 відсотків середньої заробітної плати (доходу) - застрахованим особам, які мають страховий стаж від п'яти до восьми років;
- г) 100 відсотків середньої заробітної плати (доходу) - застрахованим особам, які мають страховий стаж понад вісім років;
- д) 100 відсотків середньої заробітної плати (доходу) - застрахованим особам, віднесеним до 1-4 категорій осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи;
- е) всі відповіді вірні.

### **3.6. Практичні завдання**

#### **Завдання 3.1.**

Працівник, який був прийнятий на роботу з 12 грудня 2016 року, хворів з 1 січня по 7 лютого 2017 року. Листки непрацездатності, що підтверджують період хвороби (первинний та його продовження), надані в лютому. Страховий стаж працівника — 10 років і 3 місяці. Згідно з довідкою за формою № ОК-5 за останні 12 місяців перед настанням страхового випадку працівник заробив собі страховий стаж більше 6 місяців.

Розрахувати розмір лікарняних





***Рішення:***

На цьому підприємстві перед настанням страхового випадку працівник відпрацював менше одного місяця. Розрахунковий період з 12 по 31 грудня 2016 року (20 к. дн.).

У розрахунковому періоді працівнику нараховано зарплату в сумі 30681,82 грн., на яку було нараховано ЄСВ.

Визначимо суму фактичної середньоденної зарплати:

$$30681,82 \div 20 = 1534,09 \text{ (грн.)}$$

Розрахуємо суму обмежуючого показника:

$$40000,00 \div 30,44 = 1314,06 \text{ (грн.)}$$

де 40000,00 грн. — максимальна величина бази нарахування ЄСВ, що діяла у грудні 2016 року.

Оскільки фактична середньоденна зарплата (1534,09 грн.) перевищує величину обмежуючого показника (1314,06 грн.), у розрахунках денної виплати орієнтуємося на 1314,06 грн.

Стаж працівника 10 років і 2 місяці. Денна виплата — 1314,06 грн.

Сума лікарняних (оплата перших п'яти днів тимчасової непрацездатності і допомоги по вагітності та пологах) за січень 2017 року дорівнює:

$$1314,06 \times 31 = 40735,86 \text{ грн.}$$

Її величина перевищує максимальну величину бази нарахування ЄСВ, що діяла у останньому місяці розрахункового періоду (тобто у грудні 2016 року) (40000,00 грн.). Тому суму лікарняних за січень скорочуємо до 40000,00 грн.

Розрахуємо суму лікарняних за дні хвороби в лютому:

$$1314,06 \times 7 = 9198,42 \text{ грн.}$$

Загальна сума лікарняних, нарахованих працівнику за час хвороби з 1 січня по 7 лютого 2017 року, — 49198,42 грн. (40000,00 + 9198,42).

### **Завдання 3.2.**

Працівниця, яка вийшла з відпустки для догляду за дитиною до 6 років 21 грудня 2016 року, хворіла з 27 грудня 2016 року по 31 січня 2017 року. Лікарняні листи (первинний та його продовження) надано до комісії із соцстрахування в лютому 2017 року.

У розрахунковому періоді працівниця не відпрацювала жодного дня у зв'язку з відпусткою для догляду за дитиною до 6 років. Оклад працівниці — 4000,00 грн. Страховий стаж — 4 роки. При цьому за останні 12 місяців перед початком хвороби працівниця заробила собі страховий стаж менше 6 місяців.

Розрахувати розмір лікарняних.

#### ***Рішення:***

Оскільки працівниця в розрахунковому періоді не відпрацювала жодного дня, розрахунок середньоденної зарплати здійснюємо з окладу.

Сума фактичної середньоденної зарплати дорівнює:

$$4000,00 \div 30,44 = 131,41 \text{ грн.}$$

За останні 12 місяців працівниця заробила собі страховий стаж менше 6 місяців. Тому застосовуємо спеціальні обмеження. Розрахуємо суму мінімальної середньоденної зарплати:

$$1600,00 \div 30,44 = 52,56 \text{ грн.,}$$

де 1600,00 грн. — це сума мінімальної заробітної плати, що діяла в місяці настання страхового випадку (у грудні 2016 року).

Як бачимо, сума фактичної середньоденної зарплати (131,41) вище мінімальної середньоденної (52,56). Тому розрахунок денної виплати проводимо виходячи з 52,56 грн.

Сума денної виплати становитиме:

$$52,56 \times 60 \% \div 100 \% = 31,54 \text{ грн.}$$

Сума лікарняних за період хвороби у грудні 2016 року (оплата перших п'яти днів тимчасової непрацездатності):

$$31,54 \times 5 = 157,70 \text{ грн.}$$

Сума допомоги по тимчасовій непрацездатності, нарахованої за дні хвороби в січні 2017 року:

$$31,54 \times 31 = 977,74 \text{ грн.}$$

Оскільки сума лікарняних (977,74 грн.) нижче за мінімальну зарплату, що діяла у грудні 2016 року. Тому за січень їй будуть нараховані лікарняні в сумі 977,74 грн.

Загальна сума лікарняних дорівнює

$$157,70 + 977,74 = 1135,44 \text{ (грн.)}$$

Слід зауважити, що незважаючи на те що дохід працівниці за січень 2017 року (977,74 грн.) нижчий за мінімальну зарплату, яка діє цього місяця (3200,00 грн.), «трудова» доплата до мінімальної зарплати працівниці не нараховуємо. Підстава — вона не відпрацювала жодного дня в січні.

### **Завдання 3.3.**

Працівниця, яка вийшла з відпустки для догляду за дитиною до 6 років 21 грудня 2016 року, хворіла з 27 грудня 2016 року по 31 січня 2017 року.

У розрахунковому періоді працівниця не відпрацювала жодного дня у зв'язку з відпусткою для догляду за дитиною до 6 років. Оклад працівниці — 4000,00 грн. Страховий стаж — 9 років. При цьому за останні 12 місяців перед початком хвороби працівниця заробила собі страховий стаж менше 6 місяців.

Розрахувати розмір лікарняних.

#### ***Рішення:***

У цьому випадку денна виплата дорівнюватиме сумі мінімальної середньоденної зарплати (52,56 грн.).

Сума лікарняних за період хвороби у грудні 2016 року (оплата перших п'яти днів тимчасової непрацездатності):

$$52,56 \times 5 = 262,80 \text{ грн.}$$

Сума допомоги по тимчасовій непрацездатності, нарахованої за дні хвороби в січні 2017 року:

$$52,56 \times 31 = 1629,36 \text{ грн.}$$

Працівниця прохворіла весь січень, при цьому сума січневих лікарняних (1629,36 грн.) перевищує розмір мінімальної зарплати, що діяла у грудні 2016 року (1600,00 грн.). Тому за січень їй будуть нараховані лікарняні в сумі 1600,00 грн.

Загальна сума лікарняних:

$$262,80 + 1600,00 = 1862,80 \text{ (грн.)}$$

### 3.7. Вправи для самостійної роботи

#### Вправа 3.1.

Працівника прийнято на роботу з 1 серпня 2016 року. Оскільки в листопаді 2016 року він хворів, то для обчислення страхового стажу він надав форму № ОК-7, згідно з якою страховий стаж (включаючи жовтень 2016 року) становить 4 роки 10 місяців. Із 16 по 22 січня 2017 року працівник знову захворів. У листопаді 2016 року була нарахована зарплата в сумі 1200 грн. і нарахований на неї ЄСВ — 264 грн. (1200 грн. × 22%), а також нарахований ЄСВ на додаткову базу — 55 грн. (250 грн. × 22%). У грудні 2016 року була нарахована зарплата в сумі 1000 грн. і нарахований на неї ЄСВ — 220 грн. (1000 грн. × 22%), а також нарахований ЄСВ на додаткову базу — 132 грн. (600 грн. × 22%). Суми нарахованого за листопад-грудень 2016 року ЄСВ сплачені на момент нарахування лікарняного, і звітність за ці місяці подана.



Розрахувати розмір лікарняних.

#### Вправа 3.2.

Жінка приступила до роботи 14 жовтня 2016 року після закінчення відпустки по догляду за дитиною до 6-ти років, а з 23 по 26 січня 2017 року

вона хворіла, страховий стаж — понад 8 років. У жовтні 2016 року нарахована зарплата — 1650 грн., за листопад-грудень 2016 року нараховували по 4000 грн. щомісяця. Нарахований ЄСВ у всіх місяцях більше мінімального страхового внеску, оскільки фактично нарахована зарплата більша за розмір мінімальної зарплати. За умови якщо ЄСВ сплачений на момент нарахування лікарняного за листопад-грудень 2016 року, усі три місяці зараховують до страхового стажу для оплати лікарняного. Однак у цьому випадку потрібно перевірити, чи буде 6-місячний страховий стаж за останні 12 місяців перед настанням страхового випадку.

Розрахувати розмір лікарняних.

### 3.8. Контрольні запитання

1. Якими нормативними документами регулюється порядок страхування тимчасової втрати працездатності?

2. Хто має право на матеріальне забезпечення та соціальні послуги за страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності?

3. Які види матеріального забезпечення та соціальних послуг надаються за страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності?

4. В яких розмірах виплачується застрахованим особам залежно від страхового стажу допомога по тимчасовій непрацездатності?

5. Як проводиться обчислення страхового стажу для надання допомоги по тимчасовій непрацездатності?

6. Яким чином призначається та виплачується матеріальне забезпечення, надання соціальних послуг за страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності?

7. Який термін розгляду документів для призначення допомоги по тимчасовій непрацездатності?

8. Кому виплачується допомога по тимчасовій непрацездатності?



## Тема 4. Страхування у зв'язку з вагітністю та пологами

- 4.1. Умови надання і тривалість виплати допомоги по вагітності та пологах
- 4.2. Документи, необхідні для призначення матеріального забезпечення за страхуванням у зв'язку з вагітністю та пологами
- 4.3. Фінансування страхувальників-роботодавців для надання матеріального забезпечення по вагітності та пологах
- 4.4. Розрахунок допомоги по вагітності та пологах
- 4.5. Тестові завдання для самоконтролю
- 4.6. Практичні завдання
- 4.7. Вправи для самостійної роботи
- 4.8. Контрольні запитання

### **4.1. Умови надання і тривалість виплати допомоги по вагітності та пологах**

Порядок та умови надання і тривалість виплати допомоги по вагітності та пологах регулюється Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування», від 23.09.1999 р. № 1105-XIV (зі змінами і доповненнями, в редакції від 11.10.2017 р.).

Застраховані особи, які протягом дванадцяти місяців перед настанням страхового випадку за даними Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування мають страховий стаж менше шести місяців, мають право на матеріальне забезпечення в таких розмірах: допомога по вагітності та пологах - виходячи з нарахованої заробітної плати (доходу), з якої сплачуються страхові внески, але не більше за розмір допомоги, обчислений із двократного розміру мінімальної заробітної плати, встановленої на час настання страхового випадку.

Допомога по вагітності та пологах надається застрахованій особі у формі матеріального забезпечення, яке компенсує втрату заробітної плати (доходу) за період відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами.

Допомога по вагітності та пологах застрахованій особі виплачується за весь період відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами, тривалість якої становить 70 календарних днів до пологів і 56 (у разі ускладнених пологів або народження двох чи більше дітей - 70) календарних днів після пологів. Жінкам, віднесеним до 1-3 категорій осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, допомога по вагітності та пологах виплачується за 180 календарних днів зазначеної відпустки (90 - до пологів та 90 - після пологів). Розмір зазначеної допомоги обчислюється сумарно та надається застрахованій особі в повному обсязі незалежно від кількості днів відпустки, фактично використаних до пологів.

Допомога по вагітності та пологах виплачується застрахованій особі, яка усиновила дитину протягом двох місяців з дня її народження, зазначеного у свідоцтві про народження, за період з дня усиновлення і до закінчення 56 календарних днів (70 календарних днів у разі одночасного усиновлення двох і більше дітей, 90 календарних днів - для жінок, віднесених до 1-3 категорій осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи).

У разі надання застрахованій особі відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами у період її тимчасової непрацездатності листок непрацездатності по тимчасовій непрацездатності закривається і з дня настання цієї відпустки видається інший листок непрацездатності. Кожен із зазначених листків оплачується за відповідними нормами.

У разі надання застрахованій особі відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами у період простою підприємства, установи, організації не з вини застрахованої особи, щорічної (основної чи додаткової) відпустки, відпустки без збереження заробітної плати, додаткової відпустки у зв'язку з навчанням, творчої відпустки допомога по вагітності та пологах надається з дня виникнення права на відпустку у зв'язку з вагітністю та пологами.

За період відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами, що збігається з відпусткою для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, допомога по вагітності та пологах виплачується незалежно від допомоги

по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку.

Допомога по вагітності та пологах надається застрахованій особі у розмірі 100 відсотків середньої заробітної плати (доходу), обчисленої у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, і не залежить від страхового стажу.

Сума допомоги по вагітності та пологах у розрахунку на місяць не повинна перевищувати розміру максимальної величини бази нарахування єдиного внеску, з якої сплачувалися страхові внески до Фонду, та не може бути меншою за розмір допомоги, обчислений із мінімальної заробітної плати, встановленої на час настання страхового випадку.

#### **4.2. Документи, необхідні для призначення матеріального забезпечення за страхуванням у зв'язку з вагітністю та пологами**

Підставою для призначення допомоги по вагітності та пологах є виданий у встановленому порядку листок непрацездатності. У разі роботи за сумісництвом, за трудовим договором (контрактом) одночасно із здійсненням підприємницької чи іншої діяльності підставою для призначення допомоги є копія листка непрацездатності, засвідчена підписом керівника і печаткою (за наявності) за основним місцем роботи. Для застрахованих осіб, які одночасно здійснюють підприємницьку та іншу діяльність і не працюють на умовах трудового договору (контракту), копію листка непрацездатності засвідчує установа охорони здоров'я, яка його видає. Порядок і умови видачі, продовження та обліку листків непрацездатності, здійснення контролю за правильністю їх видачі встановлюються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, за погодженням з Фондом.

Для призначення допомоги за період відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами, що збігається з відпусткою для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, допомога по вагітності та пологах виплачується незалежно від допомоги по догляду за дитиною до



досягнення нею трирічного віку, додають копії відповідних посвідчень або інші документи, які підтверджують право на пільгу.

Документи для призначення допомоги по вагітності та пологах розглядаються не пізніше десяти днів з дня їх надходження. Повідомлення про відмову в призначенні допомоги із зазначенням причин відмови та порядку оскарження видається або надсилається заявникові не пізніше п'яти днів після винесення відповідного рішення.

Допомога по вагітності та пологах виплачується:

1) застрахованим особам, які працюють на умовах трудового договору (контракту), інших підставах, передбачених законом, - у найближчий після дня призначення допомоги строк, установлений для виплати заробітної плати;

2) добровільно застрахованим особам, застрахованим особам, які працюють на умовах цивільно-правового договору, здійснюють підприємницьку чи іншу діяльність, - протягом десяти днів після призначення допомоги.

Середня заробітна плата для розрахунку допомоги по вагітності та пологах, оплати перших п'яти днів тимчасової непрацездатності за рахунок коштів роботодавця обчислюється роботодавцями на підставі відомостей, що включаються до звіту про суми нарахованої заробітної плати (доходу, грошового забезпечення, допомоги, компенсації) застрахованих осіб та суми нарахованого єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, що подаються до ДФС.

#### **4.3. Фінансування страхувальників-роботодавців для надання матеріального забезпечення по вагітності та пологах**

Фінансування страхувальників для надання матеріального забезпечення застрахованим особам здійснюється робочими органами Фонду в порядку, встановленому правлінням Фонду.

Підставою для фінансування страхувальників робочими органами

Фонду є оформлена за встановленим зразком заява-розрахунок, що містить інформацію про нараховані застрахованим особам суми матеріального забезпечення за їх видами.

Робочі органи Фонду здійснюють фінансування страхувальників протягом десяти робочих днів після надходження заяви.

У разі якщо сума отриманих страхувальником від Фонду страхових коштів перевищує фактичні витрати на надання матеріального забезпечення, невикористані страхові кошти повертаються до робочого органу Фонду, що здійснив фінансування, протягом трьох робочих днів.

Страховальник відкриває окремий поточний рахунок для зарахування страхових коштів у банках у порядку, встановленому Національним банком України. Страховальник, який є бюджетною установою, відкриває окремий рахунок для зарахування страхових коштів в органі, що здійснює казначейське обслуговування бюджетних коштів, у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики. Кошти Фонду, що надходять на зазначений рахунок, обліковуються на окремому субрахунку. Страхові кошти, зараховані на окремий поточний рахунок у банку або на окремий рахунок в органі, що здійснює казначейське обслуговування бюджетних коштів, можуть бути використані страхувальником виключно на надання матеріального забезпечення та соціальних послуг застрахованим особам. Страхові кошти, зараховані на окремий рахунок, не можуть бути спрямовані на задоволення вимог кредиторів, на стягнення на підставі виконавчих та інших документів, за якими здійснюється стягнення відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування».

#### **4.4. Розрахунок допомоги по вагітності та пологах**

Розрахунок суми допомоги по вагітності та пологах можна представити таким чином:

$$Д = ЗПсер \times Кв, \quad (4.1)$$

де Д — сума допомоги по вагітності та пологах;

**ЗПсер** — сума середньоденної заробітної плати;

**Кв** — кількість календарних днів, що припадають на відпустку у зв'язку з вагітністю та пологами.

Як бачимо, на відміну від лікарняних, допомога по вагітності та пологах обчислюється в розмірі 100 % середньоденної зарплати незалежно від загального страхового стажу працівниці.

**Загальні обмеження** встановлено для застрахованих осіб, страховий стаж яких протягом останніх 12 місяців перед настанням страхового випадку становить 6 місяців і більше.

Сума допомоги по вагітності та пологах з розрахунку на місяць не може бути:

— більше розміру максимальної величини бази нарахування ЄСВ, що діяла в останньому місяці розрахункового періоду,

— менше розміру мінімальної зарплати, установлені на момент настання страхового випадку.

При нарахуванні суми допомоги за місцем роботи за сумісництвом роботодавці повинні обчислювати суму допомоги виходячи з фактичної заробітної плати, нарахованої в розрахунковому періоді. При цьому сума допомоги з розрахунку на місяць не може бути більше розміру максимальної величини бази нарахування ЄСВ, що діє в останньому місяці розрахункового періоду.

Крім того, середньоденна заробітна плата не може перевищувати максимальну величину бази нарахування ЄСВ з розрахунку на один календарний день.

Розрахунок суми допомоги по вагітності та пологах:

**Крок 1.** Розраховуємо середньоденну зарплату виходячи з фактично нарахованої зарплати в розрахунковому періоді.

**Крок 2.** Визначаємо відповідний обмежуючий показник, а саме:

— мінімальну середньоденну зарплату (якщо допомогу розраховуємо за основним місцем роботи працівника). Її знаходимо, поділивши мінімальну зарплату, установлену законом у місяці настання страхового випадку, на середньомісячну кількість календарних днів — 30,44;

— максимальну середньоденну зарплату. Для цього розмір максимальної величини бази нарахування ЄСВ, установлений в останньому місяці розрахункового періоду, поділимо на середньомісячну кількість календарних днів.

**Крок 3.** Проводимо порівняльні розрахунки. Якщо сума фактичної середньоденної зарплати:

— не виходить за межі обмежуючих показників, для розрахунку декретних використовуємо суму фактичної середньоденної зарплати;

— порушує обмежуючий показник, для розрахунку декретних застосовуємо суму порушеного показника (тобто мінімальну середньоденну зарплату або максимальну середньоденну зарплату).

**Крок 4.** Розраховуємо суму допомоги, в разі необхідності зменшуючи або збільшуючи місячні суми. Пояснимо. Вище ми з вами з'ясували, що для розрахунку обмежуючих показників застосовується середньомісячна кількість календарних днів (30,44). Тому, якщо ви розраховуєте декретні виходячи з порушеного обмежуючого показника, у повних місяцях перебування в декретній відпустці з кількістю календарних днів:

— 31 — сума декретних перевищуватиме верхню межу;

— 30 (28 (29) для лютого) — сума допомоги по вагітності та пологах буде менша, ніж розмір мініимальної зарплати, встановлений в місяці настання страхового випадку.

Спеціальні обмеження за сумою декретних Їх передбачено для застрахованих осіб, страховий стаж яких за останні 12 місяців перед настанням страхового випадку не перевищує 6 місяців.

Сума декретних з розрахунку на місяць не має бути вище двократного розміру мінімальної зарплати і не може бути менше розміру мінімальної зарплати, встановленого законом у місяці настання страхового випадку

При цьому, як і у випадку із загальними обмеженнями, нижнє спеціальне обмеження (не менше мінімальної зарплати) працює тільки при обчисленні допомоги по вагітності та пологах за основним місцем роботи працівниці. Інакше кажучи, при розрахунку декретних за місцем роботи за сумісництвом допомогу обчислюємо з фактично нарахованої в розрахунковому періоді зарплати. При цьому її величина з розрахунку на місяць може бути нижче мінімальної зарплати, але не може бути вище двократного розміру мінімальної зарплати, встановленого в місяці настання страхового випадку.

**Крок 1.** Розраховуємо середньоденну зарплату виходячи з фактично нарахованої зарплати в розрахунковому періоді.

**Крок 2.** Визначаємо відповідний обмежуючий показник, а саме:

— мінімальну середньоденну зарплату (якщо розраховуємо допомогу за основним місцем роботи), поділивши мінімальну зарплату, встановлену законом у місяці настання страхового випадку, на 30,44;

— двократну мінімальну середньоденну зарплату, поділивши двократний розмір мінімальної зарплати, встановлений законом у місяці настання страхового випадку, на 30,44.

**Крок 3.** Проводимо порівняльні розрахунки. Якщо сума фактичної середньоденної зарплати:

— не виходить за межі обмежуючих показників, для розрахунку декретних використовуємо суму фактичної середньоденної зарплати;

— порушує обмежуючий показник, для розрахунку декретних застосовуємо суму порушеного показника (тобто мінімальну середньоденну зарплату або двократну середньоденну зарплату).

**Крок 4.** Розраховуємо суму допомоги, за необхідності зменшуючи або збільшуючи місячні суми, за тим самим принципом, що був

розглянутий нами вище для загальних обмежень. Граничні суми допомоги по вагітності та пологах наведемо в таблиці 4.1.

Таблиця 4.1 - Граничні суми допомоги по вагітності та пологах

Вид обмеження	Початок тимчасової	Розмір з розрахунку на місяць, грн.	
		Мінімальний для основних працівників	Максимальний для всіх працівників
Спеціальне <sup>(1)</sup>	Січень — грудень 2017 року	3200,00	6400,00
Загальне <sup>(1)</sup>	Січень — травень 2017 року	3200,00	40000,00 <sup>(2)</sup>
	Червень — грудень 2017 року	3200,00	42100,00 <sup>(3)</sup>

1) Спеціальні обмеження передбачено для застрахованих осіб, страховий стаж яких протягом останніх 12 місяців становить менше 6 місяців. Для решти застрахованих осіб — загальні обмеження.  
 (2) Крім того, середньоденна заробітна плата не може перевищувати 1314,06 грн. (40000,00 грн. ÷ 30,44).  
 (3) Також слід врахувати, що середньоденна зарплата не може перевищувати 1383,05 грн. (42100,00 грн. ÷ 30,44)

#### 4.5. Тестові завдання для самоконтролю

**1. Допомога по вагітності та пологах застрахованій особі виплачується за весь період відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами, тривалість якої становить...**



- а) 56 календарних днів до пологів і 70 календарних днів після пологів;
- б) 70 календарних днів до пологів і 56 календарних днів після пологів;
- в) 40 календарних днів до пологів і 56 календарних днів після пологів;
- г) 30 календарних днів до пологів і 56 календарних днів після пологів;
- д) 40 календарних днів до пологів і 70 календарних днів після пологів;
- е) інша відповідь.

**2. Допомога по вагітності та пологах у разі ускладнених пологів або народження двох чи більше дітей застрахованій особі виплачується за весь період відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами, тривалість якої становить...**

- а) 56 календарних днів до пологів і 70 календарних днів після пологів;
- б) 70 календарних днів до пологів і 70 календарних днів після пологів;
- в) 40 календарних днів до пологів і 56 календарних днів після пологів;
- г) 30 календарних днів до пологів і 56 календарних днів після пологів;
- д) 40 календарних днів до пологів і 70 календарних днів після пологів;
- е) інша відповідь.

**3. Допомога по вагітності та пологах надається застрахованій особі у розмірі ..... відсотків середньої заробітної плати (доходу);**

- а) 60
- б) 70
- в) 80
- г) 90
- д) 100
- е) інша відповідь.

**4. Чи залежить допомога по вагітності та пологах від страхового стажу застрахованої особи?**

- а) так;
- б) ні;
- в) інколи;
- г) всі відповіді вірні;
- д) інша відповідь.

**5. Чи може сума допомоги по вагітності та пологах у розрахунку на місяць перевищувати розмір максимальної величини бази**

**нарахування єдиного внеску, з якої сплачувалися страхові внески до Фонду?**

- а) так;
- б) ні;
- в) інколи;
- г) всі відповіді вірні;
- д) інша відповідь.

**6. Чи може сума допомоги по вагітності та пологах бути меншою за розмір мінімальної заробітної плати, встановленої на час настання страхового випадку?**

- а) так;
- б) ні;
- в) інколи;
- г) всі відповіді вірні;
- д) інша відповідь.

**7. Чи утримується із суми допомоги по вагітності та пологах ПДФЛ?**

- а) так;
- б) ні;
- в) інколи;
- г) всі відповіді вірні;
- д) інша відповідь.

**8. Чи є суми допомоги по вагітності та пологах базою для нарахування ЄСВ ?**

- а) так;
- б) ні;
- в) інколи;
- г) всі відповіді вірні;
- д) інша відповідь.



## 4.6. Практичні завдання

### Завдання 4.1.



Працівниця перебуває у відпустці по вагітності й пологах із 28.12.2016 р. по 02.05.2017р. Із грудня 2015 року по листопад 2016 року їй було встановлено оклад у розмірі 1500 грн., а з грудня 2016 року — 1650 грн.

Розрахувати допомогу по вагітності та пологах.

### *Рішення:*

Оскільки зарплата працівниці була трохи вища за розмір мінімальної зарплати, то насамперед слід здійснити розрахунки, виходячи з фактичного заробітку за місяці розрахункового періоду. Крок 1. Розрахунковим періодом, згідно з п. 25 Порядку № 1266, є 12 календарних місяців перебування в трудових відносинах (із 1-го до 1-го числа), що передують місяцю настання страхового випадку, тобто грудень 2015 року — листопад 2016 року. Кількість календарних днів у розрахунковому періоді (якщо не було не відпрацьованого з поважних причин часу) — 366 к.дн. Крок 2. Нарахована протягом розрахункового періоду зарплата становить: 1500 грн.  $\times$  12 = 18 000 грн. Крок 3. Середня зарплата за календарний день, виходячи з фактичного заробітку, становить: 18 000 грн.  $\div$  366 к.дн. = 49,18 грн. Крок 4. Середня зарплата за календарний день, виходячи з розміру мінімальної зарплати, встановленої в місяці настання страхового випадку (у грудні 2016 року — 1600 грн.), дорівнює: 1600 грн.  $\div$  30,44 к.дн. = 52,56 грн. Крок 5. Розрахунок суми декретних наведено в таблиці 4.2. Оскільки середня зарплата, обчислена виходячи з розміру мінімальної зарплати (52,56 грн.), вища за фактичну середню зарплату (49,18 грн.), то для обчислення суми декретних беремо саме показник середньої зарплати, обчислений виходячи з розміру мінімальної зарплати (52,56 грн.)

Таблиця 4.2 – Розрахунок суми декретних виходячи з розміру мінімальної зарплати (страховий випадок у грудні 2016 року)

Періоди	Дні до оплати	Сума допомоги (грн.)	Нарахована сума допомоги (грн.)
Грудень 2016	4	52,56 грн. × 4 к.дн.	210,24
Січень 2016	31	52,56 грн. × 31 к.дн.	1629,36 — зменшуємо до 1600,00
Лютий 2017	28	52,56 грн. × 28 к.дн.	1471,68 — збільшуємо до 1600,00
Березень 2017	31	52,56 грн. × 31 к.дн.	1629,36 — зменшуємо до 1600,00
Квітень 2017	30	52,56 грн. × 30 к.дн.	1576,80 — збільшуємо до 1600,00
Травень 2017	2	52,56 грн. × 2 к.дн.	105,12
Разом	126	x	6715,36

#### **Завдання 4.2.**

Працівниця перебуває у відпустці по догляду за дитиною до 6-ти років, але вона принесла листок непрацездатності у зв'язку з вагітністю й пологами з 12 січня 2017 року на 126 к.дн. Загальний страховий стаж — понад 8 років, 6-місячного страхового стажу протягом останніх 12-ти місяців немає. Посадовий оклад — 7000 грн.

Розрахувати допомогу по вагітності та пологах.

#### ***Рішення:***

У разі якщо початок відпустки по вагітності та пологах припав на період відпустки без збереження зарплати, то право на допомогу по вагітності та пологах з'являється з дня виникнення права на декретну відпустку (абз. 2 ч. 3 ст. 25 Закону про соцстрах). Послідовність дій в описаній ситуації наступна.

**Крок 1.** У застрахованій особи немає заробітку в розрахунковому періоді, тому середню зарплату за календарний день у такому випадку обчислюють згідно з п. 28 Порядку № 1266, тобто, розділивши посадовий оклад на 30,44. Середньоденна зарплата становить:  $7000 \text{ грн} \div 30,44 = 229,96 \text{ грн}$ .

**Крок 2.** Оскільки 6-місячного страхового стажу протягом останніх 12-ти місяців перед страховим випадком немає, середньоденну зарплату слід обмежити двократним розміром мінімальної зарплати (із 01.01.2017

р. — 6400 грн.). У розрахунку на місяць середньоденна зарплата для обмеження становить:  $(3200,00 \text{ грн.} \times 2) \div 30,44 = 210,25 \text{ грн.}$

**Крок 3.** Оскільки фактична середня зарплата (229,96 грн.) перевищує розмір обмеження (210,25 грн.), то декретні обчислюють з урахуванням обмеження двократним розміром мінімальної зарплати. Декретні розраховуємо за 126 к.дн., у т.ч. за: 20 к.дн. січня 2017 року:  $210,25 \text{ грн.} \times 20 \text{ к.дн.} = 4205 \text{ грн.}$ ; 28 к.дн. лютого 2017 року:  $210,25 \text{ грн.} \times 28 \text{ к.дн.} = 5887 \text{ грн.}$ ; 31 к.дн. березня 2017 року:  $210,25 \text{ грн.} \times 31 \text{ к.дн.} = 6517,75 \text{ грн.}$ ; 30 к.дн. квітня 2017 року:  $210,25 \text{ грн.} \times 30 \text{ к.дн.} = 6307,50 \text{ грн.}$ ; 17 к.дн. травня 2017 року:  $210,25 \text{ грн.} \times 17 \text{ к.дн.} = 3574,25 \text{ грн.}$

**Крок 4.** Під час нарахування декретних слід узяти до уваги, що в місяцях, у яких 31 календарний день, сума допомоги буде більшою, ніж розмір встановленого обмеження, тому в таких місяцях на виконання ч. 4 ст. 19 Закону про соцстрах і п. 29 Порядку № 1266 зменшуємо її до 6400 грн. Як видно, у березні 2017 року потрібно обмежити нараховану суму декретних цифрою 6400 грн.

**Крок 5.** Усього за 126 к.дн. відпустки по вагітності та пологах слід нарахувати декретні в сумі:  $4205 \text{ грн.} + 5887 \text{ грн.} + 6400 \text{ грн.} + 6307,50 \text{ грн.} + 3574,25 \text{ грн.} = 26373,75 \text{ грн.}$

#### 4.7. Вправи для самостійної роботи

##### Вправа 4.1.

Працівниця йде у відпустку у зв'язку з вагітністю та пологами з 01.04.2017р. на 126 к. дн. У розрахунковому періоді вона з 01.04.2016р. до 01.11.2016р. перебувала у відпустці для догляду за дитиною до 3-х років, з 02.11.2016р. вийшла на роботу на неповний робочий день (на 0,5 окладу), з 01.02.2017р. по 19.02.2017р. перебувала у відпустці «за свій рахунок» за згодою сторін. Оклад працівниці — 2760,00 грн. Сума заробітної плати, нарахованої їй у розрахунковому періоді з урахуванням зайнятості, — 5848,57 грн.



Розрахувати допомогу по вагітності та пологах.

#### **Вправа 4.2.**

Працівниця, яка з грудня 2014 року перебуває у відпустці по догляду за дитиною до 6 років, надала лікарняний лист по вагітності та пологах з 10.12.2016 р. на 126 календарних днів. На момент настання страхового випадку її оклад дорівнює 3500,00 грн.

Розрахувати допомогу по вагітності та пологах.

#### **4.8. Контрольні запитання**

1. Які правові та організаційні засади забезпечують виплати допомоги по вагітності та пологах?



2. В яких розмірах застраховані особи мають право на матеріальне забезпечення, допомогу по вагітності та пологах?

3. В якій формі матеріального забезпечення застрахованій особі надається допомога по вагітності та пологах?

4. За який період відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами виплачується допомога по вагітності та пологах застрахованій особі?

5. Як обчислюється розмір допомоги по вагітності та пологах?

6. Як виплачується допомога по вагітності та пологах застрахованій особі, яка усиновила дитину протягом двох місяців з дня її народження?

7. Як залежить допомога по вагітності та пологах від страхового стажу?

8. Що є підставою для призначення допомоги по вагітності та пологах?

9. В який строк розглядаються документи для призначення допомоги по вагітності та пологах?

10. Протягом якого періоду здійснюють фінансування страховальників-роботодавців робочі органи Фонду?

## Тема 5. Страхування від нещасних випадків на виробництві та від професійного захворювання

5.1. Суб'єкти й об'єкти страхування від нещасних випадків

5.2. Визначення ступеня втрати працездатності потерпілим та страхові виплати потерпілому під час його професійної реабілітації

5.3. Профілактика нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань

5.4. Тестові завдання для самоконтролю

5.5. Контрольні запитання

### 5.1. Суб'єкти й об'єкти страхування від нещасних випадків

Порядок страхування від нещасних випадків на виробництві та від професійного захворювання регулюється Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування», затвердженим постановою ВР України від 23.09.1999 р. № 1105-XIV (зі змінами і доповненнями, в редакції від 11.10.2017 р.).

Суб'єктами страхування від нещасного випадку є: застраховані громадяни, а в окремих випадках, члени їх сімей та інші особи, передбачені законодавством; страхувальники; страховик.

Це особи, які підлягають страхуванню від нещасного випадку: особи, які працюють на умовах трудового договору (контракту); учні та студенти навчальних закладів, клінічні ординатори, аспіранти, докторанти, залучені до будь-яких робіт під час, перед або після занять; під час занять, коли вони набувають професійних навичок; у період проходження виробничої практики (стажування), виконання робіт на підприємствах; особи, які утримуються у виправних закладах та залучаються до трудової діяльності на виробництві цих установ або на інших підприємствах за спеціальними договорами.

Заподіяння шкоди зародку внаслідок травмування на виробництві

або професійного захворювання жінки під час її вагітності, у зв'язку з чим дитина народилася інвалідом, прирівнюється до нещасного випадку, який трапився із застрахованим. Така дитина відповідно до медичного висновку вважається застрахованою і до 18 років або до закінчення навчання, але не більш як до досягнення нею 23 років, їй надається допомога Фонду.

Добровільно від нещасного випадку можуть застрахуватися члени особистого селянського господарства, якщо вони не належать до осіб, які підлягають страхуванню від нещасного випадку на інших підставах.

Страховими виплатами є грошові суми, які Фонд виплачує застрахованому чи особам, які мають на це право, у разі настання страхового випадку. Факт нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання розслідується в порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України, відповідно до Закону України «Про охорону праці». Підставою для оплати потерпілому витрат на медичну допомогу, проведення медичної, професійної та соціальної реабілітації, а також страхових виплат є акт розслідування нещасного випадку або акт розслідування професійного захворювання (отруєння) за встановленими формами. Перелік обставин, за яких настає страховий випадок, та перелік професійних захворювань визначаються Кабінетом Міністрів України. В окремих випадках, за наявності підстав, Фонд може: визнати страховим нещасний випадок, що стався за обставин, не визначених відповідним переліком; визнати страховим випадком захворювання, не внесені до переліку професійних захворювань, якщо на момент прийняття рішення медична наука має нові відомості, які дають підстави вважати це захворювання професійним. Порушення правил охорони праці застрахованим, яке спричинило нещасний випадок або професійне захворювання, не звільняє страховика від виконання зобов'язань перед потерпілим.

Страхові виплати складаються із: страхової виплати втраченого заробітку (або відповідної його частини) залежно від ступеня втрати потерпілим професійної працездатності; страхової виплати в установлених

випадках одноразової допомоги потерпілому (членам його сім'ї та особам, які перебували на утриманні померлого); страхової виплати дитині, яка народилася інвалідом внаслідок травмування на виробництві або професійного захворювання її матері під час вагітності; страхових витрат на медичну та соціальну допомогу.

Відшкодування моральної (немайнової) шкоди потерпілим від нещасних випадків на виробництві або професійних захворювань і членам їхніх сімей не є страховою виплатою та здійснюється незалежно від часу настання страхового випадку відповідно до положень Цивільного кодексу України та Кодексу законів про працю України.

Перерахування сум щомісячних страхових виплат і витрат на медичну та соціальну допомогу провадиться в разі: зміни ступеня втрати професійної працездатності; зміни складу сім'ї померлого.

Перерахування сум щомісячних страхових виплат провадиться також у разі зростання у попередньому календарному році середньої заробітної плати у галузях національної економіки за даними центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики. Таке перерахування провадиться з 1 березня наступного року. При цьому визначена раніше сума щомісячної страхової виплати зменшенню не підлягає.

Об'єктом страхування від нещасного випадку є життя застрахованого, його здоров'я та працездатність.

## **5.2. Визначення ступеня втрати працездатності потерпілим та страхові виплати потерпілому під час його професійної реабілітації**

Ступінь втрати працездатності потерпілим встановлюється Медико-соціальною експертною комісією (далі – МСЕК) за участю Фонду і визначається у відсотках професійної працездатності, яку мав потерпілий до ушкодження здоров'я. МСЕК встановлює обмеження рівня життєдіяльності потерпілого, визначає професію, з якою пов'язане

ушкодження здоров'я, причину, час настання та групу інвалідності у зв'язку з ушкодженням здоров'я, а також необхідні види медичної та соціальної допомоги. Огляд потерпілого, складання та корегування індивідуальної програми реабілітації інваліда, в якій визначаються види реабілітаційних заходів та строки їх виконання, проводиться МСЕК за умови подання акта про нещасний випадок на виробництві, акта розслідування професійного захворювання за встановленими формами, висновку спеціалізованого медичного закладу (науково-дослідного інституту профпатології чи його відділення) про професійний характер захворювання, направлення лікувально-профілактичного закладу або роботодавця чи профспілкового органу підприємства, на якому потерпілий одержав травму чи професійне захворювання, або робочого органу виконавчої дирекції Фонду, суду чи прокуратури. Позачергова експертиза проводиться МСЕК за заявою потерпілого, страховика чи інших заінтересованих осіб, суду чи прокуратури.

За потерпілим, тимчасово переведеним на легшу нижчеоплачувану роботу, зберігається його середньомісячний заробіток на строк, визначений Лікарсько-консультаційною комісією (далі – ЛКК), або до встановлення стійкої втрати професійної працездатності. Стійкою втратою професійної працездатності вважається будь-яка втрата професійної працездатності, визначена МСЕК. Необхідність переведення потерпілого на іншу роботу, її тривалість та характер устанавлюються ЛКК або МСЕК. За згодою потерпілого роботодавець зобов'язаний надати йому рекомендовану ЛКК або МСЕК роботу за наявності відповідних вакансій. Якщо у встановлений ЛКК або МСЕК строк роботодавець не забезпечує потерпілого відповідною роботою,

Фонд сплачує потерпілому страхову виплату в розмірі його середньомісячного заробітку. Середньомісячний заробіток, обчислюється в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Потерпілому, який проходить професійне навчання або перекваліфікацію за індивідуальною програмою реабілітації (якщо з часу встановлення ступеня втрати професійної працездатності минуло не



більше одного року), Фонд провадить щомісячні страхові виплати в розмірі середньомісячного заробітку протягом строку, визначеного програмою реабілітації.

Фонд оплачує вартість придбаних потерпілим інструментів, протезів та інших пристосувань, відшкодовує потерпілому інші необхідні витрати, пов'язані з його професійною підготовкою. Середньомісячний заробіток, обчислюється в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

У разі смерті потерпілого право на одержання щомісячних страхових виплат мають непрацездатні особи, які перебували на утриманні померлого або мали на день його смерті право на одержання від нього утримання, а також дитина померлого, яка народилася протягом не більш як десятимісячного строку після його смерті.

Такими непрацездатними особами є:

діти, які не досягли 16 років; діти з 16 до 18 років, які не працюють, або старші за цей вік, але через вади фізичного або розумового розвитку самі не спроможні заробляти;

діти, які є учнями, студентами (курсантами, слухачами, стажистами) денної форми навчання, - до закінчення навчання, але не більш як до досягнення ними 23 років;

особи, які досягли пенсійного віку, передбаченого статтею 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», якщо вони не працюють;

інваліди - члени сім'ї потерпілого на час інвалідності; неповнолітні діти, на утримання яких померлий виплачував або був зобов'язаний виплачувати аліменти;

непрацездатні особи, які не перебували на утриманні померлого, але мають на це право.

Право на одержання страхових виплат у разі смерті потерпілого мають також дружина (чоловік) або один з батьків померлого чи інший член сім'ї, якщо він не працює та доглядає дітей, братів, сестер або онуків потерпілого, які не досягли восьмирічного віку.

### **5.3. Профілактика нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань**

Фонд здійснює заходи, спрямовані на запобігання нещасним випадкам, усунення загрози здоров'ю працівників, викликані умовами праці, у тому числі:

1) вивчає стан умов, безпеки, охорони праці та профілактичної роботи на підприємствах, у фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю, з метою надання страхувальникам необхідних консультацій у створенні ними та реалізації ефективної системи управління охороною праці;

2) бере участь:

у навчанні, підвищенні рівня знань працівників, які вирішують питання охорони праці;

у здійсненні наукових досліджень у сфері охорони та медицини праці;

3) перевіряє стан профілактичної роботи та охорони праці на підприємствах, бере участь у розслідуванні нещасних випадків на виробництві, а також професійних захворювань;

4) веде пропаганду безпечних та нешкідливих умов праці, організовує створення тематичних кінофільмів, радіо- і телепередач, видає та розповсюджує нормативні акти, підручники, журнали, іншу спеціальну літературу, плакати, пам'ятки тощо з питань соціального страхування від нещасного випадку та охорони праці;

5) бере участь у розробленні законодавчих та інших нормативних актів про охорону праці;

6) вивчає та поширює позитивний досвід створення безпечних та нешкідливих умов виробництва;

7) виконує інші профілактичні роботи.

## 5.4. Тестові завдання для самоконтролю



### 1. Страхуванню від нещасного випадку підлягають:

- а) особи, які працюють на умовах трудового договору (контракту);
- б) учні та студенти навчальних закладів, клінічні ординатори, аспіранти, докторанти, залучені до будь-яких робіт під час, перед або після занять; під час занять, коли вони набувають професійних навичок; у період проходження виробничої практики (стажування), виконання робіт на підприємствах;
- в) особи, які утримуються у виправних закладах та залучаються до трудової діяльності на виробництві цих установ або на інших підприємствах за спеціальними договорами;
- г) відповіді а,б вірні;
- д) відповіді а,б,в вірні;
- е) інша відповідь.

### 2. У разі смерті потерпілого право на одержання щомісячних страхових виплат мають:

- а) діти, які не досягли 16 років; діти з 16 до 18 років, які не працюють, або старші за цей вік, але через вади фізичного або розумового розвитку самі не спроможні заробляти; діти, які є учнями, студентами (курсантами, слухачами, стажистами) денної форми навчання, - до закінчення навчання, але не більш як до досягнення ними 23 років;
- б) особи, які досягли пенсійного віку, якщо вони не працюють;
- в) інваліди - члени сім'ї потерпілого на час інвалідності;
- г) неповнолітні діти, на утримання яких померлий виплачував або був зобов'язаний виплачувати аліменти;
- д) непрацездатні особи, які не перебували на утриманні померлого, але мають на це право;
- е) всі відповіді вірні.

### 3. Чи мають право на одержання страхових виплат у разі смерті потерпілого мають також дружина (чоловік) або один з батьків померлого чи інший член сім'ї, якщо він не працює та доглядає дітей,

**братів, сестер або онуків потерпілого, які не досягли восьмирічного віку?**

- а) мають;
- б) не мають;
- в) за певних обставин;
- г) інша відповідь.

**4. Добровільно від нещасного випадку можуть застрахуватися:**

- а) особи, які забезпечують себе роботою самостійно, - займаються адвокатською, нотаріальною, творчою та іншою діяльністю, пов'язаною з отриманням доходу безпосередньо від цієї діяльності, члени фермерського господарства, особистого селянського господарства, якщо вони не є найманими працівниками;
- б) громадяни - суб'єкти підприємницької діяльності;
- в) відповіді а,б вірні;
- г) всі відповіді вірні;
- д) інша відповідь.

**5. У разі смерті потерпілого внаслідок нещасного випадку на виробництві виплачується:**

- а) одноразова допомога його сім'ї у сумі, що дорівнює 100 розмірам прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на день настання права на страхову виплату;
- б) одноразова допомога кожній особі, яка перебувала на його утриманні, а також на його дитину, яка народилася протягом не більш як десятимісячного строку після смерті потерпілого, у сумі, що дорівнює 20 розмірам прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на день настання права на страхову виплату;
- в) відповіді а,б вірні;
- г) інша відповідь.

**6. Хто несе витрати на поховання у разі смерті потерпілого від нещасного випадку або професійного захворювання**

- а) Фонд соціального страхування;
- б) Роботодавець;
- в) відповіді а,б вірні;
- г) інша відповідь.

**7. Чи проводиться індексація суми страхової виплати?**

- а) проводиться відповідно до законодавства;
- б) ні не проводиться;
- в) відповіді а,б вірні;
- г) інша відповідь.

**8. Фонд відмовляє у страхових виплатах і наданні соціальних послуг застрахованому, якщо мали місце:**

- а) навмисні дії, а також бездіяльність (приховування захворювань, невиконання приписів та обмежень лікаря) потерпілого, спрямовані на створення умов для настання страхового випадку;
- б) подання роботодавцем, іншими органами, що беруть участь у встановленні страхового випадку, або потерпілим Фонду свідомо неправдивих відомостей про страховий випадок;
- в) вчинення застрахованим умисного злочину, що призвів до настання страхового випадку;
- г) відповіді а,б,вірні;
- д) відповіді а,б,в вірні;
- е) інша відповідь.

**9. Чи прирівнюється до нещасного випадку заподіяння шкоди зародку внаслідок травмування на виробництві або професійного захворювання жінки під час її вагітності, у зв'язку з чим дитина народилася інвалідом?**

- а) так, прирівнюється;
- б) ні, не прирівнюється;
- в) прирівнюється за певних обставин;
- г) інша відповідь.

**10. Перелік обставин, за яких настає страховий випадок, та перелік професійних захворювань визначаються:**

- а) Кабінетом Міністрів України;
- б) Міністерством Фінансів України;
- в) Фондом соціального страхування України;
- г) Верховною Радою;
- д) всі відповіді вірні;
- е) інша відповідь.

### **5.5. Контрольні запитання**



1. Який порядок страхування від нещасних випадків на виробництві та від професійного захворювання?
2. В чому полягає економічна сутність Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та від професійного захворювання?
3. Яка роль Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та від професійного захворювання?
4. Хто є суб'єктами страхування від нещасних випадків?
5. Які особи підлягають страхуванню від нещасного випадку?
6. Хто може добровільно застрахувати себе від нещасного випадку?
7. В якому порядку розслідується факт нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання?
8. З яких виплат складаються страхові виплати?
9. Ким встановлюється ступінь втрати працездатності потерпілим?
10. Як визначити ступінь втрати працездатності потерпілим та страхові виплати потерпілому під час його професійної реабілітації?

## Тема 6. Страхування на випадок безробіття

- 6.1. Принципи страхування на випадок безробіття
- 6.2. Порядок надання матеріальної допомоги по безробіттю
- 6.3. Види забезпечення та соціальні послуги
- 6.4. Матеріальне забезпечення на випадок безробіття
- 6.5. Тестові завдання для самоконтролю
- 6.6. Практичні завдання
- 6.7. Вправи для самостійної роботи
- 6.8. Контрольні запитання

### 6.1. Принципи страхування на випадок безробіття

Законодавство про страхування на випадок безробіття складається з Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, Закону «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 02.03.2000 р. № 1533-III (зі змінами і доповненнями, в редакції від 11.10.2017 р.), Закону України «Про зайнятість населення» та інших нормативно-правових актів, що регулюють відносини у сфері страхування на випадок безробіття, а також міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Нормативно-правові акти щодо загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття розробляються, реєструються і застосовуються відповідно до законодавства України. З питань, що регулюються Законом, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, посадові особи цих органів діють виключно на підставах, у межах та у спосіб, передбачені законодавством про загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття - система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає матеріальне забезпечення на випадок безробіття з незалежних від застрахованих осіб

обставин та надання соціальних послуг за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття.

Суб'єкти страхування на випадок безробіття – застраховані особи, а у випадках, також члени їх сімей та інші особи, страхувальники та страховик.

Страхування на випадок безробіття здійснюється за принципами: надання державних гарантій реалізації застрахованими особами своїх прав; обов'язковості страхування на випадок безробіття всіх працюючих на умовах трудового договору (контракту) та на інших підставах, передбачених законодавством про працю, за цивільно-правовим договором, військовослужбовців (крім військовослужбовців строкової служби), осіб, які забезпечують себе роботою самостійно, фізичних осіб - підприємців, а також добровільності такого страхування громадянами України, які працюють за межами України, членами особистого селянського та фермерського господарства, якщо вони не є найманими працівниками; цільового використання коштів страхування на випадок безробіття; солідарності та субсидування; обов'язковості фінансування Фондом загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття витрат, пов'язаних з наданням матеріального забезпечення у випадку безробіття та соціальних послуг в обсягах, передбачених Законом; паритетності в управлінні страхуванням на випадок безробіття держави, представників застрахованих осіб та роботодавців; диференціації розмірів виплати допомоги по безробіттю залежно від страхового стажу та тривалості безробіття; законодавчого визначення умов і порядку здійснення страхування на випадок безробіття.

## **6.2. Порядок надання матеріальної допомоги по безробіттю**

Страхуванню на випадок безробіття підлягають особи, які працюють на умовах трудового договору (контракту), цивільно-правового договору,



включаючи тих, які проходять альтернативну (невійськову) службу, а також тих, які працюють неповний робочий день або неповний робочий тиждень, та на інших підставах, передбачених законодавством про працю, військовослужбовці (крім військовослужбовців строкової служби), особи, які забезпечують себе роботою самостійно, та фізичні особи - підприємці. Особам, які підлягають страхуванню на випадок безробіття, видається свідоцтво про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, яке є єдиним для всіх видів соціального страхування. Порядок видачі та зразок свідоцтва про загальнообов'язкове державне соціальне страхування затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Право на матеріальне забезпечення на випадок безробіття та соціальні послуги мають застраховані особи. Право на забезпечення та соціальні послуги відповідно до Закону має також молодь, яка закінчила або припинила навчання у загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладах, звільнилася із строкової військової або альтернативної (невійськової) служби і яка потребує сприяння у працевлаштуванні на перше робоче місце у разі реєстрації в установленому порядку відповідних осіб як безробітних.

Члени особистого селянського та фермерського господарства, якщо вони не є найманими працівниками, громадяни України, які працюють за межами України та не застраховані в системі соціального страхування на випадок безробіття країни, в якій вони перебувають, мають право на забезпечення за умови сплати страхових внесків, якщо інше не передбачено міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України. Працюючі пенсіонери у разі звернення до державної служби зайнятості за сприянням у працевлаштуванні мають право на соціальні послуги щодо пошуку підходящої роботи, перенавчання та підвищення кваліфікації, а також на інформаційні та консультаційні послуги, пов'язані з працевлаштуванням профілактичні заходи.

### **6.3. Види забезпечення та соціальні послуги**

Видами забезпечення є: допомога по безробіттю, у тому числі одноразова її виплата для організації безробітним підприємницької діяльності; допомога на поховання у разі смерті безробітного або особи, яка перебувала на його утриманні.

Видами соціальних послуг є: професійна підготовка або перепідготовка, підвищення кваліфікації у професійно-технічних та вищих навчальних закладах, у тому числі в навчальних закладах державної служби зайнятості, на підприємствах, в установах, організаціях; профорієнтація; пошук підходящої роботи та сприяння у працевлаштуванні, у тому числі шляхом організації громадських робіт для безробітних; надання роботодавцям, які працевлаштовують громадян; надання роботодавцям - суб'єктам малого підприємництва, які працевлаштовують безробітних, компенсації; надання ваучера для підтримання конкурентоспроможності деяких категорій громадян шляхом перепідготовки, спеціалізації, підвищення кваліфікації за професіями та спеціальностями для пріоритетних видів економічної діяльності; здійснення заходів сприяння зайнятості внутрішньо переміщених осіб; інформаційні та консультаційні послуги, пов'язані з працевлаштуванням.

У разі необхідності для проходження професійної підготовки або перепідготовки, підвищення кваліфікації особа: направляється до закладів охорони здоров'я для проходження попереднього медичного та наркологічного огляду відповідно до законодавства; забезпечується місцем проживання на період проходження професійної підготовки або перепідготовки, підвищення кваліфікації та їй компенсуються витрати на проїзд до місця проходження навчання та у зворотному напрямку в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах трудових відносин, соціального захисту населення, за погодженням з правлінням Фонду

загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття.

При виникненні страхового ризику Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття може здійснювати заходи, спрямовані на запобігання настанню страхових випадків, у межах коштів, передбачених бюджетом Фонду на такі цілі.

До профілактичних заходів належать: фінансування витрат роботодавця на оплату праці працівників, яких з метою запобігання вивільненню тимчасово переведено за їх згодою на іншу роботу (до 6 місяців протягом року) за умови збереження за ними основного місця роботи; фінансування витрат роботодавця на професійну перепідготовку або підвищення кваліфікації працівників, щодо яких є загроза вивільнення у зв'язку з реорганізацією або перепрофілюванням підприємства, тимчасовим припиненням виробництва, за умови збереження за працівниками місця роботи; інші профілактичні заходи, визначені правлінням Фонду.

Порядок здійснення профілактичних заходів, спрямованих на запобігання настанню страхових випадків, затверджується правлінням Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах трудових відносин, соціального захисту населення. Щодо осіб, які отримують допомогу по частковому безробіттю відповідно до статті 47 Закону України «Про зайнятість населення», не застосовуються профілактичні заходи.

#### **6.4. Матеріальне забезпечення на випадок безробіття**

Страховий стаж - період (строк), протягом якого особа підлягала страхуванню на випадок безробіття та за який щомісяця сплачено нею та

роботодавцем страхові внески в сумі не менш як мінімальний страховий внесок.

Період відпустки по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, отримання виплат за окремими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування, крім пенсій (за винятком пенсії по інвалідності) та виплат за страхуванням на випадок безробіття, включається до страхового стажу як період, за який сплачено страхові внески виходячи з розміру мінімального страхового внеску.

Страховий стаж обчислюється за даними персоніфікованого обліку відомостей про застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування, а за періоди до його запровадження - у порядку і на умовах, передбачених законодавством, що діяло раніше.

Страховий стаж обчислюється в місяцях. Неповний місяць роботи, якщо застрахована особа підлягала страхуванню на випадок безробіття або добровільно брала участь у системі страхування на випадок безробіття, зараховується до страхового стажу як повний місяць за умови, що сума сплачених за цей місяць страхових внесків є не меншою, ніж мінімальний страховий внесок. Якщо сума сплачених за відповідний місяць страхових внесків є меншою, ніж мінімальний страховий внесок, цей період зараховується до страхового стажу як повний місяць за умови здійснення в порядку, визначеному правлінням Пенсійного фонду України, відповідної доплати до суми страхових внесків таким чином, щоб загальна сума сплачених коштів за відповідний місяць була не меншою, ніж мінімальний страховий внесок.

У разі коли зазначену доплату не було здійснено, до страхового стажу зараховується період, визначений за кожний місяць сплати страхових внесків за такою формулою:

$$ТП = Св \div В, \quad (6.1)$$

де **ТП** - тривалість періоду, що зараховується до страхового стажу та

визначається у місяцях;

**Св** - сума єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, сплаченого за відповідний місяць;

**В** - мінімальний розмір страхового внеску за відповідний місяць.

До страхового стажу прирівнюється трудовий стаж, набутий працівником за час роботи на умовах трудового договору (контракту), а також періоди, починаючи з 1 січня 2016 року, протягом яких особа не підлягала страхуванню, але нею або роботодавцем за неї сплачено єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування відповідно до Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування».

Строк проходження служби військовослужбовцями (крім військовослужбовців строкової служби) до запровадження страхування на випадок безробіття для цієї категорії осіб прирівнюється до страхового стажу у разі звільнення зі служби за станом здоров'я, у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів без права на пенсію за умови реєстрації в установленому порядку в державній службі зайнятості протягом місяця - з дня взяття на облік у військовому комісаріаті, для інших осіб - з дня звільнення.

Право на допомогу по безробіттю залежно від страхового стажу мають застраховані особи, визнані в установленому порядку безробітними, страховий стаж яких протягом 12 місяців, що передували реєстрації особи як безробітної, становить не менше ніж шість місяців за даними Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування. Право на допомогу по безробіттю зберігається у разі настання перерви страхового стажу з поважних причин, якщо особа протягом місяця після закінчення цієї перерви зареєструвалась в установленому порядку в державній службі зайнятості як безробітна.

Поважними причинами є: навчання у професійно-технічних та вищих навчальних закладах, клінічній ординатурі, аспірантурі,

докторантурі з денною формою навчання; строкова військова служба; здійснення догляду непрацюючою працездатною особою за інвалідом I групи або дитиною-інвалідом віком до 18 років, а також за пенсіонером, який за експертним медичним висновком потребує постійного стороннього догляду; періоди зайнятості на тимчасово окупованій території України чи в районах проведення антитерористичної операції, що за даними Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування не підтверджуються сплатою єдиного внеску; інші поважні причини, передбачені законодавством України.

Застраховані особи, визнані в установленому порядку безробітними, які протягом 12 місяців, що передували реєстрації особи як безробітної, за даними Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування мають страховий стаж менше шести місяців або звільнені з останнього місця роботи з підстав, передбачених статтею 37, пунктами 3, 4, 7 і 8 статті 40, статтями 41 і 45 Кодексу законів про працю України, а також з аналогічних підстав, визначених іншими законами, особи, зазначені у частині другій статті 6 Закону, особи, зазначені в абзаці третьому частини четвертої статті 7 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», мають право на допомогу по безробіттю у мінімальному розмірі.

Допомога по безробіттю виплачується з 8 дня після реєстрації застрахованої особи в установленому порядку в державній службі зайнятості. Загальна тривалість виплати допомоги по безробіттю не може перевищувати 360 календарних днів протягом двох років, а для осіб, зазначених у частині другій статті 6 Закону та абзаці третьому частини четвертої статті 7 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», - 180 календарних днів.

Для осіб передпенсійного віку (за 2 роки до настання права на пенсію) тривалість виплати допомоги по безробіттю не може перевищувати 720 календарних днів. У разі чергового визнання в

установленому порядку застрахованої особи безробітною у межах двох років, протягом яких виплачується допомога по безробіттю, тривалість її виплати враховується сумарно. У разі зміни застрахованою особою місця проживання виплата допомоги по безробіттю продовжується після реєстрації її в установленому порядку як безробітного за новим місцем проживання.

Допомога по безробіттю може виплачуватися одноразово для організації підприємницької діяльності безробітними, які не можуть бути працевлаштовані у зв'язку з відсутністю на ринку праці підходящої роботи, крім осіб, зазначених у частині другій статті 6 Закону. Ця допомога виплачується особам, яким виповнилося 18 років, за їх бажанням.

Допомога по безробіттю виплачується не рідше ніж два рази на місяць, а за згодою безробітного - один раз на місяць у порядку, встановленому відповідно до частини сьомої статті 23 Закону.

Одноразова виплата допомоги по безробіттю для організації безробітним підприємницької діяльності здійснюється протягом 14 днів після дня здійснення державної реєстрації юридичної особи, фізичної особи - підприємця.

Застрахованим особам, зазначеним у частині першій статті 22 Закону, розмір допомоги по безробіттю визначається у відсотках до їх середньої заробітної плати (доходу), визначеної відповідно до порядку обчислення середньої заробітної плати (доходу) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, затвердженого Кабінетом Міністрів України, залежно від страхового стажу, але не менше ніж мінімальний розмір допомоги по безробіттю, встановлений правлінням Фонду для цієї категорії осіб: до 2 років - 50 відсотків; від 2 до 6 років - 55 відсотків; від 6 до 10 років - 60 відсотків; понад 10 років - 70 відсотків.

Допомога по безробіттю виплачується залежно від тривалості безробіття у відсотках до визначеного розміру: перші 90 календарних днів - 100 відсотків; протягом наступних 90 календарних днів - 80 відсотків; у

подальшому - 70 відсотків.

Внутрішньо переміщеним особам після надходження документів та відомостей про страховий стаж, заробітну плату (дохід) рішення про призначення допомоги по безробіттю переглядається відповідно до законодавства.

Допомога по безробіттю особам, зазначеним у частині другій статті 22 Закону, виплачується у мінімальному розмірі, який встановлюється правлінням Фонду.

Допомога по безробіттю особам, які звільнилися з останнього місця роботи за власним бажанням без поважних причин, призначається відповідно до частин першої та другої цієї статті, і її виплата починається з 91-го календарного дня.

У середньомісячну заробітну плату (дохід) для обчислення допомоги по безробіттю включаються всі види виплат, на які нараховувалися страхові внески, які підтверджуються даними Єдиного державного реєстру застрахованих осіб Пенсійного фонду України.

Допомога по безробіттю не може перевищувати чотирикратного розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом. Одноразова виплата допомоги по безробіттю для організації безробітним підприємницької діяльності здійснюється у розмірі допомоги по безробіттю, нарахованої відповідно до цієї статті, у розрахунку на рік. Порядок надання допомоги по безробіттю, у тому числі одноразової її виплати для організації безробітним підприємницької діяльності, встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах трудових відносин, соціального захисту населення, за погодженням з правлінням Фонду.

Допомога на поховання у разі смерті безробітного або особи, яка перебувала на його утриманні, виплачується особам, які здійснювали поховання, у розмірі прожиткового мінімуму. У разі смерті безробітного інваліда або особи, яка перебувала на його утриманні, за вибором осіб, які



здійснювали поховання, виплачується допомога на поховання за Законом або допомога на поховання чи відшкодування витрат на поховання за іншими законодавчими актами.

Виплата допомоги по безробіттю припиняється у разі:

- 1) працевлаштування безробітного;
- 2) поновлення безробітного на роботі за рішенням суду;
- 3) вступу до навчального закладу на навчання з відривом від виробництва;
- 4) відрахування із навчального закладу;
- 5) призову на строкову військову або альтернативну (невійськову) службу;
- 6) набрання законної сили вироком суду про позбавлення волі безробітного або направлення його за рішенням суду на примусове лікування;
- 7) призначення чи отримання права на призначення пенсії за віком, у тому числі на пільгових умовах, пенсії за вислугу років або досягнення особою встановленого законом пенсійного віку;
- 8) призначення виплати на підставі документів, що містять неправдиві відомості;
- 9) подання письмової заяви про бажання здійснювати догляд за дитиною до досягнення нею трирічного віку;
- 10) подання письмової заяви про відмову від послуг державної служби зайнятості;
- 11) зміни місця проживання;
- 12) закінчення строку їх виплати;
- 13) зняття з обліку за невідвідування без поважних причин державної служби зайнятості 30 і більше календарних днів;
- 14) відмови безробітного від двох пропозицій підходящої роботи або від двох пропозицій проходження професійної підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації за направленням державної служби зайнятості, у

тому числі осіб, які вперше шукають роботу та не мають професії (спеціальності);

15) відмови від роботи за спеціальністю, професією, набутою після професійної підготовки, перепідготовки або підвищення кваліфікації за направленням державної служби зайнятості.

Виплата допомоги по безробіттю припиняється на період призначення безробітній жінці допомоги по вагітності та пологах, допомоги по догляду безробітним за дитиною до досягнення нею трирічного віку. Виплата допомоги по безробіттю та матеріальної допомоги у період професійної підготовки, перепідготовки або підвищення кваліфікації відкладається на строк, що дорівнює періоду, протягом якого застрахованій особі відповідно до законів надається вихідна допомога або інші виплати при звільненні з підприємств, установ і організацій або закінченні строку повноважень за виборною посадою, що забезпечують часткову або тимчасову компенсацію втраченого заробітку.

Тривалість виплати допомоги по безробіттю, матеріальної допомоги у період професійної підготовки, перепідготовки або підвищення кваліфікації скорочується на строк до 90 календарних днів у разі:

1) звільнення з останнього місця роботи за власним бажанням без поважних причин або за угодою сторін (на 90 календарних днів);

2) звільнення з останнього місця роботи з підстав, передбачених статтею 37, пунктами 3, 4, 7, 8 статті 40, статтями 41 і 45 Кодексу законів про працю України, а також з аналогічних підстав, визначених іншими законами, (на 90 календарних днів);

3) приховування відомостей про працевлаштування на тимчасову роботу (у тому числі за межами України) або здійснення іншої діяльності за винагороду в період одержання допомоги по безробіттю;

4) порушення умов і строку реєстрації та перереєстрації як безробітного, а також недотримання рекомендацій щодо сприяння працевлаштуванню;

5) перереєстрації безробітного, який був знятий з обліку за невідвідування державної служби зайнятості більше 30 календарних днів без поважних причин та не сприяв своєму працевлаштуванню;

б) припинення без поважних причин професійної підготовки, перепідготовки або підвищення кваліфікації за направленням державної служби зайнятості.

## 6.5. Тестові завдання для самоконтролю



### 1. Загальнообов'язкове державне

**соціальне страхування на випадок безробіття – це:**

- а) система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає матеріальне забезпечення на випадок безробіття з незалежних від застрахованих осіб обставин та надання соціальних послуг за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття;
- б) система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає матеріальне забезпечення, страхові виплати та надання соціальних послуг застрахованим особам за рахунок коштів Фонду соціального страхування України;
- в) страховий ризик та страховий випадок, із настанням яких у застрахованих осіб (членів їх сімей, інших осіб) виникає право на матеріальне забезпечення та соціальні послуги відповідно до цього Закону залежно від видів соціального страхування;
- г) подія, з настанням якої виникає право застрахованої особи, членів її сім'ї або іншої особи на отримання відповідно до цього Закону матеріального забезпечення або соціальних послуг;
- д) всі відповіді вірні;
- е) інша відповідь.

## **2. Суб'єкти страхування на випадок безробіття – це:**

- а) застраховані особи, а також члени їх сімей та інші особи, страхувальники та страховик;
- б) фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття;
- в) страховий випадок, із настанням якого у застрахованої особи виникає право на отримання матеріального забезпечення на випадок безробіття та надання соціальних послуг;
- г) відповіді а,б вірні;
- д) відповіді а,б,в вірні;
- е) інша відповідь

## **3. Страховий випадок - це подія, через яку:**

- а) застраховані особи втратили заробітну плату (або інші передбачені законодавством України доходи внаслідок втрати роботи з незалежних від них обставин та зареєстровані в установленому порядку як безробітні, готові та здатні приступити до підходящої роботи і дійсно шукають роботу;
- б) застраховані особи опинилися в стані часткового безробіття;
- в) обставини, внаслідок яких особи можуть втратити роботу і потребують матеріальної підтримки та соціальних послуг;
- г) відповіді а,б вірні;
- д) відповіді а,б,в вірні;
- е) інша відповідь

## **4. Страхування на випадок безробіття здійснюється за принципами:**

- а) надання державних гарантій реалізації застрахованими особами своїх прав;
- б) цільового використання коштів страхування на випадок безробіття; солідарності та субсидування;
- в) обов'язковості фінансування Фондом загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття витрат, пов'язаних з наданням матеріального забезпечення у випадку безробіття та соціальних послуг;

- г) диференціації розмірів виплати допомоги по безробіттю залежно від страхового стажу та тривалості безробіття;
- д) паритетності в управлінні страхуванням на випадок безробіття держави, представників застрахованих осіб та роботодавців;
- е) всі відповіді вірні.

**5. Видами забезпечення по соціальному страхуванню на випадок безробіття є:**

- а) допомога по безробіттю, у тому числі одноразова її виплата для організації безробітним підприємницької діяльності; допомога на поховання у разі смерті безробітного або особи, яка перебувала на його утриманні;
- б) соціальні виплати;
- в) відповіді а,б вірні;
- г) відповіді а,б,в вірні;
- д) всі відповіді вірні;
- е) інша відповідь.

**6. Видами соціальних послуг по соціальному страхуванню на випадок безробіття є:**

- а) професійна підготовка або перепідготовка, підвищення кваліфікації у професійно-технічних та вищих навчальних закладах, у тому числі в навчальних закладах державної служби зайнятості, на підприємствах, в установах, організаціях;
- б) пошук підходящої роботи та сприяння у працевлаштуванні, у тому числі шляхом організації громадських робіт для безробітних;
- в) надання роботодавцям - суб'єктам малого підприємництва, які працевлаштовують безробітних, компенсації;
- г) надання ваучера для підтримання конкурентоспроможності деяких категорій громадян шляхом перепідготовки, спеціалізації, підвищення кваліфікації за професіями та спеціальностями для пріоритетних видів економічної діяльності

- д) інформаційні та консультаційні послуги, пов'язані з працевлаштуванням;
- е) всі відповіді вірні.

**7. У разі необхідності для проходження професійної підготовки або перепідготовки, підвищення кваліфікації особа:**

- а) направляється до закладів охорони здоров'я для проходження попереднього медичного та наркологічного огляду відповідно до законодавства;
- б) забезпечується місцем проживання на період проходження професійної підготовки або перепідготовки, підвищення кваліфікації та їй компенсуються витрати на проїзд до місця проходження навчання та у зворотному напрямку;
- в) відповіді а, б вірні;
- г) інша відповідь.

**8. Страховий ризик – це:**

- а) застраховані особи втратили заробітну плату ( або інші передбачені законодавством України доходи внаслідок втрати роботи з незалежних від них обставин та зареєстровані в установленому порядку як безробітні, готові та здатні приступити до підходящої роботи і дійсно шукають роботу;
- б) застраховані особи опинилися в стані часткового безробіття;
- в) обставини, внаслідок яких особи можуть втратити роботу і потребують матеріальної підтримки та соціальних послуг;
- г) відповіді а,б вірні;
- д) відповіді а,б,в вірні;
- е) інша відповідь.

**9. Хто здійснює Державний нагляд у сфері страхування на випадок безробіття?**

- а) Кабмін;
- б) Мінфін;
- в) центральні органи виконавчої влади;
- г) Верховна Рада;
- д) Спостережна Рада;

е) інша відповідь.

## 10. Джерелами формування коштів Фонду на випадок безробіття

є:

- а) страхові внески страхувальників;
- б) суми фінансових санкцій;
- в) кошти державного бюджету, що спрямовуються до Фонду у випадках, установлених законом; доходи від розміщення тимчасово вільних коштів, у тому числі резерву коштів Фонду; благодійні внески підприємств, установ, організацій;
- г) всі відповіді вірні.

### 6.6. Практичні завдання



#### Завдання 6.1.

Одноразова допомога для започаткування власного бізнесу. Безробітний, що має хист до підприємництва, може отримати одноразову допомогу для започаткування власного бізнесу, надавши до центру зайнятості заяву на отримання допомоги і бізнес-план. У цьому разі можна отримати одноразову допомогу в сумі, належній за рік виплати (п. 5 ст. 23 Закону №1533). Умови надання цього виду допомоги наведено в п. 7 Порядку № 307. Розрахунок суми допомоги по безробіттю для виплати її одноразово безробітному здійснюється з дня держреєстрації його як фізособи-підприємця або з дня держреєстрації юрособи, засновником якої є цей безробітний (ч. 2 п. 7 Порядку №307). Одноразова виплата допомоги по безробіттю здійснюється у розмірі річної суми допомоги по безробіттю, визначеної конкретному безробітному. Якщо безробітний вже отримав частину призначеної допомоги по безробіттю, то виплачується її залишок. Розрахуємо на прикладі, яку суму можна отримати для започаткування бізнесу, якщо середньоденна зарплата — 113,65 грн. Можлива до

отримання сума за умови, що звільнений працівник має понад 10 років страхового стажу, становитиме максимально 23190,28 грн., у т. ч.:

- за перші 90 днів —  $113,65 \times 70\% \times 90 = 7159,95$  грн.;
- за наступні 90 днів — 5727,96 грн. ( $113,65 \text{ грн.} \times 0,7 \times 0,8 \times 90$ );
- і за подальші 185 днів — 10302,37 грн. ( $113,65 \times 0,7 \times 0,7 \times 185$ ).

Але оскільки для реєстрації бізнесу потрібно два місяці, то одноразову виплату наш потенційний бізнесмен отримає в сумі 18417,68 грн. (23190,98 грн. - 4773,30 грн.), тобто за вирахуванням отриманої допомоги за перші два місяці безробіття, що передбачене ч. 2 п. 7.2 Порядку № 306.

## Завдання 6.2.

Розрахувати суму державної допомоги по безробіттю у разі втрати роботи. Дати відповіді на наступні питання. Кому надається допомога по безробіттю? Куди звертатися за допомогою? Який перелік документів необхідний для отримання допомоги? Яким документом оформляється рішення про призначення допомоги по безробіттю? Як визначається розмір допомоги по безробіттю?

Таблиця 6.1 – Дані для розрахунку середньої заробітної плати безробітного

Місяць	Рік	Зарплата (дохід), з якого сплачується ЄСВ	ЄДРПОУ Ідентифікаційний номер	Кількість к. д.
Березень	2016	5033,66	181818181818	30
Квітень	2016	7631,04	181818181818	30
Травень	2016	3707,57	181818181818	20
Червень	2016	0	181818181818	1
Липень	2016	261,6	181818181818	31
Серпень	2016	12263,23	181818181818	29
Вересень	2016	497,45	181818181818	30
Жовтень	2016	12514,41	181818181818	31
Листопад	2016	7110,4	181818181818	30
Грудень	2016	10539,2	181818181818	31
Січень	2017	7959,85	181818181818	31
Лютий	2017	17440,59	181818181818	27



У робітника Карпенко М.М. загальний страховий стаж 9 років та страховий стаж який протягом 12 місяців, що передували реєстрації особи як безробітної, становить 12 місяців. Відсоток середньоденної заробітної плати (доходу, грошового забезпечення) залежно від страхового стажу – 0,6. Допомога по безробіттю виплачується залежно від тривалості безробіття у відсотках до визначеного розміру: перші 90 календарних днів — 100%, упродовж наступних 90 календарних днів — 80; у подальшому — 70%.

### ***Рішення:***

#### ***Кому надається допомога по безробіттю?***

Допомога по безробіттю, у тому числі одноразова її виплата для організації безробітними підприємницької діяльності надається застрахованим та незастрахованим особам, визнаним у встановленому порядку безробітними. Порядок реєстрації, перереєстрації безробітних та ведення обліку осіб, які шукають роботу затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 20.03.2013 р. № 198, Порядок надання допомоги по безробіттю, у тому числі одноразової її виплати для організації безробітним підприємницької діяльності затверджено Наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 15.06.2015 р. № 613.

Статусу безробітного може набути особа працездатного віку до призначення пенсії (зокрема на пільгових умовах або за вислугу років), яка через відсутність роботи не має заробітку або інших передбачених законодавством доходів, готова та здатна приступити до роботи. Статус безробітного надається цим особам за їх особистою заявою у разі відсутності підходящої роботи з першого дня реєстрації у територіальних органах центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції (центр зайнятості), незалежно від зареєстрованого місця проживання чи місця перебування.

#### ***Куди звертатися за допомогою?***

Допомога по безробіттю призначається центрами зайнятості за місцем перебування безробітного на обліку і виплачується в установленому порядку через банківські установи.

Під час проведення реєстрації працівник центру зайнятості заповнює в Єдиній інформаційно-аналітичній системі державної служби зайнятості персональну картку, в якій зазначаються персональні дані безробітного (прізвище, ім'я та по батькові, зареєстроване місце проживання чи перебування, число, місяць та рік народження, реєстраційний номер облікової картки платника податків або серія та номер паспорта (для осіб, які через свої релігійні переконання відмовилися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків, повідомили про це відповідний орган державної податкової служби і мають відповідну відмітку в паспорті), відомості про останнє місце роботи або вид діяльності згідно із частиною першою статті 4 Закону України «Про зайнятість населення», підстава для припинення трудових відносин відповідно до запису в трудовій книжці або іншого виду діяльності, що підтверджено документально. Форма персональної картки та додатки до неї затверджуються Мінсоцполітики.

#### ***Який перелік документів необхідний для отримання допомоги?***

Допомога по безробіттю призначається на підставі особистої заяви безробітного, довідки (довідок) про середню заробітну плату (дохід) за останнім місцем (кількома місцями) роботи чи служби, трудової книжки, військового квитка, копії цивільно-правового договору та пред'явленням (за наявності) свідоцтва про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, паспорта або іншого документа, що посвідчує особу.

Військовослужбовці Збройних сил, Державної прикордонної служби, внутрішніх військ, інших військових формувань, утворених відповідно до Законів України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки, Державної спеціальної служби транспорту, особи рядового і начальницького складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, органів внутрішніх справ, органів і підрозділів цивільного

захисту, особи начальницького складу податкової міліції, а також особовий склад воєнізованих аварійно-рятувальних служб (формувань), створених відповідно до законодавства на постійній основі (далі — військовослужбовці), крім військовослужбовців строкової служби, звільнені зі служби, подають довідку (довідки) з військового комісаріату, військової частини або іншого формування, яке виплачує грошове забезпечення, про строки проходження служби, які включаються та (або) прирівнюються до страхового стажу, а також розмір і строки виплати грошового забезпечення відповідно до Порядку обчислення середньої заробітної плати (доходу) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням.

Відповідні довідки подають також особи, які проходили державну службу в підрозділах міліції та були звільнені у зв'язку із скороченням чисельності або штату без права на пенсію або звільнені за станом здоров'я.

До державної служби зайнятості громадяни подають копії відповідних документів (трудової книжки, цивільно-правового договору про виконання робіт (надання послуг), диплома або іншого документа про освіту, довідки ППН), які зберігаються в їхній особовій справі (абзац 7 п. 3 Порядку реєстрації, перереєстрації та ведення обліку громадян, які шукають роботу, і безробітних).

### ***Яким документом оформляється рішення про призначення допомоги по безробіттю?***

Рішення про призначення допомоги по безробіттю, її розмір і строки виплати, відкладення, скорочення та припинення виплати оформлюється наказом центру зайнятості, номер і дата якого заноситься до картки персонального обліку безробітного. З цим наказом безробітний має бути ознайомлений під особистий підпис у картці обліку ухвалених рішень керівництва центру зайнятості.

### ***Як визначається розмір допомоги по безробіттю?***

Згідно з п.1 ст. 23 Закону «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» застраховані особи, визнані в установленому порядку безробітними, страховий стаж яких протягом 12 місяців, що передували реєстрації особи як безробітної, становить не менше ніж шість місяців за даними Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування, мають право на допомогу по безробіттю залежно від страхового стажу. Розмір цієї допомоги визначається у відсотках до їхньої середньої заробітної плати (доходу), визначеної відповідно до Порядку обчислення середньої заробітної плати (доходу) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26.09.2001 р. №1266, залежно від страхового стажу: до двох років — 50%, від двох до шести років — 55%, від шести до 10 років — 60, понад 10 років — 70%.

Допомога по безробіттю виплачується залежно від тривалості безробіття у відсотках до визначеного розміру: перші 90 календарних днів — 100%, упродовж наступних 90 календарних днів — 80; у подальшому — 70%.

Допомога по безробіттю не може перевищувати чотирикратного розміру прожиткового мінімуму, для працездатних осіб, установленого Законом.

Застраховані особи, визнані в установленому порядку безробітними, які протягом 12 місяців, що передували реєстрації особи як безробітної, за даними Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування мають страховий стаж менше шести місяців або звільнені з останнього місця роботи з підстав, передбачених статтею 37, пунктами 3, 4, 7 і 8 статті 40, статтями 41 і 45 Кодексу законів про працю України, молодь, яка закінчила або припинила навчання, звільнилась з військової або невійськової служби, мають право на допомогу по безробіттю у мінімальному розмірі.

Мінімальний розмір встановлюється Правління Фонду.

Правління Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття постановою 12.04.2012 № 327 встановило мінімальний розмір допомоги по безробіттю на 2017 рік — 544 гри.

Допомога по безробіттю виплачується з 8-го дня після реєстрації застрахованої особи в установленому порядку в державній службі зайнятості.

Виплата допомоги по безробіттю особам, які звільнилися з останнього місця роботи за власним бажанням без поважних причин, починається з 91-го календарного дня.

Загальна тривалість виплати допомоги по безробіттю не може перевищувати 360 календарних днів протягом 2 років. Для осіб передпенсійного віку (за 2 роки до настання права на пенсію) тривалість виплати допомоги по безробіттю не може перевищувати 720 календарних днів, для осіб, які шукають роботу вперше, та інших незастрахованих осіб — 180 календарних днів.

Таблиця 6.2 - Розрахунок середньої заробітної плати безробітного

Результуючі дані за 12 міс.			
Місяць	рік	Календарні дні	Загальна сума доходу, грн.
Березень	2016	30	5033,66
Квітень	2016	30	7631,04
Травень	2016	20	3707,57
Червень	2016	1	0
Липень	2016	31	261,6
Серпень	2016	29	12263,23
Вересень	2016	30	497,45
Жовтень	2016	31	12514,41
Листопад	2016	30	7110,4
Грудень	2016	31	10539,2
Січень	2017	31	7959,85
Лютий	2017	27	17440,59
Разом		321	84959,00

Середньоденна заробітна плата за останні 12 місяців, що передують місяцю надання особі статусу безробітного

$$84959,00 \div 321 = 264,67 \text{ грн.}$$

Відповідно до пункту 20 Порядку № 1266 сума страхових виплат застрахованій особі розраховується шляхом множення суми денної (годинної) виплати, розмір якої встановлюється у відсотках середньоденної (середньогодинної) заробітної плати (доходу, грошового забезпечення) залежно від страхового стажу на кількість календарних днів, що підлягають оплаті.

За умови наявності загального страхового стажу 9 років та страхового стажу який протягом 12 місяців, що передували реєстрації особи як безробітної, становить 12 місяців: в перші 90 днів – 14292,18 грн. ( $264,67 \times 0,6 \times 90$ ) в наступні 90 днів – 11433,74 грн. ( $264,67 \times 0,6 \times 0,8 \times 90$ ) в останні 90 днів – 10004,53 грн. ( $264,67 \times 0,6 \times 0,7 \times 90$ ).

Таблиця 6.3 – Календар виплат допомоги по безробіттю

Розмір виплат	Відсотки виплат	Період виплати
14292,18 грн.	100%	90 к. д.
11433,74	80%	90 к. д.
10004,53 грн.	70%	90 к. д.

## 6.7. Вправи для самостійної роботи

### Вправа 6.1.

Розрахувати суму державної допомоги з безробіття у разі втрати роботи.

Таблиця 6.4 – Дані для розрахунку середньої заробітної плати безробітного



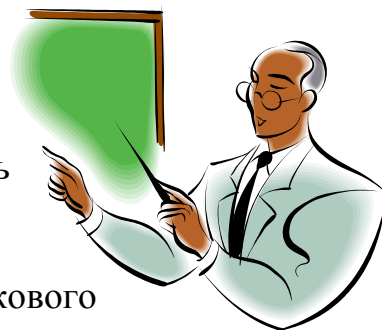
Місяць	Рік	Зарплата (дохід), з якого сплачується ЄСВ	ЄДРПОУ Ідентифікаційний номер	Кількість к.д.
1	2	3	4	5
Березень	2016	4000	181818181818	30
Квітень	2016	4200	181818181818	29
Травень	2016	4600	181818181818	28
Червень	2016	4800	181818181818	28
Липень	2016	5000	181818181818	31
Серпень	2016	10000	181818181818	30

1	2	3	4	5
Вересень	2016	500	181818181818	30
Жовтень	2016	5200	181818181818	30
Листопад	2016	5400	181818181818	30
Грудень	2016	5600	181818181818	31
Січень	2017	5800	181818181818	30
Лютий	2017	6000	181818181818	28

У робітника Карпенко М.М. загальний страховий стаж 9 років та страховий стаж який протягом 12 місяців, що передували реєстрації особи як безробітної, становить 12 місяців. Відсоток середньоденної заробітної плати (доходу, грошового забезпечення) залежно від страхового стажу – 0,6. Допомога по безробіттю виплачується залежно від тривалості безробіття у відсотках до визначеного розміру: перші 90 календарних днів — 100%, упродовж наступних 90 календарних днів — 80; у подальшому — 70%.

### 6.8. Контрольні запитання

1. Які нормативно-правові акти регулюють страхування на випадок безробіття?
2. В чому полягає сутність загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття?
3. Охарактеризуйте принципи страхування на випадок безробіття?
4. Які особи підлягають страхуванню на випадок безробіття?
5. Які права мають застраховані особи на матеріальне забезпечення на випадок безробіття та соціальні послуги?
6. Охарактеризуйте види соціальних послуг?
7. Який порядок надання матеріальної допомоги по безробіттю?
8. Назвіть види забезпечення та соціальні послуги?
9. Яким може бути матеріальне забезпечення на випадок безробіття?
10. Які заходи належать до профілактичних заходів?



## Тема 7. Пенсійне страхування

- 7.1. Структура системи пенсійного забезпечення в Україні
- 7.2. Суб'єкти системи пенсійного забезпечення в Україні
- 7.3. Принципи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування
- 7.4. Види пенсійних виплат і соціальних послуг
- 7.5. Обчислення та сплата страхових внесків
- 7.6. Персоніфікований облік у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування
- 7.7. Обчислення, коефіцієнт страхового стажу та визначення розміру пенсії за віком визначення
- 7.8. Тестові завдання для самоконтролю
- 7.9. Практичні завдання
- 7.10. Вправи для самостійної роботи
- 7.11. Контрольні запитання

### 7.1. Структура системи пенсійного забезпечення в Україні

Правові та організаційні засади пенсійного страхування регулюється Законом України № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 р. (зі змінами і доповненнями, в редакції від 11.10.2017 р.) та Законом України «Про пенсійне забезпечення» від 05.11.1991 № 1788-XII (зі змінами і доповненнями, в редакції від 11.10.2017 р.).

Система пенсійного забезпечення в Україні складається з трьох рівнів: перший рівень - солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, що базується на засадах солідарності і субсидування та здійснення виплати пенсій і надання соціальних послуг за рахунок коштів Пенсійного фонду; другий рівень - накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, що базується на засадах накопичення коштів застрахованих осіб у Накопичувальному фонді або у відповідних недержавних пенсійних



фондах - суб'єктах другого рівня системи пенсійного забезпечення та здійснення фінансування витрат на оплату договорів страхування довічних пенсій і одноразових виплат на умовах та в порядку, передбачених законом; третій рівень - система недержавного пенсійного забезпечення, що базується на засадах добровільної участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання громадянами пенсійних виплат на умовах та в порядку, передбачених законодавством про недержавне пенсійне забезпечення.

Перший та другий рівні системи пенсійного забезпечення в Україні становлять систему загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Другий та третій рівні системи пенсійного забезпечення в Україні становлять систему накопичувального пенсійного забезпечення. Громадяни України можуть бути учасниками та отримувати пенсійні виплати одночасно з різних рівнів системи пенсійного забезпечення в Україні. Обов'язковість участі або обмеження щодо участі громадян у відповідних рівнях системи пенсійного забезпечення в Україні та отримання пенсійних виплат встановлюються законами з питань пенсійного забезпечення.

## **7.2. Суб'єкти системи пенсійного забезпечення в Україні**

Суб'єктами солідарної системи є: застраховані особи, а в окремих випадках, члени їхніх сімей та інші особи; страхувальники; Пенсійний фонд; уповноважений банк; підприємства, установи, організації, що здійснюють виплату і доставку пенсій. Суб'єктами системи накопичувального пенсійного забезпечення є: особи, від імені та на користь яких здійснюється накопичення та інвестування коштів; підприємства, установи, організації та фізичні особи, що здійснюють перерахування внесків до системи накопичувального пенсійного забезпечення; Накопичувальний фонд; недержавні пенсійні фонди; юридичні особи, які здійснюють адміністративне управління

Накопичувальним фондом і недержавними пенсійними фондами та управління їх пенсійними активами; зберігач; страхові організації. Інші суб'єкти системи накопичувального пенсійного забезпечення можуть бути визначені законами України.

### **7.3. Принципи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування**

Загальнообов'язкове державне пенсійне страхування здійснюється за принципами: законодавчого визначення умов і порядку здійснення загальнообов'язкового державного пенсійного страхування; обов'язковості страхування осіб, які працюють на умовах трудового договору (контракту) та інших підставах, передбачених законодавством, а також осіб, які забезпечують себе роботою самостійно, фізичних осіб - підприємців; права на добровільну участь у системі загальнообов'язкового пенсійного страхування осіб, які відповідно до цього Закону не підлягають загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню; заінтересованості кожної працездатної особи у власному матеріальному забезпеченні після виходу на пенсію; рівноправності застрахованих осіб щодо отримання пенсійних виплат та виконання обов'язків стосовно сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування; диференціації розмірів пенсій залежно від тривалості страхового стажу та розміру заробітної плати (доходу); солідарності та субсидування в солідарній системі; фінансування видатків на виплату пенсій, надання соціальних послуг за рахунок страхових внесків, бюджетних коштів і коштів цільових фондів; спрямування частини страхових внесків до накопичувальної системи пенсійного страхування для здійснення оплати договорів страхування довічної пенсії і одноразової виплати залежно від розмірів накопичень застрахованої особи з урахуванням інвестиційного доходу; державних гарантій реалізації застрахованими особами своїх прав; гласності, прозорості та доступності

діяльності Пенсійного фонду; обов'язковості фінансування за рахунок коштів Пенсійного фонду витрат, пов'язаних з виплатою пенсій та наданням соціальних послуг; цільового та ефективного використання коштів загальнообов'язкового державного пенсійного страхування; відповідальності суб'єктів системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування за порушення норм Закону, а також за невиконання або неналежне виконання покладених на них обов'язків. Пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом.

Право на отримання пенсій та соціальних послуг із солідарної системи мають:

1) громадяни України, які застраховані та досягли встановленого Законом пенсійного віку чи визнані інвалідами в установленому законодавством порядку і мають необхідний для призначення відповідного виду пенсії страховий стаж, а в разі смерті цих осіб - члени їхніх сімей;

2) особи, яким була призначена пенсія (крім соціальних пенсій) або була призначена пенсія (щомісячне довічне грошове утримання) за іншими законодавчими актами, але вони мали право на призначення пенсії - за умови, якщо вони не отримують пенсію (щомісячне довічне грошове утримання) з інших джерел, члени їхніх сімей.

Право на отримання довічної пенсії та одноразової виплати за рахунок коштів накопичувальної системи пенсійного страхування мають застраховані особи і члени їхніх сімей та/або спадкоємці на умовах та в порядку, визначених Законом. Особи, які не підлягають загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню, але добровільно сплачували страхові внески в порядку та розмірах, встановлених законом, до солідарної системи та/або накопичувальної системи пенсійного страхування, мають право на умовах, визначених Законом України «Про пенсійне забезпечення», на отримання пенсії і соціальних послуг за рахунок коштів Пенсійного фонду та/або отримання

довічної пенсії чи одноразової виплати за рахунок коштів накопичувальної системи пенсійного страхування. Іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, мають право на отримання пенсійних виплат і соціальних послуг із системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування нарівні з громадянами України на умовах та в порядку, передбачених Законом, якщо інше не передбачено міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

#### **7.4. Види пенсійних виплат і соціальних послуг**

За рахунок коштів Пенсійного фонду в солідарній системі призначаються такі пенсійні виплати: пенсія за віком; пенсія по інвалідності; пенсія у зв'язку з втратою годувальника.

За рахунок коштів накопичувальної системи пенсійного страхування, що обліковуються на накопичувальних пенсійних рахунках Накопичувального фонду або на індивідуальних пенсійних рахунках у відповідних недержавних пенсійних фондах - суб'єктах другого рівня системи пенсійного забезпечення, здійснюються такі пенсійні виплати, як довічні пенсії і одноразова виплата.

У солідарній системі надаються соціальні послуги за рахунок коштів Пенсійного фонду. До соціальних послуг, належить допомога на поховання пенсіонера.

Право вибору пенсійних виплат:

1. Особі, яка має одночасно право на різні види пенсії (за віком, по інвалідності, у зв'язку з втратою годувальника), призначається один із цих видів пенсії за її вибором;

2. Особі, яка має право на довічну пенсію, призначається один з видів довічної пенсії за її вибором.

Загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню підлягають:

1) громадяни України, іноземці (якщо інше не встановлено міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України) та особи без громадянства, які працюють на підприємствах, в установах, організаціях, створених відповідно до законодавства України, незалежно від форми власності, виду діяльності та господарювання, у філіях, представництвах, відділеннях та інших відокремлених підрозділах цих підприємств та організацій, у громадських об'єднаннях, у фізичних осіб - підприємців, осіб, які провадять незалежну професійну діяльність, та в інших фізичних осіб на умовах трудового договору (контракту) або працюють на інших умовах, передбачених законодавством, або виконують роботи (надають послуги) на зазначених підприємствах, в установах, організаціях чи у фізичних осіб за договорами цивільно-правового характеру;

2) фізичні особи - підприємці, у тому числі ті, які обрали спрощену систему оподаткування;

3) особи, які провадять незалежну професійну діяльність, а саме наукову, літературну, артистичну, художню, освітню або викладацьку, а також медичну, юридичну практику, в тому числі адвокатську, нотаріальну діяльність, або особи, які провадять релігійну (місіонерську) діяльність, іншу подібну діяльність та отримують дохід від цієї діяльності;

4) громадяни України, які працюють у розташованих за межами України дипломатичних представництвах та консульських установах України, філіях, представництвах, інших відокремлених підрозділах підприємств та організацій (у тому числі міжнародних), створених відповідно до законодавства України (якщо інше не встановлено міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України);

5) громадяни України та особи без громадянства, які працюють в іноземних дипломатичних представництвах та консульських установах

іноземних держав, філіях, представництвах, інших відокремлених підрозділах іноземних підприємств та організацій, міжнародних організацій, розташованих на території України (якщо інше не встановлено міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України);

б) особи, які працюють на виборних посадах в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, громадських об'єднаннях та отримують заробітну плату (винагороду) за роботу на таких посадах;

7) особи, які проходять строкову військову службу у Збройних Силах України, інших утворених відповідно до закону військових формуваннях, Службі безпеки України та службу в органах і підрозділах цивільного захисту;

8) особи, які доглядають за дитиною до досягнення нею трирічного віку та відповідно до закону отримують допомогу по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку та/або при народженні дитини, при усиновленні дитини;

9) один з непрацюючих працездатних батьків, усиновителів, опікун, піклувальник, які фактично здійснюють догляд за дитиною з інвалідністю, а також непрацюючі працездатні особи, які здійснюють догляд за особою з інвалідністю I групи або за особою, яка досягла пенсійного віку, та за висновком закладу охорони здоров'я потребує постійного стороннього догляду, якщо такі непрацюючі працездатні особи отримують допомогу, надбавку або компенсацію відповідно до законодавства;

10) особи, які отримують допомогу по тимчасовій непрацездатності, а також особи, які перебувають у відпустці у зв'язку з вагітністю та пологами і отримують допомогу у зв'язку з вагітністю та пологами;

11) військовослужбовці (крім військовослужбовців строкової служби), поліцейські, особи рядового і начальницького складу, у тому числі ті, які проходять військову службу під час особливого періоду, визначеного законами України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» та «Про військовий обов'язок і військову службу»;

12) патронатні вихователі, батьки-вихователі дитячих будинків сімейного типу, прийомні батьки, якщо вони отримують грошове забезпечення відповідно до законодавства;

13) члени фермерського господарства, якщо вони не належать до осіб, які підлягають страхуванню на інших підставах.

Особи, які досягли 16-річного віку та не належать до кола осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню, у тому числі особи, які навчаються у вищих навчальних закладах за денною формою навчання, а також в аспірантурі та докторантурі, іноземці та особи без громадянства, які постійно проживають або працюють на території України, громадяни України, які постійно проживають або працюють за межами України, якщо інше не встановлено міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, мають право на добровільну участь у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

Зазначені особи можуть брати добровільну участь у солідарній системі або в накопичувальній системі пенсійного страхування, або одночасно в обох системах відповідно до укладеного договору про добровільну участь у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування згідно із Законом України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування».

### **7.5. Обчислення та сплата страхових внесків**

Страхові внески обчислюються виключно в грошовій формі, у тому числі з виплат (доходу), що здійснюються в натуральній формі. Обчислення страхових внесків із сум, виражених в іноземній валюті, здійснюється шляхом перерахування зазначених сум у національну валюту України за курсом валют, установленим Національним банком України на день обчислення страхових внесків.

Обчислення страхових внесків застрахованих осіб, здійснюється

страхувальниками на підставі бухгалтерських та інших документів, відповідно до яких провадиться нарахування (обчислення) або які підтверджують нарахування (обчислення) заробітної плати (доходу), грошового забезпечення, на які нараховуються страхові внески.

Обчислення страхових внесків територіальними органами Пенсійного фонду у випадках, здійснюється на підставі складених актів перевірки правильності нарахування та сплати страхових внесків, звітності, що подається страхувальником, бухгалтерських та інших документів, що підтверджують суму заробітної плати (доходу), на які відповідно до Закону нараховуються страхові внески.

Страхові внески обчислюються територіальним органом Пенсійного фонду в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, за непрямим методом виходячи з оцінки валового доходу та витрат страхувальника, кількості осіб, які перебувають з ним у трудових відносинах, обсягу виробленої (реалізованої) продукції (послуг), суми сплачених ним податків, інших обов'язкових платежів, передбачених законодавством, у разі: ухилення страхувальника чи його посадових осіб від надання територіальному органу Пенсійного фонду звітності чи інших документів про сплату страхових внесків; неведення страхувальником бухгалтерського обліку чи відсутності в нього відповідних первинних документів; якщо сума страхових внесків, нарахована страхувальником, не підтверджується документами.

Обчислення територіальними органами Пенсійного фонду сум страхових внесків за минулі періоди провадиться виходячи з розміру страхового внеску, що діяв на день нарахування виплат (доходу), на які відповідно до Закону нараховуються страхові внески.

Сплата страхових внесків здійснюється виключно в грошовій формі шляхом внесення відповідних сум страхових внесків до солідарної системи на банківські рахунки виконавчих органів Пенсійного фонду, а сум страхових внесків до накопичувальної системи пенсійного страхування - на банківський рахунок Накопичувального фонду або на банківський



рахунок обраного застрахованою особою недержавного пенсійного фонду - суб'єкта другого рівня системи пенсійного забезпечення.

Страхові внески сплачуються страхувальниками шляхом перерахування безготівкових сум з їх банківських рахунків. Страхувальники - фізичні особи, які не мають банківських рахунків, сплачують страхові внески шляхом готівкових розрахунків через банківські установи. Страхувальники зобов'язані сплачувати страхові внески, нараховані за відповідний базовий звітний період, не пізніше ніж через 20 календарних днів із дня закінчення цього періоду.

Базовим звітним періодом є: для страхувальників, календарний місяць. При цьому в разі здійснення протягом базового звітного періоду виплат (виплати доходу), на які відповідно до Закону нараховуються страхові внески, страхувальники одночасно з видачею зазначених сум зобов'язані сплачувати авансові платежі у вигляді сум страхових внесків, що підлягають нарахуванню на зазначені виплати (дохід).

У разі недостатності у страхувальника коштів для здійснення в повному обсязі виплати заробітної плати (доходу) та одночасної сплати відповідних авансових платежів виплата зазначених сум та сплата страхових внесків здійснюється в пропорційних розмірах у порядку, визначеному правлінням Пенсійного фонду. У разі несплати авансових платежів до страхувальників застосовуються фінансові санкції, передбачені Законом.

Перерахування страхових внесків здійснюється страхувальниками одночасно з одержанням (перерахуванням) коштів на оплату праці (виплати доходу), у тому числі в безготівковій чи натуральній формі або з виручки від реалізації товарів (послуг). При цьому фактичним одержанням (перерахуванням) коштів на оплату праці (виплати доходу) вважається одержання відповідних сум готівкою, зарахування на банківський рахунок одержувача, перерахування за дорученням одержувача на будь-які цілі, одержання товарів (послуг) або будь-яких інших матеріальних цінностей в рахунок зазначених виплат (доходу), фактичне здійснення із цих виплат

(доходу) відрахувань, передбачених законодавством або за виконавчими документами, чи будь-яких інших відрахувань.

Страхові внески сплачуються в порядку і строки, визначені Кабінетом Міністрів України, за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів, коштів цільових фондів, з яких цим особам сплачуються відповідно грошове забезпечення, страхові виплати, допомога, надбавка і компенсації:

- особам, які доглядають за дитиною до досягнення нею трирічного віку та відповідно до закону отримують допомогу по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку та/або при народженні дитини, при усиновленні дитини;

- військовослужбовцям (крім військовослужбовців строкової служби), поліцейським, особам рядового і начальницького складу, у тому числі ті, які проходять військову службу під час особливого періоду, визначеного законами України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» та «Про військовий обов'язок і військову службу»;

- патронатним вихователям, батькам-вихователям дитячих будинків сімейного типу, прийомним батькам, якщо вони отримують грошове забезпечення відповідно до законодавства;

- членам фермерського господарства, якщо вони не належать до осіб, які підлягають страхуванню на інших підставах.

Особи, які досягли 16-річного віку та не належать до кола осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню, сплачують страхові внески у строки, визначені договором про добровільну участь, але не рідше одного разу на квартал. Страхові внески, які відповідно до Закону підлягають сплаті із сум виплат (доходу) за період з дня виникнення у страхувальника зобов'язання щодо взяття на облік як платника страхових внесків до дня його взяття на облік в органах Пенсійного фонду, сплачуються (стягуються) на загальних підставах відповідно до Закону за весь зазначений період.

Днем сплати страхових внесків вважається: у разі перерахування сум

страхових внесків у безготівковій формі з банківського рахунку страхувальника на банківський рахунок органу Пенсійного фонду - день списання установою банку, органом, що здійснює казначейське обслуговування бюджетних коштів, суми платежу з банківського (спеціального реєстраційного) рахунку страхувальника незалежно від часу її зарахування на банківський рахунок органу Пенсійного фонду; у разі сплати сум страхових внесків готівкою - день внесення страхувальником коштів у банківську установу чи відділення зв'язку для перерахування на банківські рахунки органу Пенсійного фонду.

Якщо страхувальники несвоєчасно або не в повному обсязі сплачують страхові внески, до них застосовуються фінансові санкції, передбачені Законом, а посадові особи, винні в порушенні законодавства про сплату страхових внесків, несуть дисциплінарну, адміністративну, цивільно-правову або кримінальну відповідальність згідно із законом.

Суми надміру або помилково сплачених страхових внесків до накопичувальної системи пенсійного страхування, у тому числі сплачені із заробітної плати (доходу) застрахованої особи, яка працює за сумісництвом, що перевищує максимальну величину, передбачену пунктом 4 частини першої статті 1 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», повертаються цій застрахованій особі або за її бажанням залишаються в Накопичувальному фонді та обліковуються на накопичувальному пенсійному рахунку або у відповідному недержавному пенсійному фонді - суб'єкті другого рівня системи пенсійного забезпечення та обліковуються на індивідуальному пенсійному рахунку в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Страхові внески підлягають сплаті незалежно від фінансового стану платника страхових внесків. Установи банків приймають від страхувальників платіжні доручення та інші платіжні документи на видачу (перерахування) коштів для виплат заробітної плати (доходу), на які відповідно до Закону нараховуються страхові внески, та здійснюють

видачу (перерахування) зазначених коштів лише за умови одночасного подання страхувальником платіжних документів про перерахування коштів для сплати відповідних сум страхових внесків або документів, що підтверджують фактичну сплату цих сум, у порядку, визначеному правлінням Пенсійного фонду України за погодженням із Національним банком України та центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах трудових відносин, соціального захисту населення. У разі невиконання банками цієї вимоги вони за рахунок власних коштів у порядку, встановленому Національним банком України, сплачують відповідному територіальному органу Пенсійного фонду суму, що дорівнює сумі несплачених страхових внесків, з правом зворотної вимоги до страхувальників щодо відшкодування цієї суми.

У разі наявності в платника страхових внесків одночасно із зобов'язаннями із сплати страхових внесків зобов'язань із сплати податків, інших обов'язкових платежів, передбачених законом, або зобов'язань перед іншими кредиторами зобов'язання із сплати страхових внесків виконуються в першу чергу і мають пріоритет перед усіма іншими зобов'язаннями, крім зобов'язань щодо виплати заробітної плати (доходу).

Суми надміру сплачених чи помилково сплачених страхових внесків до солідарної системи повертаються страхувальникам або за їх згодою зараховуються в рахунок майбутніх платежів страхових внесків.

#### **7.6. Персоніфікований облік у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування**

Персоніфікований облік у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування здійснюється з метою обліку застрахованих осіб, учасників накопичувальної системи пенсійного страхування та їх ідентифікації, а також накопичення, зберігання та автоматизованої обробки інформації про облік застрахованих осіб і реалізацію ними права на страхові виплати у солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування та накопичувальній системі

пенсійного страхування.

Для формування інформаційної бази системи персоніфікованого обліку використовуються відомості, що надходять від: державних реєстраторів юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців; роботодавців; застрахованих осіб; фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування; центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної реєстрації актів цивільного стану, виконавчих органів сільських, селищних, міських (крім міст обласного значення) рад та уповноважених суб'єктів для обліку даних Єдиного державного демографічного реєстру; органів доходів і зборів, територіальних органів Пенсійного фонду за результатами перевірок платників єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та/або в порядку міжвідомчого обміну інформацією; державної служби зайнятості; інших підприємств, установ, організацій та військових частин; компаній з управління активами; зберігачів; інших джерел, передбачених законодавством.

На кожну застраховану особу відкривається персональна електронна облікова картка, якій присвоюється унікальний номер електронної облікової картки. Унікальний номер електронної облікової картки формується автоматично шляхом додавання одиниці до останнього наявного унікального номера електронної облікової картки. Порядок та строки впровадження унікальних номерів електронних облікових карток застрахованих осіб, порядок ведення персональних електронних облікових карток визначаються Пенсійним фондом.

Персональна електронна облікова картка застрахованої особи повинна містити такі відомості:

1) умовно-постійна частина персональної електронної облікової картки: унікальний номер електронної облікової картки; серія, номер і найменування документа, що посвідчує особу; прізвище, ім'я та по батькові на момент створення електронної облікової картки; прізвище, ім'я та по батькові на поточний момент; прізвище при народженні; дата

народження; місце народження; стать; адреса місця проживання; адреса, за якою здійснено реєстрацію місця проживання; реєстраційний номер облікової картки платника податків або серія та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки та офіційно повідомили про це відповідний орган доходів і зборів і мають відмітку в паспорті); унікальний номер запису в Єдиному державному демографічному реєстрі; громадянство; номер телефону (за згодою); відмітка про смерть;

2) частина персональної електронної облікової картки, яка відображає страховий стаж, заробітну плату (дохід, грошове забезпечення), розмір сплачених страхових внесків та інші відомості, необхідні для обчислення та призначення страхових виплат: код згідно з ЄДРПОУ або реєстраційний номер облікової картки платника податків, або серія та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки та офіційно повідомили про це відповідний орган доходів і зборів і мають відмітку в паспорті) страхувальника (платника); рік, за який внесено відомості; розмір страхового внеску за відповідний місяць; сума сплачених страхових внесків за відповідний місяць; страховий стаж; кількість відпрацьованих застрахованою особою календарних днів (годин) за відповідний місяць; ознака особливих умов праці, що дають право на пільги в системі пенсійного забезпечення; сума заробітної плати (доходу, грошового забезпечення), з якої сплачено страхові внески за відповідний місяць;

3) частина персональної електронної облікової картки, яка відображає виплату за рахунок коштів Пенсійного фонду пенсії застрахованій особі за місяцями: номер електронної пенсійної справи; номер архівної електронної пенсійної справи в електронному архіві пенсійних справ; дата, з якої призначено пенсію; поточний місяць нарахування (перерахунку, індексації) пенсії; сума періодів страхового стажу; коефіцієнт страхового стажу; коефіцієнт заробітної плати (доходу,

грошового забезпечення); заробітна плата (дохід, грошове забезпечення) для обчислення, перерахунку, індексації пенсії на поточний момент; поточний розмір пенсії для виплати; відомості про членів сім'ї, які перебувають на утриманні застрахованої особи, та її дітей; інформація про уповноважену особу, яка одержала звернення про призначення (перерахунок) пенсії;

4) частина персональної електронної облікової картки, яка відображає участь застрахованої особи в накопичувальній системі пенсійного страхування, стан накопичувального пенсійного рахунку застрахованої особи або здійснення виплат її спадкоємцям за рахунок коштів, що обліковуються на такому рахунку, а також відомості про стан індивідуального пенсійного рахунку застрахованої особи в недержавному пенсійному фонді - суб'єкті другого рівня системи пенсійного забезпечення та здійснення їй пенсійних виплат: сума заробітної плати (доходу, грошового забезпечення) учасника накопичувальної пенсійної системи, з якої сплачено страхові внески за відповідний місяць; сума страхових внесків, сплачена до накопичувальної системи пенсійного страхування за останній звітний рік; дата перерахування страхових внесків до накопичувальної системи пенсійного страхування; кількість одиниць пенсійних активів застрахованої особи в накопичувальній системі пенсійного страхування; загальна сума коштів застрахованої особи в накопичувальній системі пенсійного страхування; реквізити обраного застрахованою особою недержавного пенсійного фонду - суб'єкта другого рівня системи пенсійного забезпечення, з яким укладено пенсійний контракт, реквізити адміністратора і зберігача такого фонду; сума коштів, що обліковується на індивідуальному пенсійному рахунку застрахованої особи в недержавному пенсійному фонді - суб'єкті другого рівня системи пенсійного забезпечення; сума одноразової виплати, сплаченої відповідно до статті 56 цього Закону застрахованій особі в накопичувальній системі пенсійного страхування або її спадкоємцю, дата такої виплати; реквізити страхової організації, з якою укладено договір страхування довічної пенсії

(у разі укладення); дата укладення договору страхування довічної пенсії та розмір страхової виплати за цим договором (у разі укладення); сума коштів, перерахована з накопичувальної системи пенсійного страхування страховій організації, обраній застрахованою особою, для оплати договору страхування довічної пенсії, дата її перерахування; сума штрафної санкції та пені, сплачена агентом-страхувальником за несвоєчасне перерахування сум страхових внесків на користь учасника накопичувальної системи пенсійного страхування, дата її сплати; відмітка про дату смерті застрахованої особи;

5) частина персональної електронної облікової картки, яка відображає звернення застрахованої особи, надання інформації про застраховану особу та інші відомості щодо реалізації прав застрахованої особи у системі пенсійного забезпечення.

Персоніфіковані відомості, внесені до персональної електронної облікової картки застрахованої особи, зберігаються в Пенсійному фонді протягом усього життя цієї особи, а після її смерті - протягом 75 років на паперових носіях та/або в електронній формі за наявності засобів, що гарантують ідентичність паперової та електронної форм документа.

Відомості про стан індивідуального пенсійного рахунку застрахованої особи в недержавному пенсійному фонді - суб'єкті другого рівня системи пенсійного забезпечення, які є складовою персональної електронної облікової картки застрахованої особи, та порядок обміну інформацією між Пенсійним фондом і адміністраторами недержавних пенсійних фондів - суб'єктів другого рівня системи пенсійного забезпечення визначаються національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, спільно з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах трудових відносин, соціального захисту населення, і Пенсійним фондом.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної реєстрації актів цивільного стану, за формою,



встановленою відповідно до законодавства, протягом десяти робочих днів після реєстрації смерті особи подає відповідні відомості до Пенсійного фонду.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування надають Пенсійному фонду інформацію для ведення персоніфікованого обліку в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, та Пенсійним фондом за погодженням з фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Персоніфіковані відомості про заробітну плату (дохід, грошове забезпечення, допомогу, компенсацію) застрахованих осіб, на яку нараховано і з якої сплачено страхові внески, та інші відомості подаються до Пенсійного фонду роботодавцями, підприємствами, установами, організаціями, військовими частинами та органами, які виплачують грошове забезпечення, допомогу та компенсацію відповідно до законодавства.

Відомості про фізичних осіб - підприємців та осіб, які провадять незалежну професійну діяльність, подаються безпосередньо зазначеними особами. Відомості про осіб, які підлягали загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню на випадок безробіття та отримували допомогу по безробіттю (крім одноразової її виплати для організації безробітним підприємницької діяльності) та матеріальну допомогу в період професійної підготовки, перепідготовки або підвищення кваліфікації, подаються державною службою зайнятості.

Порядок та строки подання відомостей, зазначених в абзацах четвертому - шостому цієї частини, встановлюються Пенсійним фондом за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах трудових відносин, соціального захисту населення.

Органи, що здійснюють державну реєстрацію юридичних осіб і фізичних осіб - підприємців, зобов'язані надсилати один примірник реєстраційної картки територіальному органу Пенсійного фонду за місцем реєстрації суб'єкта підприємницької діяльності.

### **7.7. Обчислення, коефіцієнт страхового стажу та визначення розміру пенсії за віком визначення**

Страховий стаж обчислюється в місяцях. Неповний місяць роботи, якщо застрахована особа підлягала загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню або брала добровільну участь у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, зараховується до страхового стажу як повний місяць за умови, що сума сплачених за цей місяць страхових внесків є не меншою, ніж мінімальний страховий внесок.

Якщо сума сплачених за відповідний місяць страхових внесків є меншою, ніж мінімальний страховий внесок, цей період зараховується до страхового стажу як повний місяць за умови здійснення в порядку, визначеному правлінням Пенсійного фонду, відповідної доплати до суми страхових внесків таким чином, щоб загальна сума сплачених коштів за відповідний місяць була не меншою, ніж мінімальний страховий внесок.

У разі якщо зазначену доплату не було здійснено, до страхового стажу зараховується період, визначений за кожний місяць сплати страхових внесків за формулою:

$$ТП = Св \div В, \quad (7.1)$$

де **ТП** - тривалість періоду, що зараховується до страхового стажу та визначається в місяцях;

**Св** - сума фактично сплачених страхових внесків за відповідний місяць;

**В** - мінімальний страховий внесок за відповідний місяць.

Періоди роботи після призначення пенсії зараховуються до страхового стажу на загальних підставах.

Страховий стаж враховується в одинарному розмірі, крім випадків, передбачених Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування».

За кожний повний рік стажу роботи на підземних роботах, на роботах з особливо шкідливими і особливо важкими умовами праці за списком № 1 виробництв, робіт, професій, посад і показників, затвердженим Кабінетом Міністрів України, зайнятість на яких давала та дає право на пенсію на пільгових умовах, до страхового стажу додатково зараховується по одному року.

Періоди трудової діяльності та інші періоди, що враховувалися до стажу роботи для призначення пенсії, зараховуються до страхового стажу в порядку і на умовах, передбачених законодавством.

Коефіцієнт страхового стажу, що застосовується для обчислення розміру пенсії, визначається із заокругленням до п'яти знаків після коми за формулою:

$$K_c = \frac{C_m \times B_c}{100\% \times 12}, \quad (7.2)$$

де **K<sub>c</sub>** - коефіцієнт страхового стажу;

**C<sub>m</sub>** - сума місяців страхового стажу;

**B<sub>c</sub>** - визначена відповідно до величини оцінки одного року страхового стажу (у відсотках). За період участі тільки в солідарній системі величина оцінки одного року страхового стажу дорівнює 1,35%, а за період участі в солідарній і накопичувальній системах пенсійного страхування - 1,08%.

Для особи, яка брала участь у солідарній і накопичувальній системах, визначається один коефіцієнт страхового стажу як сума коефіцієнта страхового стажу за період участі тільки в солідарній системі та коефіцієнта страхового стажу, визначеного за період участі в солідарній і накопичувальній системах.

Коефіцієнт страхового стажу з урахуванням періодів не може

перевищувати 0,75, а з урахуванням страхового стажу 0,85.

Розмір пенсії за віком визначається за формулою:

$$П = Зп \times Кс, \quad (7.3)$$

де  $П$  - розмір пенсії, у гривнях;

$Зп$  - заробітна плата (дохід) застрахованої особи, з якої обчислюється пенсія, у гривнях;

$Кс$  - коефіцієнт страхового стажу застрахованої особи.



## 7.8. Тестові завдання для самоконтролю

### 1. Мінімальна пенсія – це:

- а) державна соціальна гарантія;
- б) сума коштів, що визначається розрахунково як добуток розміру мінімальної заробітної плати і розміру єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, встановлених законом, на місяць, за який нараховується заробітна плата (дохід);
- в) частина персональної облікової картки в системі персоніфікованого обліку, яка відображає стан пенсійних активів застрахованої особи в накопичувальній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування;
- г) відповіді а,б вірні;
- д) відповіді а,б,в вірні;
- е) інша відповідь.

### 2. Накопичувальний пенсійний рахунок - це:

- а) державна соціальна гарантія;
- б) сума коштів, що визначається розрахунково як добуток розміру мінімальної заробітної плати і розміру єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування,

встановлених законом, на місяць, за який нараховується заробітна плата (дохід);

- в) частина персональної облікової картки в системі персоніфікованого обліку, яка відображає стан пенсійних активів застрахованої особи в накопичувальній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування;
- г) відповіді а,б вірні;
- д) відповіді а,б,в вірні;
- е) інша відповідь.

### **3. Накопичувальний пенсійний фонд – це:**

- а) цільовий позабюджетний фонд, який створюється відповідно до цього Закону, акумулює страхові внески застрахованих осіб, що обліковуються на накопичувальних пенсійних рахунках та інвестуються з метою отримання інвестиційного доходу на користь застрахованих осіб, пенсійні активи якого використовуються для оплати договорів страхування довічних пенсій або одноразових виплат застрахованим особам;
- б) недержавний пенсійний фонд, який створений та діє відповідно до законодавства про недержавне пенсійне забезпечення;
- в) частина персональної облікової картки в системі персоніфікованого обліку, яка відображає стан пенсійних активів застрахованої особи в накопичувальній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування;
- г) відповіді а,б вірні;
- д) відповіді а,б,в вірні;
- е) інша відповідь.

### **4. Недержавний пенсійний фонд – це:**

- а) цільовий позабюджетний фонд, який створюється відповідно до цього Закону, акумулює страхові внески застрахованих осіб, що обліковуються на накопичувальних пенсійних рахунках та інвестуються з метою отримання інвестиційного доходу на користь застрахованих осіб, пенсійні активи якого

використовуються для оплати договорів страхування довічних пенсій або одноразових виплат застрахованим особам;

- б) недержавний пенсійний фонд, який створений та діє відповідно до законодавства про недержавне пенсійне забезпечення;
- в) частина персональної облікової картки в системі персоніфікованого обліку, яка відображає стан пенсійних активів застрахованої особи в накопичувальній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування;
- г) відповіді а,б вірні;
- д) відповіді а,б,в вірні;
- е) інша відповідь.

#### **5. Пенсійні виплати – це:**

- а) грошові виплати в системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, що здійснюються у вигляді пенсії, довічної пенсії або одноразової виплати;
- б) щомісячна пенсійна виплата в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, яку отримує застрахована особа в разі досягнення нею пенсійного віку чи визнання її інвалідом, або отримують члени її сім'ї;
- в) грошові кошти, цінні папери, майнові права та зобов'язання щодо них, які сформовані в Накопичувальному фонді або у передбачених законом випадках - у недержавних пенсійних фондах - суб'єктах другого рівня системи пенсійного забезпечення;
- г) відповіді а,б вірні;
- д) відповіді а,б,в вірні;
- е) інша відповідь.

#### **6. Пенсія – це:**

- а) грошові виплати в системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, що здійснюються у вигляді пенсії, довічної пенсії або одноразової виплати;
- б) щомісячна пенсійна виплата в солідарній системі

загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, яку отримує застрахована особа в разі досягнення нею передбаченого Законом пенсійного віку чи визнання її інвалідом, або отримують члени її сім'ї;

- в) грошові кошти, цінні папери, майнові права та зобов'язання щодо них, які сформовані в Накопичувальному фонді або у передбачених законом випадках - у недержавних пенсійних фондах - суб'єктах другого рівня системи пенсійного забезпечення;
- г) відповіді а,б вірні;
- д) відповіді а,б,в вірні;
- е) інша відповідь.

**7. Пенсійні активи накопичувальної системи пенсійного страхування – це:**

- а) грошові виплати в системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, що здійснюються у вигляді пенсії, довічної пенсії або одноразової виплати;
- б) щомісячна пенсійна виплата в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, яку отримує застрахована особа в разі досягнення нею пенсійного віку чи визнання її інвалідом, або отримують члени її сім'ї;
- в) грошові кошти, цінні папери, майнові права та зобов'язання щодо них, які сформовані в Накопичувальному фонді або у передбачених законом випадках - у недержавних пенсійних фондах - суб'єктах другого рівня системи пенсійного забезпечення;
- г) відповіді а,б вірні;
- д) відповіді а,б,в вірні;
- е) інша відповідь.

**8. Система пенсійного забезпечення в Україні складається з .... рівнів:**

- а) 1

- б) 2
- в) 3
- г) 4
- д) 5
- е) інша відповідь.

**9. Суб'єкти системи пенсійного забезпечення в Україні є:**

- а) застраховані особи, а в окремих випадках члени їхніх сімей та інші особи;
- б) страхувальники;
- в) Пенсійний фонд;
- г) уповноважений банк;
- д) підприємства, установи, організації, що здійснюють виплату і доставку пенсій;
- е) всі відповіді вірні.

**10. Суб'єктами системи накопичувального пенсійного забезпечення є:**

- а) особи, від імені та на користь яких здійснюється накопичення та інвестування коштів;
- б) підприємства, установи, організації та фізичні особи, що здійснюють перерахування внесків до системи накопичувального пенсійного забезпечення;
- в) Накопичувальний фонд, недержавні пенсійні фонди;
- г) юридичні особи, які здійснюють адміністративне управління Накопичувальним фондом і недержавними пенсійними фондами та управління їх пенсійними активами; зберігач;
- д) страхові організації;
- е) всі відповіді вірні.



## 7.9. Практичні завдання



### Завдання 7.1.

Розрахунок розміру пенсії при призначенні в 60 років (чоловік). Розмір пенсії було обчислено із заробітної плати за період з 01.01.1991 р. по 31.12.1995р. та з 01.07.2000 року по 30.06.2014 рік.

Індивідуальний коефіцієнт заробітної плати становить 1,69053.

Він розраховувався шляхом співставлення фактичного заробітку із середньою заробітною платою в Україні по тих періодах, які враховувались при розрахунку. В результаті ділення суми коефіцієнтів заробітку на кількість періодів зазначених в довідці про заробітну плату визначається середній коефіцієнт заробітку, а саме 278,93780 (сума коефіцієнтів зарплати після оптимізації)/165(місяці заробітку) - коефіцієнт заробітку дорівнює 1,69053.

Середньомісячний заробіток для обчислення пенсії розраховувався із застосуванням середньої заробітної плати працівників, зайнятих у галузях економіки України за 2011-2013 роки – 2700,98 грн. і становить 4566,09 грн. (2700,98 грн. x 1,69053).

Страховий стаж становить 40 років 0 місяці, або 480 місяці.

Коефіцієнт страхового стажу 0,40000.

Необхідно розрахувати пенсію.

### ***Рішення:***

Для розрахунку пенсії необхідно розмір заробітку, з якого обчислено пенсію, помножити на коефіцієнт стажу ( $K_c$ ), який розраховується наступним чином:

$$K_c = 480 \div (12 \times 100) = 0,40000$$

Коефіцієнт страхового стажу з 01.10.2008 року було збільшено на 1,35 %, його розмір становить – 0,54000.

Розрахувавши дві основні складові для визначення пенсії, ми отримуємо:

4566,09 грн. (середньомісячний заробіток для обчислення пенсії) × 0,54000 (коефіцієнт стажу) = 2465,69 грн. (основний розмір пенсії за віком)

За кожен рік страхового стажу понад 35 років у чоловіків та 30 років у жінок основний розмір пенсії збільшується на 1% основного розміру пенсії, обчисленої відповідно до статті 27 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», але не більше ніж на 1 % мінімального розміру пенсії за віком.

Доплата за понаднормативний стаж (5 років) становить 47,45 грн. (949 грн. (прожитковий мінімум) × 5 % (по 1% за 5 років страхового стажу понад 35 років у чоловіків).

До виплати отримуємо:

Загальний розмір пенсії в сумі 2513,14 грн.

2465,69 грн. – основний розмір пенсії за віком;

47,45 грн. – доплата за понаднормативний стаж.

## **Завдання 7.2.**

Громадянка К., учасник війни, отримує пенсію за віком з 1999 року. Страховий стаж – 36 років, коефіцієнт страхового стажу з урахуванням величини оцінки одного року стажу 1,35% – 0,48600, з урахуванням величини оцінки одного року стажу 1% – 0,36000. Індивідуальний коефіцієнт заробітної плати – 1,45123. Не працює.

Необхідно зробити перерахунок пенсії, станом на 01.10.2017р.

### **Рішення:**

Таблиця 7.1 – Перерахунок пенсії, станом на 01.10.2017р

	Розмір пенсії на 30.09.2017, грн.	Розмір пенсії на 01.10.2017, грн.	Збільшення, грн.
1	2	3	4
Основний розмір пенсії, обчислений відповідно до стажу та заробітку	844,88 (1197,91 грн. × 1,45123 × 0,48600)	1 966,68 (3764,40 грн. × 1,45123 × 0,36000)	

## Продовження таблиці 7.1

1	2	3	4
Доплата до мінімального розміру пенсії за віком	467,12 (до 1312 грн.)		
Доплата за стаж понад 20 років	135,18 (844,88 грн. × 16 %)	232,32 (1452,00 грн. × 16 %)	
Доплата, встановлена з 01.05.2012	100,00		
Підвищення учаснику війни	196,80 (1312 грн. × 15%)	217,80 (1452 грн. × 15%)	
Разом	1 743,98	2 416,80	672,82

**Завдання 7.3.**

Громадянка К. отримує пенсію по 2 групі інвалідності внаслідок трудового каліцтва з 2006 року. Страховий стаж – 27 років, коефіцієнт страхового стажу з урахуванням додаткового стажу та величини оцінки одного року стажу 1% – 0,37583. Індивідуальний коефіцієнт заробітної плати – 1,52490. Не працює.

Необхідно зробити перерахунок пенсії, станом на 01.10.2017р.

**Рішення:**

Таблиця 7.2 – Перерахунок пенсії, станом на 01.10.2017р

	Розмір пенсії на 30.09.2017, грн.	Розмір пенсії на 01.10.2017, грн.	Збільшення, грн.
Основний розмір пенсії, обчислений відповідно до стажу та заробітку	150,00	1 941,65 (3764,40 грн. × 1,52490 × 0,37583 × 90%)	
Доплата за стаж понад 20 років		246,84 (1452,00 грн. × 17%)	
Щомісячна державна адресна допомога (постанова КМУ від 26.03.2008 № 265)	1 162,00		
Разом	1 312,00	2 188,49	876,49

#### **Завдання 7.4.**

Громадянка Н., 01.04.1958 р. н., отримує дострокову пенсію за віком з 2013 року, призначену в 55 років. Страховий стаж – 31 рік 11 місяців, коефіцієнт страхового стажу з урахуванням величини оцінки одного року стажу 1,35% – 0,43088, з урахуванням величини оцінки одного року стажу 1% – 0,31917. Індивідуальний коефіцієнт заробітної плати – 1,09771. Не працює з 2007 року. Пенсійний вік — 57 років.

Необхідно зробити перерахунок пенсії, станом на 01.10.2017р.

#### **Рішення:**

Таблиця 7.3 – Перерахунок пенсії, станом на 01.10.2017р

	Розмір пенсії на 30.09.2017, грн.	Розмір пенсії на 01.10.2017, грн.	Збільшення, грн.
Основний розмір пенсії, обчислений відповідно до стажу та заробітку	1 120,35 (2368,70 грн. × 1,09771 × 0,43088)	1 318,88 (3764,40 грн. × 1,09771 × 0,31917)	
Доплата до мінімального розміру пенсії	191,65 (до 1312 грн.)	133,12 (до 1452 грн.)	
Доплата за 1 рік понаднормового стажу	11,20 (1120,35 грн. × 1%)	13,19 (1318,88 грн. × 1%)	
Зменшення за достроковий вихід на пенсію на 12% (24 місяці (з 55 років до 57 років) × 0,5%)	- 158,78 ((1120,35 грн. + 191,65 грн. + 11,20 грн.) × 12%)		
<b>РАЗОМ</b>	<b>1 164,42</b>	<b>1 465,19</b>	<b>300,77</b>

#### **Завдання 7.5.**

Громадянка А. отримує пенсію за віком відповідно до Закону України «Про державну службу» з грудня 2011 року. Страховий стаж – 40 років 10 місяців, коефіцієнт страхового стажу з урахуванням величини оцінки одного року стажу 1% – 0,40833. Індивідуальний коефіцієнт заробітної плати – 1,66448. Не працює.

Необхідно зробити перерахунок пенсії, станом на 01.10.2017 р.

#### **Рішення:**

Таблиця 7.4 – Перерахунок пенсії, станом на 01.10.2017 р.

	Розмір пенсії на 30.09.2017, грн. (ЗУ «Про державну службу»)	Розмір пенсії на 01.10.2017, грн. (на загальних підставах)	Збільшення, грн.
Основний розмір пенсії, обчислений відповідно до стажу та заробітку	2 137,32 (2401,48 грн. × 89%)	2 558,50 (3764,40 грн. × 1,66448 × 0,40833)	
Доплата за стаж понад 30 років		145,20 (1452 грн. × 10 %)	
Індексація пенсії	187,90		
<b>РАЗОМ</b>	<b>2 325,22</b>	<b>2 703,70</b>	<b>378,48</b>

## 7.10. Вправи для самостійної роботи

### Вправа 7.1.

Розмір пенсії було обчислено із заробітної плати за період з 01.07.2000 року по 31.08.2014 рік. Індивідуальний коефіцієнт заробітної плати становить 2,61340.



Він розраховувався шляхом співставлення фактичного заробітку із середньою заробітною платою в Україні по тих періодах, які враховувались при розрахунку. В результаті ділення суми коефіцієнтів заробітку на кількість періодів зазначених в довідці про заробітну плату визначається середній коефіцієнт заробітку, а саме 310,99466 (сума коефіцієнтів зарплати після оптимізації) ÷ 119(місяці заробітку) - коефіцієнт заробітку дорівнює 2,61340.

Середньомісячний заробіток для обчислення пенсії розраховувався із застосуванням середньої заробітної плати працівників, зайнятих у галузях економіки України за 2011-2013 роки – 2700,98 грн. і становить 7058,74 грн. (2700,98 грн. × 2,61340).

Страховий стаж становить 38 років 6 місяців, або 462 місяці.

Коефіцієнт страхового стажу 0,38500

Необхідно розрахувати пенсію.

### **Вправа 7.2.**

Громадянка К., інвалід 2 групи, учасник бойових дій, отримує пенсію за віком з 1999 року. Страховий стаж – 34 роки 9 місяців, коефіцієнт страхового стажу з урахуванням величини оцінки одного року стажу 1,35 – 0,46913, з урахуванням величини оцінки одного року стажу 1% – 0,34750. Індивідуальний коефіцієнт заробітної плати – 0,86834. Не працює.

Необхідно зробити перерахунок пенсії, станом на 01.10.2017р.

### **Вправа 7.3.**

Громадянка К. отримує пенсію за віком з 2013 року. Страховий стаж – 15 років (180 місяців), коефіцієнт страхового стажу з урахуванням величини оцінки одного року стажу 1,35 – 0,20250, з урахуванням величини оцінки одного року стажу 1% – 0,15000. Індивідуальний коефіцієнт заробітної плати – 0,56789. Не працює.

Необхідно зробити перерахунок пенсії, станом на 01.10.2017р.

## **7.11. Контрольні запитання**



1. Які правові та організаційні засади пенсійного страхування?
2. З яких рівнів складається система пенсійного забезпечення в Україні?
3. Хто є суб'єктами системи пенсійного забезпечення в Україні?
4. Як можна охарактеризувати принципи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування?
5. Які пенсійні виплати призначаються в солідарній системі?
6. Який порядок обчислення та сплати страхових внесків?
7. З якою метою здійснюється персоналізований облік у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування?
8. Які відомості повинна містити персональна електронна облікова картка застрахованої особи?
9. Як визначається розмір пенсії за віком?
10. Як визначається коефіцієнт страхового стажу, що застосовується для обчислення розміру пенсії?

## ТЕМА 8. Медичне страхування

8.1. Поняття, мета та принципи загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування

8.2. Сутність, мета, головні завдання та суб'єкти і добровільного медичного страхування

8.3. Страховий поліс добровільного медичного страхування

8.4. Добровільне страхування працівників

8.5. Практичні завдання

8.6. Вправи для самостійної роботи

8.7. Контрольні запитання

### **8.1. Поняття, мета та принципи загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування**

На сьогодні законопроект «Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування» вже зареєстрований і буде остаточно введений з 2018 року, до 2020 року обов'язкове медичне страхування повністю функціонуватиме на всіх рівнях. Нововведення передбачають, що за рахунок спільних коштів, внесених громадянами на засадах договору про обов'язкове медичне страхування, сформується окремий бюджет. Якщо з людиною трапиться страховий випадок – їй буде надана медична допомога, гроші на яку виділятимуться із загальної суми. Закон поширює свою дію на всіх громадян, у тому числі пенсіонерів, інвалідів, студентів та дітей до 16 років.

Реформи планують починати із запуску програм сімейної медицини європейського зразка на базі наших медичних установ. Таким чином, основний акцент ставиться на те, що кожна українська сім'я самостійно зможе вибирати для себе сімейного лікаря, педіатра та укласти з ним договір. Якщо ж пацієнтів не влаштовуватиме якість надання медичних

послуг, або якісь пов'язані з цим обставини, вони матимуть право обрати для себе іншого лікаря. Ще однією перевагою є те, що велика частина документації (медичні довідки для дитячих садочків, шкіл, спортивних секцій і т.п.) також зможуть видавати сімейні лікарі.

Звичайно, процес переходу в нову, зовсім незвичну для українців, систему медицини – тривалий і повинен відбуватися поступово. Як для страхових компаній, так і для медичних установ – це новий виклик, адже з'явиться висока конкуренція, з якою потрібно буде боротися, а для цього якість надання послуг має бути відмінною. Ці нововведення, створять сприятливі правові та фінансово-економічні механізми для реалізації конституційних прав громадян на медичну допомогу та медичне страхування.

Загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування є складовою частиною системи загальнообов'язкового державного соціального страхування і формою соціального забезпечення населення у сфері охорони здоров'я.

Метою загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування є встановлення гарантій для захисту прав громадян на отримання безоплатної медичної допомоги на засадах соціальної рівності і доступності незалежно від віку, статі, стану здоров'я за рахунок коштів загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування.

Загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування спрямоване на: забезпечення рівного права громадян на доступність медичної допомоги; отримання безоплатної медичної допомоги; забезпечення сталого гарантованого фінансування надання медичної допомоги; підтримання належного стану здоров'я населення.

Законодавство України у сфері загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування складається з Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, Основ



законодавства України про охорону здоров'я Закон від 19.11.1992 № 2801-ХІІ Редакція від 01.01.2016 та інших прийнятих відповідно до них актів законодавства, що регулюють суспільні відносини у сфері охорони здоров'я.

Загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування буде здійснюватися за такими принципами: солідарності та субсидування (умови загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування не залежать від стану здоров'я і доходів застрахованих осіб); установлення державних гарантій для реалізації застрахованими особами своїх прав на отримання безоплатної медичної допомоги; цільове використання коштів загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування; надання медичної допомоги в разі настання страхового випадку згідно з відповідними стандартами; обов'язковість фінансування Фондом медичного страхування України витрат, пов'язаних з наданням медичної допомоги; паритетність представників держави, застрахованих осіб і роботодавців в управлінні загальнообов'язковим державним соціальним медичним страхуванням; невідворотність відповідальності суб'єктів загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування, в тому числі постачальників медичних послуг, за вчинені правопорушення.

## **8.2. Сутність, мета, головні завдання та суб'єкти і добровільного медичного страхування**

На сьогоднішній день в Україні сформувалась певна структура ринку добровільного медичного страхування. Даний ринок можна подати, як багаторівневу систему із складним механізмом взаємозалежних зв'язків між усіма структурними одиницями. У структуру вітчизняного ринку добровільного медичного страхування (далі - ДМС) входять державні

органи нагляду за страховою діяльністю (Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг)), недержавні страхові об'єднання (Асоціація «Українське медичне страхове бюро», Ліга страхових організацій України), страхові компанії, страхові посередники (страхові або перестрахові брокери, страхові агенти), медичні заклади, служби асистанс та споживачі.

Мета добровільного медичного страхування — гарантування громадянам (застрахованим особам) при настанні страхового випадку оплати вартості медичної допомоги за рахунок коштів страхових резервів та фінансування профілактичних заходів.

Головні завдання добровільного медичного страхування: забезпечення охорони здоров'я населення; забезпечення відтворення населення; розвиток медичного обслуговування; фінансування системи охорони здоров'я; перерозподіл коштів, що використовуються на оплату медичних послуг, між різними верствами населення.

Особливості добровільного медичного страхування визначаються його місцем в системі соціально-економічних гарантій громадян і полягають у такому: добровільне медичне страхування є однією із форм особистого страхування; воно є важливим ринковим компонентом, що доповнює системи обов'язкового загальнодержавного медичного страхування і соціального забезпечення; програми добровільного медичного страхування обираються за бажанням страхувальника і залежать від його платоспроможності; ДМС ґрунтується на принципі страхової солідарності, зміст якої полягає в тому, що застрахована особа отримує медичну допомогу у випадках та обсягах, що визначаються страховим договором згідно зі сплаченим страховим платежем. Перевищення вартості медичних послуг над внесками страхувальника є можливим завдяки тому, що частина застрахованих, які внесли премії до

страхової компанії, не потрапляють у страхову ситуацію і не користуються послугами медичних закладів.

За своїм призначенням добровільного медичне страхування є формою захисту інтересів громадян у разі втрати ними здоров'я з будь-якої причини. Воно пов'язане з компенсацією громадянам витрат, зумовлених оплатою медичної допомоги, та інших витрат, пов'язаних із підтримкою здоров'я: відвідуванням лікарів та амбулаторним лікуванням; придбанням медикаментів; лікуванням у стаціонарі; отриманням стоматологічної допомоги, зубним протезуванням; проведенням профілактичних та оздоровчих заходів тощо.

Суб'єктами добровільного медичного страхування є: страхувальники — окремі дієздатні громадяни, підприємства, що представляють інтереси громадян, а також благодійні організації та фонди; страховики — страхові компанії, що мають ліцензії на здійснення цього виду страхування; медичні установи, що надають допомогу на засоби медичного страхування і також мають ліцензію на здійснення лікувально-профілактичної діяльності.

Страхові фонди добровільного медичного страхування утворюються за рахунок: добровільних страхових внесків підприємств та організацій; добровільних страхових внесків різних груп населення; добровільних внесків окремих громадян.

Добровільне медичне страхування може бути індивідуальним і колективним.

При індивідуальному страхуванні страхувальниками, як правило, виступають окремі громадяни, які уклали договір із страховиком про страхування себе або третьої особи (дітей, батьків, родичів) за рахунок власних грошових засобів.

При колективному страхуванні страхувальником, як правило, є підприємство, організація, установа, яка укладає договір із страховиком

про страхування своїх працівників або інших фізичних осіб (членів сімей працівників, пенсіонерів тощо) за рахунок їхніх грошових засобів.

Страхові організації укладають угоди з профілактично-лікувальними закладами (незалежно від форм власності) про надання ними медичної допомоги застрахованим за певну плату, яку зобов'язується гарантувати страховик.

### **8.3. Страховий поліс добровільного медичного страхування**

Страхові організації укладають угоди з профілактично-лікувальними закладами (незалежно від форм власності) про надання ними медичної допомоги застрахованим за певну плату, яку зобов'язується гарантувати страховик.

Страховий поліс з добровільного медичного страхування обумовлює обсяг надання медичних послуг, можливість вибору умов отримання медичної допомоги тощо. Програми добровільного медичного страхування розширюють можливості і поліпшують умови надання профілактичної, лікувально-діагностичної та реабілітаційної допомоги.

Договір з добровільного медичного страхування може, зокрема, передбачати: ширше право вибору застрахованим пацієнтом медичних установ, лікарів для обслуговування; поліпшення умов утримання застрахованого в стаціонарах, санаторіях, профілакторіях; надання спортивно-оздоровчих послуг та інших засобів профілактики; подовження тривалості після лікарняного патронажу та догляду за пацієнтом у домашніх умовах; діагностику, лікування та реабілітацію з використанням методів нетрадиційної медицини; розвиток системи сімейного лікаря; страхування виплат з тимчасової непрацездатності, вагітності, пологів та материнства на пільгових умовах за строками і розмірами грошових виплат; участь у цільовому фінансуванні технічного переозброєння й

нового будівництва лікувально-профілактичних установ, підприємств з виробництва медичного устаткування, ліків з правом першочергового отримання послуг або продукції (протези, ліки, діагностика і т. ін.) цих підприємств та організацій.

Тарифи на медичні та інші послуги з добровільного медичного страхування встановлюються за згодою страховика і медичної установи, що обслуговує застрахованих.

Розміри страхових внесків встановлюються на договірній основі страховика і страхувальника з урахуванням оцінки ймовірності захворювання страхувальника у зв'язку з віком, професією, станом здоров'я.

#### **8.4. Добровільне страхування працівників**

Медичне страхування є одним з видів добровільного страхування (п. 3 ч. 4 ст. 6 Закону про страхування).

Сторонами корпоративного добровільного медичного страхування (далі — ДМС) виступають роботодавець (страхувальник), страховик і застрахована особа — працівник.

Розмір страхових платежів (внесків, премій), які страхувальник-роботодавець перераховує страховикові на підставі ДМС, залежить від обраного варіанта страхування. Вони, залежно від умов договору, можуть перераховуватися: (а) одноразово за весь строк страхування або (б) періодично. На практиці договори ДМС укладаються, зазвичай, на один рік, а страховий платіж за ними вноситься одноразово.

Суми страхових платежів (страхових внесків, страхових премій), сплачені роботодавцем за договорами ДМС, п.п. 164.2.16 ПКУ пропонує включати в загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід працівника.

При цьому, враховуючи, що такий дохід працівник отримує в натуральній формі, у базу оподаткування він повинен потрапити в сумі, що дорівнює сумі страхового платежу (внеску, премії), збільшеній на «натуральний» коефіцієнт (п. 164.5 ПКУ).

Сума страхових платежів за договорами ДМС не підпадає під визначення заробітної плати, оскільки вона виділена окремо як складова загального місячного оподатковуваного доходу (п.п. 164.2.16 ПКУ — страхові внески з ДМС, а п.п. 164.2.1 ПКУ — заробітна плата). У зв'язку із цим страхові платежі з ДМС не враховують при визначенні права працівника на податкову соціальну пільгу.

У розділі I Податкового розрахунку за формою № 1ДФ суму нарахованого/виплаченого доходу у вигляді сплаченого страхового полісу й утриманого з нього ПДФО відображається з ознакою доходу «124» (див. лист ДФСУ від 25.01.2017 р. № 1421/6/99-99-13-02-03-15 і консультацію в підкатегорії 103.02 БЗ).

Військовий збір (далі - ВЗ) слід утримувати із суми страхових платежів, визначеної за звичайними цінами, незважаючи на жодні «натуральні» коефіцієнти (тобто з «чистої» суми негрошового доходу) (згідно листів ДФСУ від 20.11.2015 р. № 24759/6/99-99-17-02-01-15 і від 08.06.2016 р. № 12626/6/99-99-13-02-03-15, а також консультації в підкатегорії 103.25 БЗ).

При цьому, оскільки в роботодавця, як у податкового агента, немає джерела утримання ВЗ, він може за рахунок власних коштів сплатити збір при виплаті доходу, а потім попросити фізособу — одержувача доходу компенсувати йому суму коштів, направлену на погашення зобов'язань з ВЗ (наприклад, за рахунок нарахованого доходу у вигляді зарплати).

Суму нарахованого доходу й утриманий з нього ВЗ відображають у розділі II Податкового розрахунку за формою № 1ДФ за рядком «Військовий збір».

Страхові внески, які роботодавець сплачує за договорами ДМС, не включаються до фонду оплати праці, тобто не входять до складу заробітної плати. Про це прямо говорить п. 3.5 Інструкції № 5. Крім того, такі платежі значаться в п. 2 розд. II Переліку № 1170 серед виплат, з яких не стягують ЄСВ.

Це означає, що ЄСВ із суми доходу працівника у вигляді страхових платежів за ДМС не стягується (згідно листа ДФСУ від 12.05.2016 № 10396/6/99-99-13-02-03-14).

В бухобліку суми страхових платежів за договорами ДМС підприємство включає до складу інших витрат операційної діяльності і відображає їх на рахунку 94 «Інші витрати операційної діяльності».

Сплата страхового платежу за декілька місяців (Дт 654 — Кт 311) слід проводити як витрати майбутніх періодів (Дт 39 — Кт 663), а потім щомісячно списувати на витрати звітного періоду (Дт 949 — Кт 39).

Стаття 123<sup>1</sup> ПКУ передбачає певні дії в тому випадку, якщо порушуються вимоги договору ДМС (самі вимоги встановлені в п.п. 14.1.52<sup>1</sup> ПКУ). Причому, на нашу думку, перша частина абзацу першого цієї статті (зокрема, умова про розірвання договору протягом перших 5 років) до таких договорів не застосовується.

Дії, які потрібно вчинити в разі порушення вимог договору ДМС:

1) збільшити фінансовий результат звітного періоду таких раніше сплачених платежів;

2) нарахувати пеню в розмірі 120 % облікової ставки НБУ, що діяла на кінець звітного періоду, у якому розірваний договір.

Штрафні санкції за заниження оподаткованого прибутку до підприємства в цьому випадку не застосовуються

Збільшення фінансовий результату на суму сплачених раніше платежів за добровільним медстрахуванням відображаємо в ряд. 4.1.5

Додатка РІ до декларації з податку на прибуток. Платник суму пені повинен сплатити до бюджету.

Операції з ДМС працівників за рахунок коштів роботодавця не є об'єктом обкладення ПДВ. Це виходить з абзацу першого п.п. 196.1.3 ПКУ.

Якщо підприємство-страхувальник зареєстроване платником ПДВ, то операції з придбання страхових полісів для працівників воно відображає в рядку 10.3 декларації з ПДВ.

## **8.5. Практичні завдання**

### **Завдання 8.1.**

Згідно з договором медичного страхування ТОВ «Гарант» застрахована страхова річна сума Іванова І.І. склала 6 000 грн. Страховий тариф 16,8%. Необхідно розрахувати річну та місячну суму страхового платежу.



#### ***Рішення:***

Розрахунок річної суми страхового платежу

$$6\,000 \times 16,8 \div 100 = 1008 \text{ грн.}$$

Розрахунок місячної суми страхового платежу

$$1008 \div 12 = 84 \text{ грн.}$$

### **Завдання 8.2.**

Згідно з умовами договору на медичне страхування застрахованій особі виплачують за даними таблиці виплат відсоток в залежності від ступеня важкості отриманої ним травми, яка розраховується від страхової суми за кожний день знаходження на лікарняному. Страхова сума Петрова П.П. 10 000 грн. Згідно з таблицею виплат відсоток за договором, за отриманий перелом ноги Петровим П.П., визначено страхувальником 0,5% за кожний день лікарняного. Відсоток встановлює страхова на підставі



діагнозу, який вказаний у лікарняному листку наданого Петровим П.П. Тривалість знаходження Петрова П.П. на лікарняному 20 діб. Розрахувати суму страхового відшкодування Петрову П.П. згідно з умовами договору медичного страхування.

***Рішення:***

Розрахунок суми страхового відшкодування Петрову П.П. згідно з умовами договору страхування

$$(10\ 000 \times 0,5 \div 100) \times 20 = 1\ 000 \text{ грн.}$$

**Завдання 8.3.**

Згідно з умовами договору на медичне страхування застрахованій особі виплачують на стаціонарне лікування за один страховий випадок не більше 5 000 грн. згідно з Актом приймання-передачі послуг лікарні, а за амбулаторне лікування не більше 1 000 грн. на ліки згідно з призначеннями лікаря, чеком та копією чеку, які підтверджують придбання цих ліків у аптеці. Страхова річна сума Сидорова С.С. складає 10 000 грн.

Згідно з Актом приймання-передачі послуг № ПУ-000810 від 15.06.2017р. вартість лікування застрахованої особи Сидорова С.С. у лікарні склала 2 000 грн. без ПДВ, а саме: перебування у 2-х містній палаті 4 доби за ціною 250 грн. на суму 1 000 грн.; консультація лікаря 85 грн.; забір венозної крові 25 грн.; аналіз крові на глюкозу 38 грн.; аналіз крові на сечовину 34 грн.; аналіз крові на креатини 35 грн.; загальний аналіз крові 35 грн.; загальний аналіз сечі 20 грн.; медикаментозне забезпечення стаціонарного хворого 728 грн.

Встановити суму страхового відшкодування Сидорова С.С. згідно з умовами договору страхування.

***Рішення:***

Сума страхового відшкодування Сидорова С.С. згідно з умовами договору страхування за перший страховий випадок протягом дії договору медичного страхування складає 2 000 грн. Але договір продовжує діяти, тому при настанні другого страхового випадку Сидорову С.С. може бути ще виплачено суму страхового відшкодування до 3 000 грн. при знаходженні у лікарні або 1 000 грн. при амбулаторному лікуванні.

**Завдання 8.4.**

Згідно з умовами договору на медичне страхування застрахованій особі виплачують на стаціонарне лікування за один страховий випадок не більше 5 000 грн. згідно з Актом приймання-передачі послуг лікарні, а за амбулаторне лікування не більше 1 000 грн. на ліки згідно з призначеннями лікаря, чеком та копією чеку, які підтверджують придбання цих ліків у аптеці. Страхова річна сума Кметь О.В. складає 10 000 грн.

Згідно з призначенням лікаря, чеком та копією чеку вартість ліків склала 800 грн.

Встановити суму страхового відшкодування Кметь О.В. згідно з умовами договору страхування.

***Рішення:***

Сума страхового відшкодування Кметь О.В. згідно з умовами договору страхування за перший страховий випадок протягом дії договору медичного страхування складає 800 грн. Але договір продовжує діяти, тому при настанні другого страхового випадку Кметь О.В. може бути ще виплачено суму страхового відшкодування при амбулаторному лікуванні до 200 грн. та до 5 000 грн. при знаходженні у лікарні.

## 8.6. Вправи для самостійної роботи

**Вправа 8.1.** Згідно з договором медичного страхування ТОВ «Гарант» страхова річна сума Іванова І.І. склала 8 000 грн. Страховий тариф 18%. Необхідно розрахувати річну та місячну суму страхового платежу.



### **Вправа 8.2.**

Згідно з умовами договору на медичне страхування застрахованій особі виплачують за даними таблиці виплат відсоток в залежності від ступеня важкості отриманої ним травми, яка розраховується від страхової суми за кожний день знаходження на лікарняному. Страхова сума Петрова П.П. 15 000 грн. Згідно з таблицею виплат відсоток за договором, за отриманий перелом стегна Петровим П.П., визначено страховальником 1% за кожний день лікарняного. Відсоток встановлює страхова на підставі діагнозу, який вказаний у лікарняному листку наданого Петровим П.П. Тривалість знаходження Петрова П.П. на лікарняному 30 діб. Розрахувати суму страхового відшкодування Петрову П.П. згідно з умовами договору медичного страхування.

### **Вправа 8.3.**

Згідно з умовами договору на медичне страхування застрахованій особі виплачують на стаціонарне лікування за один страховий випадок не більше 5 000 грн. згідно з Актом приймання-передачі послуг лікарні, а за амбулаторне лікування не більше 1 000 грн. на ліки згідно з призначеннями лікаря, чеком та копією чеку, які підтверджують придбання цих ліків у аптеці. Страхова річна сума Сидорова С.С. складає 10 000 грн.

Згідно з Актом приймання-передачі послуг № ПУ-000810 від 15.06.2017р. вартість лікування застрахованої особи Сидорова С.С. у лікарні склала 3 500 грн. без ПДВ, а саме: перебування у 2-х містній палаті 8 діб за ціною 250 грн. на суму 2000 грн.; консультація лікаря 85 грн.; забір венозної крові 25 грн.; аналіз крові на глюкозу 38 грн.; аналіз крові на сечовину 34 грн.; аналіз крові на креатини 35 грн.; загальний аналіз крові 35 грн.; загальний аналіз сечі 20 грн.; медикаментозне забезпечення стаціонарного хворого 1 228 грн.

Встановити суму страхового відшкодування Сидорова С.С. згідно з умовами договору медичного страхування.

#### **Вправа 8.4.**

Згідно з умовами договору на медичне страхування застрахованій особі виплачують на стаціонарне лікування за один страховий випадок не більше 5 000 грн. згідно з Актом приймання-передачі послуг лікарні, а за амбулаторне лікування не більше 1 000 грн. на ліки згідно з призначеннями лікаря, чеком та копією чеку, які підтверджують придбання цих ліків у аптеці. Страхова річна сума Кметь О.В. складає 10 000 грн.

Згідно з призначенням лікаря, чеком та копією чеку вартість ліків склала 1 200 грн.

Встановити суму страхового відшкодування Кметь О.В. згідно з умовами договору медичного страхування.

## 8.7. Контрольні запитання



1. Охарактеризуйте сутність медичного страхування.
2. Що є метою загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування?
3. На які дії спрямоване загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування?
4. Які нормативно-правові акти регулюють суспільні відносини у сфері охорони здоров'я?
5. За якими принципами буде здійснюватися загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування?
6. Дайте характеристику форм медичного страхування.
7. Що є метою добровільного медичного страхування?
8. Які головні завдання добровільного медичного страхування?
9. Як визначаються особливості добровільного медичного страхування?
10. Як укладають угоди страхові організації з профілактично-лікувальними закладами про надання ними медичної допомоги застрахованим?

## ГЛОСАРІЙ

**Актуарні розрахунки** - фінансовий аналіз коротко- і довгострокових наслідків функціонування системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, що містить прогноз фінансових потоків, оцінку фінансових зобов'язань, довгостроковий прогноз стану та стабільності системи, докладний аналіз коротко- і довгострокових фінансових наслідків будь-яких змін у цій системі.

**Безоплатна медична послуга** – медична послуга, що надається пацієнтам - застрахованим особам без попередньої, поточної або наступної оплати пацієнтами надання такої послуги.

**Види соціального страхування:** у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності; від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності (страхування від нещасного випадку); медичне.

**Втрата роботи з незалежних від застрахованих осіб обставин** - припинення трудового договору, а також з аналогічних підстав, визначених іншими законами, а для військовослужбовців - звільнення зі служби з поважних причин без права на пенсію (у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів, за станом здоров'я, у зв'язку із закінченням строку контракту, систематичним невиконанням умов контракту командуванням, через сімейні обставини або з інших поважних причин відповідно до законодавства про військовий обов'язок і військову службу).

**Державний реєстр загальнообов'язкового державного соціального страхування** - організаційно-технічна система, призначена для накопичення, зберігання та використання інформації про збір та ведення обліку єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне

страхування, його платників та застрахованих осіб, що складається з реєстру страхувальників та реєстру застрахованих осіб.

**Довічна пенсія (ануїтет)** - пенсійна виплата за рахунок коштів, що обліковуються на накопичувальному пенсійному рахунку застрахованої особи, а у випадках, передбачених законом, - на індивідуальному пенсійному рахунку учасника недержавного пенсійного фонду, сума та порядок виплати якої визначаються в договорі страхування довічної пенсії, укладеному із страховою організацією, що сплачується особі після досягнення нею пенсійного віку, або членам її сім'ї чи спадкоємцям.

**Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування** - консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб на отримання страхових виплат (послуг) за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування.

**Електронний реєстр листків непрацездатності** - система накопичення, зберігання та використання інформації про видані, продовжені та обліковані листки непрацездатності.

**Загальнообов'язкове державне соціальне страхування** - система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає матеріальне забезпечення, страхові виплати та надання соціальних послуг застрахованим особам за рахунок коштів Фонду соціального страхування України.

**Загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття** - система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає матеріальне забезпечення на випадок безробіття з незалежних від застрахованих осіб обставин та надання соціальних послуг за рахунок

коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття.

**Застрахована особа** - фізична особа, яка відповідно до законодавства підлягає загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню і сплачує (сплачувала) та/або за яку сплачується чи сплачувався у встановленому законом порядку єдиний внесок.

**Застрахована особа** - фізична особа, яка підлягає загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню і сплачує (сплачувала) та/або за яку сплачуються чи сплачувалися у встановленому законом порядку страхові внески на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та до накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

**Застрахована особа** - громадянин України, постійно проживаюча на території України особа без громадянства, іноземний громадянин, що підлягає страхуванню, та на користь якої укладено договір про загальнообов'язкове соціальне медичне страхування.

**Зберігач** - банк, який провадить свою діяльність відповідно до законодавства про банки і банківську діяльність, обирається за результатами конкурсу щодо зберігання активів та обслуговування коштів Накопичувального фонду.

**Здоров'язберігаючий рівень надання медичної допомоги** – це рівень надання медичної допомоги, який включає медичну допомогу, спрямовану на збереження здоров'я пацієнтів, лікування захворювань, травм та інших станів, що загрожують здоров'ю та/або працездатності пацієнта (рівень первинної, вторинної та третинної спеціалізованої медичної допомоги).

**Інвестиційний дохід** - сума приросту вартості пенсійних активів Накопичувального пенсійного фонду за визначений проміжок часу,



отримана за рахунок зміни їх ринкової вартості, і прибутку (збитку) від здійснення операцій з активами та пасивних доходів, нарахованих за цими пенсійними активами.

**Інвестиційний прибуток (збиток)** - різниця між сумою інвестиційного доходу Накопичувального пенсійного фонду, отриманого за визначений проміжок часу, та сумою адміністративних видатків Накопичувального пенсійного фонду за цей період на оплату послуг.

**Клінічний протокол** - уніфікований документ, який визначає вимоги до діагностичних, лікувальних, профілактичних та реабілітаційних методів надання медичної допомоги та їх послідовність.

**Коефіцієнт страхового стажу** - величина, що визначається для обрахунку страхового стажу при обчисленні розміру пенсії у солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

**Конкурс** - процес визначення на конкурентних засадах юридичної особи (групи юридичних осіб), яка запропонувала кращі послуги (виконання робіт) у накопичувальній системі пенсійного страхування.

**Максимальна величина бази нарахування єдиного внеску** - максимальна сума доходу застрахованої особи на місяць, що дорівнює двадцяти п'яти розмірам прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом, на яку нараховується єдиний внесок.

**Медична допомога в системі загальнообов'язкового медичного страхування** – діяльність професійно підготовлених медичних працівників, спрямована на профілактику, діагностику, лікування та реабілітацію у зв'язку з хворобами, травмами, отруєннями і патологічними станами, а також у зв'язку з вагітністю та пологами.

**Медична послуга** – послідовно визначені дії або комплекс дій суб'єкта господарювання у сфері охорони здоров'я, спрямовані на профілактику, діагностику, лікування та реабілітацію у зв'язку з

хворобами, травмами, отруєнням і патологічними станами, а також у зв'язку з вагітністю та пологами, які мають самостійне значення і використовуються як основа визначення їх обсягу та вартості.

**Медичне обслуговування в системі загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування** – діяльність закладів охорони здоров'я та фізичних осіб - підприємців, які зареєстровані та одержали відповідну ліцензію, акредитовані в установленому законом порядку та акредитовані в Уповноваженому органі, що надають медичні послуги за програмою загальнообов'язкового соціального медичного страхування.

**Мінімальна пенсія** - державна соціальна гарантія, розмір якої визначається Законом.

**Мінімальний страховий внесок** - сума єдиного внеску, що визначається розрахунково як добуток мінімального розміру заробітної плати на розмір внеску, встановлений законом на місяць, за який нараховується заробітна плата (дохід), та підлягає сплаті щомісяця.

**Найманий працівник** - фізична особа, яка працює за трудовим договором (контрактом) на підприємстві, в установі та організації або у фізичної особи.

**Накопичувальний пенсійний рахунок** - частина персональної облікової картки в системі персоніфікованого обліку, яка відображає стан пенсійних активів застрахованої особи в накопичувальній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

**Накопичувальний пенсійний фонд** - цільовий позабюджетний фонд, який створюється, акумулює страхові внески застрахованих осіб, що обліковуються на накопичувальних пенсійних рахунках та інвестуються з метою отримання інвестиційного доходу на користь застрахованих осіб, пенсійні активи якого використовуються для оплати договорів страхування

довічних пенсій або одноразових виплат застрахованим особам, членам їхніх сімей чи спадкоємцям.

**Недержавний пенсійний фонд** - недержавний пенсійний фонд, який створений та діє відповідно до законодавства про недержавне пенсійне забезпечення.

**Непрацездатні громадяни** - особи, які досягли пенсійного віку, або особи з інвалідністю, у тому числі діти з інвалідністю, а також особи, які мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника відповідно до закону.

**Нещасний випадок** - обмежена в часі подія або раптовий вплив на працівника небезпечного виробничого фактора чи середовища, що сталися у процесі виконання ним трудових обов'язків, внаслідок яких заподіяно шкоду здоров'ю або настала смерть.

**Нормативні витрати на ведення справи** – частина страхового платежу, що не спрямовується на формування страхових резервів, та є доходом страховика від здійснення загальнообов'язкового соціального медичного страхування.

**Одиниця пенсійних активів** - показник системи персоніфікованого обліку, який застосовується для визначення суми пенсійних коштів, що належать учаснику накопичувальної системи пенсійного страхування та обліковуються на його накопичувальному пенсійному рахунку в Накопичувальному фонді або в передбачених законом випадках - на індивідуальному пенсійному рахунку у відповідному недержавному пенсійному фонді - суб'єкті другого рівня системи пенсійного забезпечення.

**Одноразова виплата** - пенсійна виплата, що здійснюється в разі досягнення застрахованою особою пенсійного віку, за рахунок коштів Накопичувального фонду.

**Основні напрями інвестиційної політики** - документ, який визначає напрями та обмеження інвестування коштів Накопичувального фонду, рівні інвестиційного доходу, суми коштів на адміністративні витрати, видатки на фінансування оплати договорів страхування довічних пенсій та одноразових виплат у відповідному році.

**Пенсійні виплати** - грошові виплати в системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, що здійснюються у вигляді пенсії, довічної пенсії або одноразової виплати.

**Обсяг медичних послуг** – перелік медичних послуг з визначенням їх кількісних, вартісних та якісних показників.

**Програма загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування** – складова частина державних гарантій згідно Конституції України на безоплатне отримання фізичними особами у державних та комунальних медичних закладах медичної допомоги (медичних послуг).

**Пенсія** - щомісячна пенсійна виплата в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, яку отримує застрахована особа в разі досягнення нею передбаченого пенсійного віку чи визнання її інвалідом, або отримують члени її сім'ї.

**Пенсійні активи накопичувальної системи пенсійного страхування** - грошові кошти, цінні папери, майнові права та зобов'язання щодо них, які сформовані в Накопичувальному фонді або у передбачених законом випадках - у недержавних пенсійних фондах - суб'єктах другого рівня системи пенсійного забезпечення.

**Пенсіонер** - особа, яка отримує пенсію, довічну пенсію, або члени її сім'ї, які отримують пенсію в разі смерті цієї особи.

**Персоніфікований облік у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування** - організація та ведення обліку

відомостей про застраховану особу, що здійснюється відповідно до законодавства і використовується в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування в установленому законодавством порядку.

**Працюючий пенсіонер** - особа, якій призначено пенсію та яка є застрахованою.

**Представники застрахованих осіб** - профспілки або їх об'єднання чи інші уповноважені найманими працівниками органи (представники).

**Представники роботодавців** - організації роботодавців, їх об'єднання чи інші уповноважені роботодавцями органи (представники).

**Професійна діяльність з управління активами в частині пенсійних активів** - професійна діяльність, що розуміється в значенні, визначеному Законом України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» та пов'язана з управлінням пенсійними активами Накопичувального фонду з метою збереження їх вартості та отримання інвестиційного доходу на користь застрахованих осіб.

**Рада Накопичувального фонду** - вищий колегіальний орган управління накопичувальною системою загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

**Роботодавець** - власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган незалежно від форм власності, виду діяльності та господарювання; фізична особа, яка використовує працю найманих працівників (у тому числі іноземців, які на законних підставах працюють за наймом в Україні); власник розташованого в Україні іноземного підприємства, установи, організації (у тому числі міжнародної), філії та представництва, який використовує працю найманих працівників, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

**Розмір коливань збитковості загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування** – показник, що характеризує максимальне відхилення рівня страхових виплат. Рівень страхових виплат розраховується як співвідношення страхових виплат до страхових платежів за заданий період. Рівень виплат та межа розміру коливань збитковості в загальнообов'язковому соціальному медичному страхуванні встановлюється Уповноваженим органом.

**Об'єкт соціального страхування** - страховий ризик та страховий випадок, із настанням яких у застрахованих осіб (членів їх сімей, інших осіб) виникає право на матеріальне забезпечення та соціальні послуги залежно від видів соціального страхування.

**Об'єкт страхування на випадок безробіття** - страховий випадок, із настанням якого у застрахованої особи (члена її сім'ї, іншої особи) виникає право на отримання матеріального забезпечення на випадок безробіття та надання соціальних послуг; Пенсійний фонд України - орган, уповноважений вести реєстр застрахованих осіб Державного реєстру та виконувати інші функції, передбачені законом.

**Основне місце роботи** - місце роботи, де працівник працює на підставі укладеного трудового договору, де знаходиться (оформлена) його трудова книжка, до якої вноситься відповідний запис про роботу.

**Посвідчення застрахованої особи в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування** - спеціальний документ у вигляді електронної смарт-картки з візуальними персоніфікованими ознаками, який забезпечує документування, збереження і використання індивідуальної інформації про набуті застрахованою особою права у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування, на якому може зберігатися інша інформація для забезпечення захисту прав застрахованих осіб на отримання коштів та послуг за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням.

**Професійне захворювання** - захворювання, що виникло внаслідок професійної діяльності застрахованого та зумовлюється виключно або переважно впливом шкідливих речовин і певних видів робіт та інших факторів, пов'язаних з роботою.

**Служба асистансу страховика** – структурний або відокремлений підрозділ страховика, що виконує спеціалізовані координаційні, організаційні, консультативно-диспетчерські, транспортні та інші функції, забезпечує взаємодію між закладами охорони здоров'я, страховиком та застрахованими особами з метою отримання застрахованою особою медичних послуг, а також координує дії застрахованої особи при настанні страхового випадку.

**Соціальні послуги** - послуги, що надаються особам за рахунок коштів Пенсійного фонду.

**Страхові кошти** - кошти, які формуються за рахунок сплати єдиного внеску та надходжень від фінансових санкцій (штрафів та пені).

**Страхувальники** - роботодавці та інші особи, які зобов'язані сплачувати єдиний внесок.

**Страхувальники** – особи, які уклали із страховиком договори загальнообов'язкового соціального медичного страхування.

**Страховий стаж** - період (строк), протягом якого особа підлягає соціальному страхуванню відповідно до видів соціального страхування.

**Страховий стаж** - період (строк), протягом якого особа підлягає страхуванню на випадок безробіття та за який сплачено страхові внески (нею, роботодавцем).

**Страховий стаж** - період (строк), протягом якого особа підлягала державному соціальному страхуванню, якою або за яку сплачувався збір на обов'язкове державне пенсійне страхування згідно із законодавством,

що діяло раніше, та/або підлягає загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню за який сплачено страхові внески.

**Страхові внески** - кошти відрахувань на соціальне страхування, збір на обов'язкове державне пенсійне страхування та страхові внески на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, сплачені (які підлягають сплаті) згідно із законодавством, що діяло раніше; надходження від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, що спрямовуються на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування.

**Страхова організація** - страховик, який має ліцензію на здійснення страхування життя та відповідає вимогам, встановленим національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, та Законом України «Про страхування».

**Страховальники** - роботодавці та інші особи, які відповідно до закону сплачують єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

**Страховик** - Фонд соціального страхування України.

**Страховик** - Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття.

**Страхові випадки:**

- за соціальним страхуванням від нещасних випадків - нещасний випадок на виробництві або професійне захворювання (у тому числі встановлене чи виявлене в період, коли потерпілий не перебував у трудових відносинах з підприємством, на якому він захворів), що спричинили застрахованому професійно зумовлену фізичну чи психічну травму; нещасний випадок або професійне захворювання, яке сталося внаслідок порушення застрахованим нормативних актів про охорону праці;



- за соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності - подія, з настанням якої виникає право застрахованої особи, членів її сім'ї або іншої особи на отримання матеріального забезпечення або соціальних послуг.

**Страховий випадок** - це подія, через яку: застраховані особи втратили заробітну плату (грошове забезпечення) або інші передбачені законодавством України доходи внаслідок втрати роботи з незалежних від них обставин та зареєстровані в установленому порядку як безробітні, готові та здатні приступити до підходящої роботи і дійсно шукають роботу; застраховані особи опинилися в стані часткового безробіття.

**Страхові внески** - кошти відрахувань на окремі види загальнообов'язкового державного соціального страхування, сплачені згідно із законодавством, що діяло до набрання чинності Законом України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», кошти, що надходять від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

**Страхові кошти** - акумульовані страхові внески, суми від фінансових санкцій та інші надходження відповідно до законодавства для здійснення матеріального забезпечення, страхових виплат та надання соціальних послуг.

**Страхові ризики:** за соціальним страхуванням від нещасного випадку - обставини, внаслідок яких може статися нещасний випадок або професійне захворювання; за соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності - обставина, внаслідок якої застрахована особа або члени її сім'ї можуть тимчасово втратити засоби існування та потребувати матеріального забезпечення або надання соціальних послуг.

**Суб'єкти соціального страхування** - застрахована особа, члени її сім'ї або інша особа, страхувальник та страховик.

**Суб'єкти страхування на випадок безробіття** - застраховані особи, а також члени їх сімей та інші особи, страхувальники та страховик; учасники накопичувальної системи пенсійного страхування - фізичні особи, які сплачують/за яких сплачуються страхові внески до накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

**Уповноважений банк** - банк, який здійснює свою діяльність відповідно до законодавства про банки і банківську діяльність та провадить розрахунково-касові операції з коштами Пенсійного фонду.

**Чиста вартість одиниці пенсійних активів** - розрахункова вартість одиниці пенсійних активів, що визначається шляхом ділення чистої вартості пенсійних активів на загальну кількість одиниць пенсійних активів станом на день розрахунку.

**Чиста вартість пенсійних активів** - різниця між вартістю пенсійних активів на день проведення розрахунку та загальною сумою зобов'язань Накопичувального фонду, що підлягають виконанню на день проведення розрахунку, яка розраховується за методикою та в порядку, визначеними Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку за погодженням з національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, та Національним банком України.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про відпустки» від 15.11.96 р. № 504/96-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-вр>.
2. Закон України «Про донорство крові та її компонентів» від 23.06.95 р. № 239/95-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/239/95-вр>.
3. Закон України «Про зайнятість населення» № 5067-VI від 05.07.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>.
4. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» № 1058-IV від 9 лип. 2003 р. [Електронний ресурс]– Режим доступу:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>.
5. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 02.03.2000 р. № 1533-III. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1533-14>.
6. Закон України «Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування» № 400/97-ВР від 26.06.1997 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/400/97-%D0%B2%D1%80>.
7. Закон України «Про пенсійне забезпечення» № 1788-XII від 5 листок. 1991 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1788-12>.
8. Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» №2017-III від 5 жовтня 2000 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
9. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці» № 77-VIII від

28 грудня 2014 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: [zakon.rada.gov.ua/laws/show/77-19](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/77-19).

10. Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» № 3201-IV від 15.12.2005 р. [Електронний ресурс]– Режим доступу : <http://pf.kinto.com/npf/zakon.html>.

11. Закон України «Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування» від 23.09.99 р. № 1105-XIV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14).

12. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування» № 2464-VI від 8 липня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// zakon5.rada.gov. ua/laws/show/2464-17e](http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2464-17e).

13. Закон України «Про оплату праці» № 108/95-ВР від 24 бер. 1995 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80>.

14. Закон України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 28.02.91 р. № 796-XII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-12](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-12).

15. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22.10.93 р. № 3551-XII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12).

16. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій» № 2148-VIII від 03.10.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1533-14>

17. Наказ Міністерства Фінансів України «Про затвердження Інструкції про службові відрядження в межах України та за кордон» від 13 березня 1998 р. N 59 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0218-98>

18. Наказ Міністерства охорони здоров'я «Про затвердження Інструкції про порядок видачі документів, що засвідчують тимчасову неприцездатність громадян» від 13 листопада 2001 р. N 455 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1005-01>

19. Проект Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4\\_1?pf3511=59862](http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59862).

20. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.

21. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Пенсійний фонд України» № 280 від 23 лип. 2014 р. – [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/280-2014-%D0%BF>.

22. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку здійснення державного нагляду у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» № 1845 від 26 листопада 2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1845-2003-%D0%BF>.

23. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку компенсації роботодавцям витрат у розмірі єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» № 347 від 15 квітня 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/153-2013-%D0%BF>.

24. Постанова Кабінету Міністрів України «Порядок обчислення середньої заробітної плати» від 8 лютого 1995 р. N 100 – [Електронний ресурс]– Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/100-95-п>.

25. Постанова Кабінету Міністрів України «Порядок обчислення

середньої заробітної плати (доходу, грошового забезпечення) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням» від 26 вересня 2001 р. № 1266 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/1266-2001-п](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1266-2001-п).

26. Постанова Кабінету Міністрів України «Порядок проведення індексації грошових доходів населення» від 17 липня 2003 р. № 1078. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/1078-2003-п](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1078-2003-п).

27. Постанова Кабінету Міністрів України «Перелік, що здійснюється за рахунок коштів роботодавців, на які не нараховується єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 22.12.2010 № 1170. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/1170-2010-п](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1170-2010-п).

28. Постанова Кабінету Міністрів України «Порядок оплати перших п'яти днів тимчасової непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві, за рахунок коштів роботодавця» від 26.06.2015 р. № 440. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/440-2015-п](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/440-2015-п).

29. Постанова правління ФСС НВВ «Порядок подання страхувальниками електронних документів до Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності» від 27.04.2011 р. № 23. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0940-11](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0940-11).

30. Постанова правління ФСС НВВ «Про порядок призначення, перерахування та проведення страхових виплат» від 27.04.2007 р. № 24. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0715-07](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0715-07).

31. Постанова правління ФСС з ТВП «Положення про комісію (уповноваженого) підприємства, установи, організації із загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з

тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням» від 23.06.2008 р. № 25. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0636-08](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0636-08).

32. Постанова правління ФСС НВВ «Про порядок фінансування страхувальників для надання застрахованим особам матеріального забезпечення за рахунок коштів Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності» від 22.12.2010 р. № 26. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0111-11>.

33. Наказ «Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку» Мінфіну від 24.05.95 р. № 88. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95>.

34. Наказ Державного комітету статистики України «Інструкції зі статистики заробітної плати» від 13 січня 2004 року № 5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0114-04>.

35. Наказ Мінсоцполітики «Приклади обчислення середньої заробітної плати (доходу) за видами загальнообов'язкового державного соціального страхування» від 21.10.2015 р. № 1022. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http:// zakon.kadrovik01.com.ua/regulations/1521/8453/.../474865>.

36. Наказ Мінфіну «Інструкція про службові відрядження в межах України та за кордон» від 13.03.98 р. № 59. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0218-98>.

37. Наказ Мінфіну «Про затвердження Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку» від 24.05.95 р. № 88. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95>

38. Наказ МОЗ «Інструкція про порядок видачі документів, що засвідчують тимчасову непрацездатність громадян» від 13.11.2001 р. № 455. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1005-01>.

39. Наказ МОЗ «Інструкція про порядок заповнення листка непрацездатності» від 03.11.2004 р. № 532. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-04](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-04).

40. Конопліна Ю. С. Соціальне страхування : навч. посіб. / Ю. С. Конопліна. – Суми : ВТД «Унів. кн.», 2008. – 224 с.

41. Кропельницька С.О. Соціальне страхування: Навчальний посібник / Кропельницька С.О., Солоджук Т.В. – Івано-Франківськ, ПП Курилюк, 2010. – 247 с.

42. Кропельницька С.О., Солоджук Т.В. Соціальне страхування: навч. посіб./С.О.Кропельницька, Т.В.Солоджук.– [Вид. 2-е, доп. та пероб.] – Івано- Франківськ: ПП Бойчук, 2012. – 326 с.

43. Соціальне страхування: підруч. / за ред. О. П. Кириленко та В. С. Толуб'яка. – Тернопіль : Екон. думка ТНЕУ, 2016. – 516 с.

44. Чкан І. О. Тенденції розвитку ринку добровільного медичного страхування в Україні / І.О. Чкан // Фінансовий простір . — 2015. — № 1(17). — С. 292–295.

45. До 2020 року в Україні очікується повний перехід на систему обов'язкового медичного страхування. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.arsenal-strahovanie.com/.../64-dobrovilne-medi>.

46. Зарплата 2017. Дебет - Кредит— 2017. — № 2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://online.dtkr.ua/Book/Зарплата%202017.epub>

47. Лікарняні та декретні. Податки та бухгалтерський облік— 2017. — № 14. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2017/february/issue-14/article-25247.html>



*Навчальне видання*

**Андрій Петрович Макаренко**  
*доктор економічних наук, професор*  
**Олександра Павлівна Зоря**  
*кандидат соціологічних наук, доцент*  
**Тетяна Олегівна Меліхова**  
*кандидат економічних наук, доцент*  
**Ірина Яківна Максименко**  
*кандидат економічних наук, доцент*

# **СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ: СУТНІСТЬ, ЗНАЧЕННЯ ТА ОБЛІКОВИЙ АСПЕКТ**

*Навчальний посібник*

Підписано до друку 01.11.2017р. Формат 60x84 1/32. Папір офсетний.  
Умовн. друк. арк. 11,1. Наклад 300 прим.  
Видавничий договір № 5у/17

Запорізька державна інженерна академія  
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів  
видавничої справи ДК № 2958 від 03.09.2007 р.

Віддруковано друкарнею  
Запорізької державної інженерної академії  
з оригінал-макету авторів

69006, м. Запоріжжя, пр. Соборний, 226  
ЗДІА